

ბილგამეუიანი

ქველი შუაქინაქული ზეოსი

აქადურიდან და შუაქინურიდან
თარგმნა

ზურაბ კიქნაძე

თბილისი

მეცნიერება

2009

Gilgamesh
The Ancient Mesopotamian Epic
From Akkadian and Sumerian translated
by Zurab Kiknadze
Tbilisi
Memkvidreoba
2009

მხატვარი
ნუგზარ მეძმარიაშვილი

ქართული წიგნის მხარდაჭერის ფონდი
“მემკვიდრეობა”

ფონდის საქმიანობას ნივთიერად უზრუნველყოფს
გიორგი ლეჟავა

ISBN 978-9941-9106-0-9

© ზურაბ კიკნაძე, 2009
© “მემკვიდრეობა”, 2009

გილგამეშის ეპოსი

ქალაქი

“გილგამეშის” – შუამდინარული ეპოსის ასპარეზი მოიცავს ქალაქს და მის გარეთ შორეულ სივრცეს, გერიგორიას ქვეყნის კიდის მიღმა. გმირის გზა ქალაქში იწყება და ქალაქშივე, მის გალავანთან მთავრდება. ასევე ძველი ეპიკოსი თავის პოემას ქალაქის ქებით იწყებს და ქებითვე ამთავრებს. ამიგომაც, სანამ უშუალოდ ეპოსზე და მის პერსონაჟებზე დავიწყებლეთ საუბარს, ვისაუბროთ შუმერის *ქალაქზე* და ქალაქებზე, სადაც ნამდვილად დაირწა ცივილიზაციის, შესაძლოა, პირველი აკვანი.

IV ათასწლეულის ბოლოსთვის, როცა დამწერლობა პირველ ნაბიჯებს ღვაძდა, შუმერის 2-3 მილიონიანი მოსახლეობა თხუთმეგიოდე მცირე და მობრდილ, ერთმანეთისგან დამოუკიდებელ ქალაქ-სახელმწიფოში იყო განაწილებული. საკუთარ ლანდშაფტთან, საკულგო და კულტურულ გრადიციებთან ერთად, რაც მათ ერთმანეთისგან განასხვავებდა, მათთვის საერთო იყო:

გიპური სისტემა ქალაქ-სახელმწიფოს შიდა მოწყობისა; ყველასათვის საერთო კულგი ენლილისა ნიპურში, რომელიც წარმოადგენდა მთელი შუმერის რელიგიურ და ნაციონალურ ცენტრს; საერთო სახელწოდება მთელი მოსახლეობისა – “შავთავიანები” (შუმ. *სანგ-გიგა*), რაც შემდგომ სემიტური მოდგმის ხალხზეც გავრცელდა და, ბოლოს, მთელი კაცობრიობის სახელწოდებად იქცა; საერთო ენა და საერთო წარმოშობის დამწერლობა,

რომელსაც, ფართო არეალზე გავრცელების მიუხედავად, იდენტურობა არ დაუკარგავს, მასთან ერთად საერთო განათლების სისტემა, სკოლების (ე-ღუბა) ქსელით წარმოდგენილი, ცხადია, ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით; ბოლოს, რაც მთავარია, ერთიანი სარწყავი სისტემა, რომელიც ყველა ქალაქ-სახელმწიფოს სამრუნავი იყო, რადგან ამ ერთიანი ქსელის წესრიგზე და გამართულობაზე იყო დამოკიდებული თითოეული მათგანის კეთილდღეობა.

ქალაქი, რომელსაც ამ ჩვენს ნარკვევში მოვიხილავთ, ზოგადიც არის და კერძოც, სახელდობრ ურუქი – ჩვენი ეპოსის გმირის სამშობლო. იგი, როგორც ყველა სხვა ქალაქი, მდინარისა თუ არხის ნაპირზეა გაშენებული, გარს აკრავს დაბა-სოფლები, ღია დასახლებანი, რომელთათვისაც ქალაქი წარმოადგენს რელიგიურ, იდეოლოგიურ, ეკონომიურ და პოლიტიკურ ცენტრს. ქალაქის სტრუქტურა, თუ მას თვალსაჩინოებისთვის კონცენტრული წრეების სახით წარმოვიდგენთ, შემდეგი იქნება:

პირველი წრე – ეს არის საკუთრივ ქალაქი (ურუ), რომელსაც რეალურადაც დაახლოებით წრის ფორმა აქვს: იგი შემოზღუდულია გალავნით, რომელიც მისი იმედი და სიამაყეა: იგი იცავს მას მომხდური მომთაბარე გომეების შემოსევისგან და აძლევს მას ხილვად ფორმას, განასხვავებს რა და გამოყოფს მას უსაზღვრო გარესამყაროსგან. გალავანი ქალაქის ღირსშესანიშნაობაა, მისი შესაძლებლობის მაქსიმუმი, რაც მას ქალაქად აქცევს. გალავანს შიგნით და გალავანს გარეთ – განსხვავებული სივრცეებია. ერთ-ერთი შუემერული ქალაქის ურუქის ორი ეპითეტი ორი სხვადასხვა კუთხით განსაზღვრავს მას, როგორც ქალაქს: “გალავნიანი ურუქი” და “მოედნიანი ურუქი”. წრე ცენტრს მოითხოვს და ეს ცენტრი, თუმცა ამ შემთხვევაში არა გეომეტრიული, ქალაქში გაძრის სახით არის წარმოდგენილი. გაძრის გარშემო თავს იკრებს არა მხოლოდ საკულტო-რელიგიური, არამედ სამეურნეო ცხოვრებაც. არქაულ ხანაში ყველაფერი, რაც ქალაქს აბადია – სავარგულები, საქონელი, ბალ-ვენახები, საძოვრები, არხები საგაძრო საკუთრებაა.

თითოეულ ქალაქს თავისი საკუთარი პანთეონი აქვს ქალაქის მთავარი მფარველი ღმერთით სათავეში, რომელიც, როგორც წესი, ენლილის ძეა. ყოველ ქალაქს ჰყავს მფარველი დედა-ქალღმერთი, რომელიც განასახიერებს ქალაქს, მოქალაქენი კი – მისი შვილები არიან. ისევე, როგორც ბევრ სხვა ცივილიზაციაში, შუმერშიც ქალაქი დედრული სახით არის წარმოდგენილი, რომელიც თავის კალთაში იფარებს მოქალაქეებს. ამ ასპექტში ქალაქის ქალღმერთის ეპითეგია “მრავალი შვილის დედა” (*ამა-დუმუ-დუმუ-ნე*). “შვილი” (*დუმუ*) შუმერში, ისევე როგორც ყველგან, თავისუფალი ადამიანის მეგაფორაა, თავისუფლებას მხოლოდ დედის (*resp.* ქალაქის) წიაღში ჰპოვებენ. ამიგომაც ამ ენაში შესიგყვება “დედასთან დაბრუნება” (*ამა-არ-გი*) “თავისუფლების” აღმნიშვნელ იდიომად იქცა. სანამ გყვეობას თავდახსნილი *დუმუ* არ შეაღწევს ქალაქის კედლებს შიგნით და სიმბოლურად არ დადებს თავს დედის (*ამა*) კალთაში, არ ჩაითვლება თავისუფლად. ამრიგად, ყოველი ქალაქი დასახლებულია მისი შვილებით ანუ თავისუფალი მოქალაქეებით და სხვადასხვა გრადაციის არათავისუფალი ხალხით, რომლებიც სხვათა და სხვათა გარემოებათა (გალაგაკება, ვალის გადაუხდელობა, გყვეობა, მოგაცება, ლგოლვილება...) მიზეზით გადადიან ამ კატეგორიაში. ამრიგად, ქალაქს ჰყავს მის წიაღში, ქალღმერთის კალთაზე, დაბადებულნი ღვიძლი შვილები, მკვიდრები, რომლებიც ფლობენ საკუთრებაში უძრავ ქონებას და მონაწილეობას იღებენ ქალაქის პოლიტიკურ ცხოვრებაში, და ქალაქს ჰყავს გერები, ხიზნები, მონები თუ მოხარკენი, რომელთაც არ გააჩნიათ ამგვარი მემკვიდრეობითი საკუთრება, რის გამოც მოკლებულნი არიან მკვიდრობის სტატუსს. მკვიდრობა ანუ თავისუფლება დაბადებით ენიჭება ადამიანს, მაგრამ იგი შეიძლება ეწყალობოს მას საგანგებო რიგუალობით, რომელიც დედის საშოდან დაბადების იმიტაციაში მდგომარეობს (შვილად მიღების რიგუალობა აღწერილია “გილგამეშიანში”).

თავდაპირველად, წინარედინასტიურ ან დამწერლობამდელ და შემდგომ ადრედინასტიურ ხანაში (ძვ. წ. XIX ს.-მდე), ქალაქს (*ურუ*) მართავდა

საკრებულო (*უნქენ*), რომელიც შედგებოდა ორი “პალაგისგან” – სენაგისგან ანუ უხუცესთა (*აბბა*) საბჭოსგან და მოყმეთაგან (*გურუშ*). უხუცესები, როგორც სახელი მოწმობს (*აბბა შუმ. “მამები”*), დიდი ოჯახებისა თუ საგვარეულოების მეთაურები ანუ მათი წარმომადგენლები იყვნენ. ხოლო მოყმენი, *გურუშები* – ეს სიგყვა ზოგადად ახალგაზრდა მამაკაცს აღნიშნავს – იარაღის გარეშის შემძლენი. თუ უხუცესების ბაგეთაგან რჩევა გამოდიოდა, *გურუშები* რეალურად ახორციელებდნენ ამ რჩევას. უხუცესთა იარაღი სიგყვა იყო, მოყმეთა კი – ფიზიკური ძალა. როგორც რომაელი პატრიციები (*მამათა მცოდნენი*) იყვნენ ქალაქის მამათა შვილები, ასევე მოყმენი ქალაქის უხუცესთა მემკვიდრეები იყვნენ. მოყმეობის ასაკის (ანუ, სოციალურ პლანში: სტატუსის) გასვლის შემდეგ ისინი უხუცესთა საბჭოში თავიანთი მამების ადგილებზე გადაინაცვლებდნენ. ექსტრემალურ და კრიზისულ ვითარებებში საკრებულო ირჩევდა წინამძღოლს, ბელადს, მხედართმთავარს, *ლუგალს* ანუ “დიდ კაცს”, რომელიც, როგორც წესი, მოყმეთა წრიდან იყო.

ლუგალი ქარიზმატული წინამძღოლი იყო: ერთადერთი ნიშანი, რისთვისაც მას ხალხი ირჩევდა, მხნეობა და სიქველე იყო, რაც ადამიანებში ნდობას და დარწმუნებულობას იწვევდა, რომ არჩეული ადამიანი ქვეყანას კრიზისიდან გამოიყვანდა. მაგრამ ამომრჩეველმა ისიც იცოდნა, რომ ეს თვისებები არა იმდენად *მისი* თანდაყოლილი პიროვნული ღირსებები იყო, რამდენადაც ქალაქის პანთეონის წყალობა მის მიმართ. ქალაქის ღვთაებები, თითოეული მათგანი თავის სფეროში, *ლუგალს* ანიჭებდნენ ყველაფერ იმას, რაც აუცილებელი იყო წინამძღოლისთვის. ხარიზმა ამ ნიჭთა ერთობლიობაა, რომლებსაც ის აგარებდა, ვიდრე ქალაქის პანთეონი სწყალობდა მას.

ქალაქის მეფეს რელიგიური ფუნქციებიც აკისრია. ზოგიერთ ქალაქში ეს ფუნქციები წინ არის წამოწეული ანუ არ არის მკვეთრი ზღვარი სამოქალაქო და რელიგიურ ხელმძღვანელობას შორის. ასეთი გამგებელი *ენსის* წოდებას აგარებს. *ენ-სი(ვ)* შეიძლება ნიშნავდეს ეგიმოლოგიურად “საძირკვლის

უფალს”, იგულისხმება გაძრის საძირკველი, რაც იმას ნიშნავს, რომ ქალაქის მიწიერი პაგრონი გაძარს უყრის საფუძველს; ის პრინციპულად გაძრის მშენებელია (უძველესი რომის ქურუმის სახელწოდება *პონგიფექს*, რაც “ხიდის მშენებელს” ნიშნავს, ასევე რელიგიურ მოღვაწეობასთან არის დაკავშირებული: ქურუმი აგებს სიმბოლურ ხიდს, რომელიც ამქვეყნიურ და მიღმურ სამყაროებს აკავშირებს ერთმანეთთან).

გარდა ღმერთების სამსახურისა, მეფე-ქურუმს აქვს კიდევ ორი ფუნქცია, რომელიც ასახავს შუმერის ქალაქ-სახელმწიფოთა მეურნეობის სახეებს: იგი თავისი ხალხის, რომლის პაგრონადაც პანთეონის მთავარმა ღმერთმა (ქალაქის ბეციურმა პაგრონმა) განაწესა, ერთდროულად მწყემსიც არის და მიწათმოქმედიც. ამან ასახვა ჰპოვა მის გიგულაგურაში: იგი არის, შესაბამისად, *სიპა* და *ენგარ*. როგორც მწყემსი (*სიპა*), ის ვალდებულია, საუკეთესო საცხოვრისი მოუძიოს თავის სამწყსოს (“შავთავიანებს”). არქაული ხანის საბეჭდავებზე ძროხების წინ გამოსახულია ლუგალი თუ ენსი, რომელსაც მათკენ თავთავები აქვს გაწვდილი. ის არის თავისი ხალხის “ჭეშმარიტი მწყემსი” (*სიპა-მი*). როგორც *ენგარი* (მიწისმუშაკი), მეფე-ქურუმი ახორციელებს ქვეყნის გუთნისდელის მოვალეობას, ამ სიგყვის ფართო აზრით. მას არა მხოლოდ პირველი ხნული გაჰყავს ყანაში, არამედ ახალი არხის გაყვანაც ან არსებულის განახლებაც ევალება. არხებზე ბრუნვა ქვეყნის კეთილდღეობაზე ბრუნვის რეალური და სიმბოლური გამოხატულებაა. მეფის კორონაციის გექსგში პრიორიტეტულად სწორედ ეს საქმიანობაა წამოწეული (“ვინ გათხრის არხს, ვინ გათხრის არხს?” ამ რიტორიკული სიტყვებით იწყება გექსგი, რომელიც ახალი მეფის გამეფებას აუწყებს). მშვიდობიანი ხანის მწყემსი და გუთნისდელა ომიანობის დროს სამხედრო მეთაურად ევლინება ხალხს.

არქაულ ხანაში არჩეული ლუგალი, როგორც კი კრიზისი დაიდლოდა, რიგით მოყმეობას უბრუნდებოდა. მაგრამ დროთა განმავლობაში, გამუდმებული საშიშროების პირობებში, არჩევითი ლუგალობა (*ნამ-ლუგალ*) მემკვი-

დროებით მეფობაში გადადის. საფუძვლიანად იცვლება მეფობის კონცეპცია: ამ დროს პანთეონის მიერ არჩეული ლუგალის ხარიზმა მის მემკვიდრეებზეც გადადის და უკვე დინასტიაც ხარიზმებით აღჭურვილი ხდება. დინასტიის ხარიზმა გადადის მის ყოველ წევრზე თაობებში. ამრიგად, ყოველი პირმშო დაბადებითვე ზიარებულია მეფობის ხარიზმას. და ისევ, სანამ პანთეონი ან მისი მეთაური სწყალობს და კეთილი თვალთ უყურებს დინასტიას, მისი ყოველი წარმომადგენლის წარმატება გარანტირებულია. და როგორც ყოველ მეფეს აქვს იმთავითვე განსაზღვრული ბალა (მეფობის ხანგრძლივობა), ასევე ყოველ დინასტიას აქვს საკუთარი ბალა, რომლის მანძილზე ის ახორციელებს ქვეყნის პაგრონობას.

მეფობის ინსტიტუტმა სასახლე (ეგალ “სახლი დიდი”) დაუპირისპირა გაძარს (ე-დინგიორ “სახლი ღვთისა”), რომელიც წარმოადგენდა ქალაქის ყველა განზომილების ცენტრს, და საბოლოოდ მისი უზურპაცია მოახდინა. საგაძრო მეურნეობის გვერდით გაჩნდა სამეფო მეურნეობა, რის შედეგადაც ქალაქის შვილები (დუმუ-დუმუ), რომლებიც როგორც თავისუფალი მეთემენი, ჩაბმული იყვნენ მის მეურნეობაში, მეფის უფლებო და უმკვიდრო მსახურები აღმოჩნდნენ.

დროთა ვითარებაში ლუგალი ღვთაებრივი აურით იმოსება. შუამდინარეთის ისტორიამ იცის გაღმერთებული მეფეები და დინასტიები. გაღმერთებულნი იყვნენ აქადის დინასტიის მეფეები – შარ-ქალი-შარი (“მეფე ყველა მეფეთა”), ნარამ-სინი (“მთვარის ღმერთის ნანდაური”), რომელიც “აქადის ღმერთადაც” იწოდება. გაღვთაებრივებულია ურის III დინასტიის მეფე შულგი (ძვ. წ. XXI ს.) და ყველა მისი მომდევნო მეფე ამ დინასტიიდან. თუ ლაგაშის ენსის გუდას წარწერაში მისი ხარიზმაგულობა გრადიციის ობიექტური ფაქტია, რომელიც მისი პიროვნული თვისებებით არ არის განპირობებული, ღვთაების რანგში აღმეფებული შულგი თავს ნებას აძლევს, იამაყოს ამ ხარიზმებით, როგორც თანდაყოლილი მადლით:

“მე მეფე ვარ, (დედის) საშოთგანვე გმირი ვარ,
შულგი ვარ, შობითგანვე ძლიერი მამრი ვარ...
ბრწყინვალე ანის (ცის ღმერთის) გულში არჩეული ვარ,
ენლილის მიერ ბელგადაწყვეტილი ვარ...”

ქალაქის მეორე წრე. გალავეანს გარეთ ქალაქს უშუალოდ ეკვრის სავარგულები – სახნავ-სათესი, სამიწათმოქმედო გერიგორია (ა-გარ, განა)... ქალაქი გალავენით არის შემოზღუდულ-დაცული, ხოლო სახნავ-სათესი მიწები დაუსცე-ლია. ისინი მომთაბარე ურდოების მუდმივი სამიზნეა: ისინი მოისწრაფვიან ყანებისკენ, ვიდრე მიწისმუშაკებს მოსავალი არ აუღიათ, რათა შერეკონ თავიანთი ჯოგები ყანებში. ჩვეულებრივ, ყანებში ქალაქის ან დაბების მკვიდრთა საქონელი მოსავლის აღების შემდეგ ძოვს. ამ თითქოს სიმბოლური აქტით ქალაქსახელმწიფოს ფარგლებში მშვიდობიანად თანაარსებობს მეურნეობის ორი ფუნდამენტური სფერო – მწყემსობა და მიწათმოქმედება. მწყემსობამ დიდი ხანია უკან მოიგოვა მომთაბარული ხანა და მკვიდრობაზე გადავიდა. მაგრამ შუმერის ქალაქ-სახელმწიფო, განსაკუთრებით, თუ ის ქვეყნის განაპირას მდებარეობს, მაგალითისთვის, ეფურაგისპირა განთქმული ური, ნომადური გომების შემოსევის მუდმივი საფრთხის წინაშე იყო.

და, რაც ყველაზე მეტად არის მოსაფრთხილებელი და განსაკუთრებული ზრუნვის საგანი, ეს არხებია, შუამდინარული ცივილიზაციის უდიდესი, თუმცა ეფემერული მონაპოვარი, რომელიც სერავს ქალაქ-სახელმწიფოს მთელს გერიგორიას და ქმნის მის განუმეორებელ ლანდშაფტს, რასაც ყველაზე მეტად ატყვია ადამიანის ხელი. მათი ფუნქციონირების საუკეთესო ხანაში არხები თავისი მრავალრიცხოვანი რუების თუ რუსხმულების მეშვეობით არა მხოლოდ არწყულებდნენ მარჩენალ ნიადაგს, არამედ ქალაქ-სახელმწიფოს შიგნით და ქალაქ-სახელმწიფოთა შორის კომუნიკაციის საუკეთესო საშუალება იყო. არხებით უკავშირდებოდნენ ერთმანეთს არა მხოლოდ ადამიანები თემიდან თემში, დაბიდან დაბაში, ქალაქიდან ქალაქში, არამედ ღმერთებიც

არხების მეშვეობით სტუმრობდნენ ერთმანეთს (ამ სტუმრობათა ამსახველი ჟანრიც კი შეიქმნა შუმერულ ლიტერატურაში).

ქალაქის მესამე წრე. ყანები გადადის საძოვრებში... ეს უდაბნოს პირია, სადაც მიწას მწირი მცენარეული საფარველი მოსავს. აქ ცხოვრობენ მწყემსები ზუსტად იმგვარადვე თავ-თავიანთ ბინებში, როგორც დღეს, სადაც მწყემსური კულტურა ჯერ კიდევ ბოვინობს.

ქალაქის მეოთხე წრე. საძოვრებს იქით სანადირო სანახებია: აქ ძოვენ ქურციკის, კანჯარის ჯოგები. მონადირეს ამ ადგილებში გათხრილი აქვს ორმოები, დაგებული აქვს ხაფანგები... ეს ხელსაწყოები მის სამონადირეო ოსტატობასთან ერთად, არის კულტურის ის მინიმუმი, რომლითაც ქალაქი უდაბნოს პირზე ამკვიდრებს თავს და უკაცრიელ გრამალებს უპირისპირდება.

ქალაქის მეხუთე წრე. უდაბნო (*ელეზ*). სანადირო ადგილები შეუმჩნევლად გადადის უდაბნოში... ეს უნაყოფო ზონაა, აქ მკვდარია სიცოცხლე. ქალაქს, მის შემოგარენს, აქედან მოელის ხიფათი როგორც ადამიანთაგან, ისე მხეცთაგან და სტიქიისგან, როგორიც არის სამხრეთის ხორშაკი ქარი, რომელსაც მოაქვს მხურვალეობა და ქვიშა. ბუნებას მათი სახით იერიში მოაქვს კულტურაზე, რომელსაც ქალაქი თავისი ზონებით განასახიერებს და ამ ზონებითვე იცავს თავს. აქ ბინადრობენ, თუ მითოსში გადავინაცვლებთ, დემონები, *იგიმები* და *უდუგები*, რომლებიც თავს ესხმიან ადამიანებს და ასნეულებენ.

ისტორია

შუმერის ქალაქ-სახელმწიფოთა ისტორია შეიძლება რამდენიმე პერიოდად დაიყოს:

იდილიური წარსული, რომელიც მითოსმა შემოინახა. შუმერული “ისტორიოსოფი” ამგვარად უყურებს წარსულს: თავდაპირველად ქალაქები

ერთმანეთთან თანხმობაში იყვნენ, ციდან ჩამოსული მეფობა, რომელიც მოიცავს კულტურის ცნებასაც, მშვიდობიანად გადადიოდა ერთი ქალაქიდან მეორეში: ერილუდან ბადთიბირაში, ბადთიბირადან ლარაკში, ლარაკიდან სიპარში, სიპარიდან შურუპაკში. ძველი კონცეპციით, მეფობა ერთია და ამიგომაც გამორიცხულია ერთდროული მეფობანი. მეფობას ქალაქ შურუპაკში მოუსწრო წარღვნამ. წარღვნის შემდგომ მეფობა კვლავ ციდან ჩამოვიდა და პირველი ქალაქი, სადაც აღდგა იგი მიწის პირისაგან წარხოცილ ცივილიზაციასთან ერთად, იყო ქიში. ცივილიზაცია კი აღდგა, მაგრამ ამიერიდან მეფობა ბრძოლით გადადის ერთი ქალაქიდან მეორეში. მორიგეობის წარღვნამდელ საშუალებას – თანხმობას ცვლის იარაღი – რკინა.

მეგოქეობის პერიოდი. ქალაქ-სახელმწიფოთა ურთიერთობაში ჩნდება ბზარი: ჰეგემონიის პრეგენზიით მორიგეობით თავს წამოყოფს ხან ერთი, ხან მეორე ქალაქ-სახელმწიფო. თუმცა დამოუკიდებელ ქალაქ-სახელმწიფოთა ერთი ხელმწიფეების ქვეშ მოქცევის მცდელობები წარუმარტებელია. ვერც ერთი ქალაქი ამას ვერ ახერხებს. ერთ-ერთი დაწინაურებული ქალაქის – უმას მეფე მხოლოდ დროებით იპოვებს ქვეყნის მეფის გიგულს (ლუგალ-ქალამა). მეგოქეობა, ურთიერთუნდობლობა, გაუთავებელი ბრძოლა ყველასი ყველას წინააღმდეგ, ურთიერთაწიოკება (რის მაგალითად იკმარებს გექსგი, რომელიც მოგვითხრობს უმა-ქალაქის მიერ ლაგაშის აკლებას), საბოლოოდ, კაგასგროფის წინაშე აყენებს არხების სისგემას, რომლის სიმრთელე თითოეულ ქალაქში გამავალ არხზეა დამოკიდებული. სხვა ობიექტურ და სუბიექტურ ფაქტორებთან ერთად, რომლებიც საერთოდ იწვევს იმპერიის წარმოშობას, შუმადინარეთის პირობებში არანაკლები იყო ფაქტორი არხებზე ბრუნვისა, რაც ახალ პირობებში ცენტრალიზებული ხელისუფლების გარეშე შეუძლებელი იყო. შუმერის ქვეყანა უნდა გამოთხოვებოდა დამოუკიდებელ ქალაქ-სახელმწიფოთა მამაპაპურ სისგემას. როცა დამწერლობის მეოხებით ისგორიის კონტურები გამოჩნ-

და, წერილობითმა დოკუმენტებმა აჩვენა ომის მდგომარეობა, რომელშიც შუმერის ქალაქ-სახელმწიფოები იმყოფებოდნენ.

იმპერიის პერიოდი. ქალაქ-სახელმწიფოთა ერთი ხელმწიფების ქვეშ გაერთიანება მხოლოდ გარეშე ძალით მოხერხდა. პირველად აქადელი სარგონი (დაახლ. ძვ. წ. 2316-2261) იპყრობს შუმერულ ქალაქებს და აარსებს პირველ იმპერიას, რომელიც ას წელს გასტანს. მეორედ ურის III დინასტია (ძვ. წ. XXII-XXI სს.) იგვირთავს ამ ამოცანას. მის ღროს ადგილობრივი მეფეები და ენსიები იმპერატორს დამორჩილებული “გუბერნატორები” ხდებიან. შუმერის ქალაქ-სახელმწიფოთა თავისთავადობა იმ სახით, როგორადაც კლასიკურ ხანაში არსებობდა, სამუდამოდ ჩაბარდა წარსულს.

რაც არ უნდა ითქვას ქალაქ-სახელმწიფოთა თვითკმარობის და დამოუკიდებლობის სასარგებლოდ, ისგორია ძალაუფლების ერთ ხელში მოქცევის მხარეზე იყო. შიდა და გარე პროცესები იმპერიების წარმოქმნას უწყობდა ხელს. ისგორიის სული განსხვავებული საშუალებებით აღწევდა ამას – შუმერის ქალაქ-სახელმწიფოთა შემთხვევაში ეს იყო არხებზე ზრუნვა, რაც მეფეთა ერთ-ერთი მიუცილებელი მოვალეობა იყო. ისგორიამ აჩვენა, რომ გიგროს-ეფურაგის აუზში ირიგაციის შენარჩუნების ერთადერთი პირობა ქალაქ-სახელმწიფოთა შორის მშვიდობიანი ურთიერთობა იყო. საოცნებო მშვიდობა კი ერთი მბრძანებელი ხელის გარეშე მიუღწეველი იყო.

იმპერიას შუამდინარეთის პოლიტიკურ ისგორიაში შეუქცევადი ხასიათი მიეცა. სარგონის, ურის III დინასტიის, ბაბილონის, აშურის, კელავ ბაბილონის, აქემენიდური ირანის, ალექსანდრე მაკედონელის იმპერიები მემკვიდრეობის პრინციპით ერთმანეთს ენაცვლებიან ამ მიწაზე. თითოეული იმპერია იყო ცივილიზაციის ერთგვარი შეჯამება შეცვლილ ვითარებაში და, ამაღვდროულად, მისი ახალი საფეხურიც, ერთგვარი პასუხი წარსულის მიმართ. თითოეულ მათგანს თავისი განმსაზღვრელი ნიშანი ჰქონდა.

გალაფნიანი ურუქი და მისი მეფენი

მდინარე ევფრატის ქვემო წელზე, მის მარჯვენა ნაპირას, მდებარეობდა ძველი შუმერული ქალაქი ურუქი (*ურუკ*). იგი იდგა ქვეყნის განაპირას: სამხრეთით და დასავლეთით მის სანახებს უკაცრიელი უდაბნო ეკრა, ცხელი ქარებისა და მომთაბარე ურდოების სათარეშო, მაგრამ ეს არ აბრკოლებდა ამ ქალაქს, რომ უხსოვარი დროიდან ვიდრე ძველი წელთაღრიცხვის დასასრულამდე ინგენსიური კულტურული ცხოვრებით ეცხოვრა. ადგილობრივი გადმოცემის თანახმად ამ ქალაქ-სახელმწიფოს მეფეს, ლეგენდარულ ენმერქარს, მზის შვილად წოდებულს, შეუქმნია დამწერლობა – “ნათქვამი სიგყვა სოლებად უქცევია, თიხის ბედაპირზე აღუბეჭდავს”, – დამწერლობა, რომელიც მთელს შუმერს მოედო და მის ფარგლებსაც შორს გასცდა. ამ სოლისებური (სხვანაირად: ლურსმული) ნიშნებით ჩაიწერა, ოღონდ გაცილებით გვიან, უკვე ისტორიულ ხანაში, შუმერული მითოსი და თქმულებები, რომელთა უმეტესობა სწორედ ურუქის სამოგადოებასთან არის დაკავშირებული.

ურუქი გამორჩეულია შუმერის სხვა ქალაქ-სახელმწიფოთაგან, პირველ რიგში, იმით, რომ მისი პაგრონი ქალღმერთია, ქალაქი ინანა-იშთარის კალთას არის შეფარებული, რითაც კონცეპტუალური იგივეობა დედასა და ქალაქს შორის აქ პრაქტიკულად არის ხორცშესხმული. ქალღმერთი არის ურუქის ცივილიზაციის დამაფუძნებელი, როგორც მოგვითხრობს მითოსი ინანას მოგზაურობისა ოკეანის სიღრმეში, სიბრძნის ღმერთის ენქის სამფლობელოში, საიდანაც მას თავისი საპაგრონებელი ქალაქისთვის მოაქვს ცივილიზაციის საწყისები.

მეორე თავისებურება ამ ქალაქისა ის არის, რომ ქალაქის მეფე ჩაბმულია საკრალური ქორწინების მითოსურ დრამაში. ურუქის მეფე, მითოსური ღუმუბის როლში, ეუღლება ინანას გაძრის ქურუმ-ქალს, რომელიც ამ დროს ქალღმერთს განასახიერებს. მათი ყოველწლიური შეუღლება ქალაქის სამომავლო კეთილდღეობის საიმედო გარანტიაა. ღუმუბი-ინანას მითოსი ურუ-

ქის მეფობის ლეგიტიმაციის მწვერვალია. ურუქის მეფეს შეეძლო ღუმუზის სიგეყები გაემეორებინა: “მე უბრალო კაცი არ ვარ, მე ინანას ქმარი ვარ”.

მესამე ნიშანი ურუქის გამორჩეულობისა მისი ლიგერაგურული (ეპიკური) გრადიენტია.

ურუქელმა რაფსოდებმა მთელს შუმერში გაუთქვეს სახელი მის მკვიდრთ – ენმერქარს, ლუგალბანდას და გილგამეშს, – რომელთა სახელები ერთმანეთის მიყოლებით იხსენიება ურუქის ე. წ. I დინასტიის მეფეთა სიაში.

ამ სამი მეფის გარშემო სინამდვილისა და მითოსურის ერთმანეთთან შეზავებით ღროთა ვითარებაში დაჯგუფდა ეპიკურ თქმულებათა ციკლები. მაგრამ მათ შორის უკანასკნელს – გილგამეშს ხვდა წილად გამხდარიყო გმირი მსოფლიო მწერლობაში პირველი ეპოსისა, რომელიც დაიწერა აქადურად შუმერული პოემების საფუძველზე დაახლოებით ორიათასი წლის შემდეგ იმ ხანიდან, როცა ისტორიული გილგამეში ურუქის ქალაქ-სახელმწიფოში მეფობდა. რაგომ მაინცდამაინც გილგამეში გამოირჩა ამ სამში, როცა სხვებს არანაკლებ წარმგაცი თავგადასავალი ჰქონდათ, კერძოდ, ლუგალბანდას, მიუვალ მთებში ანამდეულად დასნეულებულს და მარგოდ დარჩენილს, როცა თანამგზავრებს მკვდარი ეგონათ და შუა გზაზე მიაგოვეს (იმ იმედით, რომ უკანმობრუნებისას წაასვენებდნენ ურუქში), ის კი, გულშეღონებული, სასიცოცხლო სუნთქვას ევედრებოდა მზის ღმერთს, უთუს –

“დედა არ მახლავს, მამა არა მახლავს,
ძმა არ მახლავს, მეგობარი არ მახლავს,
დედა არ მეგყვის: შვილო ჩემო,
ძმა არ მეგყვის: ძმაო ჩემო”.

რაგომ არა ენმერქარი, ძე უთუსი, მთიანეთის ყვითელი ფურის რძით გამოკვებილი, რომელსაც სამი ეპიკური პოემა მიეძღვნა შუმერულ ენაზე, რაგომ არ გასცილდა შუმერულ ენას მისი დიდება, რომ არაფერი ვთქვათ ყრუ

ცნობაზე, რომ მან ინანა ციდან ჩამოიყვანა და მის მიწიერ გაძარში დაამკვიდრა? რაგომ არა მესქიაგაშერი, ძე უთუსი, და მამა ენმერქარისა, რომლის ქმედებანი ოთხიოდე სიგყვას (“ზღვაში ჩავიდა, მთაზე ავიდა”) შემორჩა? არც ერთი პოეტი აქადური ხანისა არ დაინგერესებულა მესქიაგაშერის, ენმერქარისა და ლუგალბანდას პიროვნებებით და ღვაწლით. ერთადერთი გილგამეში იყო, რომელმაც მიიზიდა იგი.

გილგამეში

რაგომ მაინცდამაინც გილგამეშის თქმულებები შეკრა ერთ ეპოსად აქადელმა პოეტმა, ძნელია ამ კითხვაზე პასუხის გაცემა. ის კი ფაქტია, რომ სანამ გილგამეში აქადური ეპოსის გმირი გახდებოდა, მანამდე მისი სახელი შუმერის ისტორიაში ერთ მნიშვნელოვან დინასტიას დაუკავშირდა. ურის ახალშუმერული სახელმწიფოს მეფენი (ძვ. წ. XXII-XXI სს.) დიდების მარავანდით მოსავენ გილგამეშის სახელს, შერაცხავენ თავიანთ “დიდ ძმად” (შეშ-გალ), რაკი ეამაყებათ ურუქელობა და გილგამეშის დედის, ნინსუნას, წიადიდან წარმომავლად თვლიან თავს; ღუმლით გვერდს უვლიან დიდებულ ენმერქარს ან მასზე აღრეულ მესქიაგაშერს, უნდა ვიფიქროთ, რომ ურის უკანასკნელი, III დინასტიის, მეფეებმა – ურნამუმ, შულგიმ და სხვებმა – ხელი შეუწყვეს გილგამეშის სახელის განდიდებას აქადურენოვანი კულტურის წრეშიც. სწორედ მათ ხანაში იქნა ჩაწერილი თქმულებები გილგამეშზე, რომელთაგან მხოლოდ ხუთმა მოაღწია ჩვენამდე.

ჩვენამდე შემორჩენილი მხოლოდ ხუთი შუმერული თქმულებით ვიცნობთ ურუქელი მეფის საგმირო თავგადასავალს. ესენია: “ინანა, ალვისხე და გილგამეში”, “გილგამეში და გეციური ხარი” (ფრაგმენტულია), ე. წ. “გილგამეშის სიკვდილი” (ფრაგმენტულია) და “გილგამეში და ავა”. ეს თქმულებები ცალკეული ეპიზოდებია გმირის ცხოვრებიდან, რომლებიც არ ქმნიან ერთ

ქრონოლოგიურ ჯაჭვს. სრულიად გაურკვეველია – რუსული ბილინების მსგავსად – ცალკე აღებულ თავგადასავალთა ადგილი გმირის ბიოგრაფიაში. თითოეული ამბავი ხდება თავის ჩაკეტილ დროში, წინ არ უძღვის, ან არ მოსდევს მეორეს. შუმერულ მწერლობაში არ ყოფილა ცდა ამ ციკლების გაერთიანებისა ერთ თხრობით ნაკადად. მათი მონადური არსებობა შეიძლება შევადაროთ ისევ კლასიკური შუმერის ერთმანეთისგან განცალკევებულ, თავის სამღვრებში ჩაკეტილ და დამოუკიდებელ ქალაქ-სახელმწიფოებს, რომელთა გაერთიანებას ამაოდ ცდილობდნენ შუმერის ბელადები, ვიდრე სარგონ აქადელმა (ძვ. წ. XXIII ს.) თავის იმპერიაში არ მოაქცია და ერთიან ისტორიულ დროში არ ჩართო ისინი. სარგონ აქადელის პოლიტიკური ძალისხმევა მოგვიანებით (დაახლ. ძვ. წ. XVIII ს.) განმეორდა სიგყვიერ ხელოვნებაში, როცა აქადელმა პოეგმა ერთმანეთს დაუკავშირა შუმერული პოემები, გახსნა რა მათი “დახშული კარი” და ერთ უწყვეტ დროუძამულ მდინარებაში მოაქცია. შუმერულ თქმულებებში გაცხადებულმა ამბებმა ახალი მოტივაცია შეიძინა: სრულიად გარკვეული თვალსაზრისით გადამუშავებულნი, ისინი განლაგდნენ თანმიმდევრულ ეპიზოდებად, რომელთაგან ერთი ინახავს მეორის ღვრიგას, წინამავალი ამბადებს მომდევნოს და ასე ჯაჭვისებურად მიედინება ერთიანი ეპიკური დრო, რომელშიც ხორცს ისხამს გმირის თავგადასავალი. მთავარი გმირი – და ეს ნიშანდობლივია აქადური ეპოსისათვის – თითქოს ხელახლა იბადება ყოველი ეპიზოდის შემდეგ, აღმავალ გზაზე გადის თავისი განვითარების ეტაპებს, ვიდრე წერტილი არ დაესმის მის თავგადასავალს, რომლის დასასრულს ეპიკოსს შეუძლია თქვას მასზე, რომ მან “სიღრმე იხილა”. ეპოსი იწყება სწორედ ამ სიტყვებით *შა ნაკბა იმურუ*. ის მნიშვნელოვანი რამ, რასაც გმირმა მიაღწია თავისი თავგადასავლის ბოლოს, ნახსენებია ეპოსის დასაწყისში და ამით იკვრის წრე ეპიკური თხრობისა.

რა სიღრმე იხილა გმირმა ისეთი, რასაც საგანგებოდ ახსენებს ეპიკოსი პირველსავე სტრიქონებში? შუამდინარული მითოსიდან ჩვენ ვიცით, რა შინაარსის შემცველია ეს სიტყვა. “სიღრმე” არის წყარო სიბრძნისა, რომელიც

თავის მითოსურ სიმბოლოდ ოკეანის უფსკრულს სახავს. “სიღრმე” – ნაკბუ – არის ბედწოდება ენქის, სიბრძნის ღმერთისა, რომლის სამკვიდრებელი ოკეანის უფსკრულებშია, სადაც ჩაღრმავდა გმირი სიჭაბუკის ბალახის ამოსაგანად. “სიღრმე” არის კაცობრიობის უფსკერო წარსული – “ღრმაა ჯურღმული წარსულისა” (თომას მანი), – საითკენაც გაემართა გმირი, როცა ეძებდა პასუხს ადამიანური ყოფის უკიდურეს საიდუმლოზე.

ამრიგად, როცა ეპოსის დასაწყისის სგრიქონში ამოვიკითხავთ, რომ მან, რომლის სახელი ჯერ არ ვიცით, “სიღრმე იხილა”, ძველი პოეგის თხზულება წარმოგვიდგება არა უბრალო სათავეგადასავლო რომანად, არამედ ფილოსოფიურ-ეთიკური მიმართულების ნაწარმოებად, სადაც მთავარი მახვილი გადაგანილია გმირის სულიერ განვითარებაზე. აქ პირდაპირ უნდა ითქვას, რომ წერილობით პირველდადასტურებული ვრცელი ეპოსი, რომლის მხოლოდ ორი მესამედია ჩვენამდე მოღწეული, ამავე დროს იყო პირველი ფაუსტური ყაიდის თხზულება, რომელიც მხოლოდ გარეგნულ მსგავსებას იჩენს საგმირო-სათავეგადასავლო ეპოსებთან. აქედურ ეპოსში, განსხვავებით შუმერული თვითკმარი პოემებისგან, საგმირო ეპიზოდები არ არის თვითმიზანი, არამედ თითოეული მათგანი ემსახურება გმირის პიროვნების სრულყოფას, თანდათანობით სუბლიმაციას – ფიზიკური გმირობიდან სულიერ გმირობამდე – და ეს გამოხატულია სწორედ დასაწყის სგრიქონში.

“ავგორისათვის, – წერს თომას მანი (გულისხმობს საკუთარ თავს, “ჯადოსნური მთის” ავგორს), – სიკვდილიცა და სნეულებაც, და ყველა შემზარავი თავგადასავალი, რომელსაც იგი თავის გმირს შეამთხვევს, მხოლოდ და მხოლოდ პედაგოგიური საშუალებაა, რითაც მიიღწევა უზარმაზარი ძალის “აქტივიზაცია”, ჩვეულებრივი გმირის ამაღლება მისი თავდაპირველი ღონიდან”. იმ გიჟის ნაწარმოებს, სადაც ამგვარი საშუალებებით ხორციელდება გმირის სულიერ-ინტელექტუალური ძალების “აქტივიზაცია”, მწერალი “ინიციაციურ თხზულებებს” უწოდებს. მათ რიცხვს ეკუთვნის “გილგამეშიანიც”. აქ ინიციაციის მღერბლის როლს ასრულებს ყოველი ეპიზოდი, ყოველი თავგა-

დასავალი, რომლის წიაღ გავლით გმირი ერთი საფეხურით მაღლდება თავის აღრინდელ ყოფაზე. ჩვენს ეპოსში ინიციაციის (ანუ ზღურბლის გადალახვის) – სიახლის ბიარების ყველაზე მნიშვნელოვანი და ქმედითი საშუალებაა პერსონაჟთა შეხვედრები, რომელთაც ამავე დროს თავისი ფუნქცია აქვთ სიუჟეტის განვითარებაში. გმირი ხვდება მეორე გმირს და ამ შეხვედრით თითოეულის ბუნება საფუძვლიანად იცვლება: გმირი ებიარება ქალის საიდუმლოს, რაც თავს დაადწევინებს სიველურიდან და შექმნის ადამიანურ არსებად; ან ებიარება მეგობრობას, რისი წყალობითაც იგი თავისუფლდება ქვენა ინსტიქტებისგან და მასში მნეობრივი კაცის დაბადებით იწყება ახალი ცხოვრება; ან იგი პირისპირ დგება სიკვდილის წინაშე, რომელიც შეძრავს მის არსებას და გააღვიძებს მასში მოაზროვნე ადამიანს; ან იგი ხვდება არსებას, რომელიც ცდილობს გადაფიქრებინოს მას შეუძლებლის ძიება, თუმცა ასეთი რჩევა კიდევ უფრო უმძაფრებს ძიების წყურვილს; ან იგი, საკვდილის წყლების გადალახავი, შეეყრება თავის წინაპარს და მოისმენს მისგან უკანასკნელ სიგყვას.

ეპიზოდებისთვის ამგვარი მოტივაციის მისანიჭებლად აქადელ პოეტს შემერული მასალის საფუძვლიანი გადამუშავება მოუხდა. პირველ რიგში უნდა შეინიშნოს, რომ მან ენქიდუს პიროვნებასა და ამბავს სრულიად განსხვავებული თვალთ შეხედა. გილგამეშის ერთგული მსახური, მისი თანამდგომი და მრჩეველი გასაჭირში, მაგრამ სოციალურ კიბეზე ერთი საფეხურით დაბლა მდგარი ენქიდუ, რომელიც სხვაგვარად არ იხსენიება შემერულ თქმულებებში თუ არ გილგამეშის მონად (არად), ხოლო გილგამეში – მის ბაგონად, აქადურ ეპოსში გარდაიქმნება მეგობრად და ღვიძლ ძმადაც, თავისი ძველი ბაგონის თანასწორად. წაიშლება სოციალური განსხვავება, დავიწყებული იქნება, რომ გილგამეში ურუქის მეფეა, ხოლო ენქიდუ – უდაბნოდან მოყვანილი, უფრო სწორად, შემოგყუებული ურუქ-ქალაქში მონადირისა და ღიაყის მიერ. ეპოსის სათანადო ადგილას საგანგებოდ არის ნაჩვენები ის საყოველთაო ბრუნვა, რასაც გამოიჩენს ველური ენქიდუს მიმართ ჯერ ღიაყი შაშხათი, მერე მწყემსები და ურუქის მოქალაქენი, რომლებმაც თავიანთი

მეფის ორეულად მიიჩნიეს განკაცების გზაზე შემდგარი მხეც-კაცი, მერე გილგამეში, რომელმაც ორთაბრძოლის შემდე დაიმეგობრა იგი – თუმცა ეს ამბავი წინასწარ იქნა მოსწავებული გილგამეშის სიმბრებში, სადაც მან იხილა უცხო კაცის ორანები, ვარსკვლავები და ნაჯახი, “ვითარცა სასძლოს რომ ეხვეოდა” უკიდურესი სიყვარულის ნიშნად, და დედას მოუგანა, – და უკანასკნელად ნინსუნა, დედა გილგამეშისა, რომელმაც საგანგებო რიტუალით საბოლოოდ ხელი დაასხა მათ ძმობას და იშვილა უცხო კაცი, და უდაბნოს მკვიდრი ურუქის მოქალაქედ გახადა.

ამ ორი არსების ძმადნაფიცობა მთლიანად აქადელი პოეგის შემოქმედების ნაყოფია (ამ მოგივს იგი ვერსად პოვებდა შუმერულ თქმულებებში), ანალოგიურადვე, სწორედ აქადური ხანის ხელოვნებაში ჩნდება მოგივი მარჩბივი გმირებისა, სახელდობრ, ცილინდრულ საბეჭდავებზე, სადაც ჰერალდიკური წყობით გამოსახულია ორი მამრი არსება, თითოეული თავის კერძ ნადირს შერკინებული. არ არის აუცილებელი, რომ მათში გილგამეშ-ენქიდუ ვიგულისხმოდ, თუმცა ერთ მათგანს ცხადი ზოომორფული ნიშნები აქვს, მაგრამ აქ ნიშანდობლივია შუმერული ხელოვნებისთვის უცხო მოგივი მარჩბივობისა, რაც აქადურ ეპოსში ორი გმირის ძმადნაფიცობის სახით გამოვლინდა.

ამ ახალ მოგივს უაღრესად დიდი მნიშვნელობა აქვს: მისგან იღებს სათავეს ეპოსის მთელი ეთიკურ-ფილოსოფიური პათოსი. ძმადნაფიცობა არის ინიციაციის პირველი მღურბლი, რომლის გადალახვით მთავარი გმირი ერთი საფეხურით მაღლდება მისი “თავდაპირველი ღონიდან”. ეს გილგამეშს ეხება უფრო მეტად, რამეც თავის ადგილას იქნება ნათქვამი. ხოლო ენქიდუს რაც შეეხება, მას საკუთარი თავგადასავალი აქვს ამ ძმადნაფიცობამდე, და ეს ამბავიც არ იპოვება ჩვენამდე შემორჩენილ შუმერულ თქმულებებსა და მითოსში და, შესაძლებელია, არც კი არსებულა.

ენქილუ

“გილგამეშიანში” მოთხრობილი ენქილუს ამბავი გამოდგებოდა ცალკე ეპოსის მასალად, ვინაიდან მის თავგადასავალში შეკუმშულად გადმოიცემა მთელი კაცობრიობის გზა, იმგვარად, როგორც ეს წარმოდგენილი ჰქონდა შუამდინარელ მითოლოგოსს. ამ მხრივ, აქადელი ეპიკოსი ორიგინალურს არაფერს ქმნის – იგი ეყრდნობა კაცთა მოღვმის გაჩენისა და განვითარების მითოსს. ოღონდ სიახლე იმაშია, რომ მან კაცობრიობის ფილოგენეზის ხანგრძლივი პროცესი ერთი კერძო კაცის მაგალითზე აჩვენა.

ენქილუ იბადება არა იმგვარად, როგორც ურუქში იბადებიან დედ-მამის შვილნი, დედის საშოდან, არამედ ისე, როგორც გაჩნდა მითოსურ ხანაში პირველკაცი, ანუ შეიქმნა ქალღმერთის ხელით მიწის მგვერისაგან, გამოისახა დანერწყვილი თიხისაგან; შეიქმნა მაშინ, როცა კაცობრიობას განვლილი ჰქონდა განვითარების ხანგრძლივი გზა და მის ერთ მცირე შგოს ურუქში უკვე დაეფუძნებინა ქალაქური ცხოვრება თავისი სიკეთითა და უკუღმართობით; შეიქმნა ურუქ-ქალაქის მოსაზღვრე უდაბნოში, სადაც ჯერ არ დადგმულიყო კაცის ფეხი, არ შეხებოდა შემოქმედის ხელი, არ აღსრულებულიყო შესაქმის ღვაწლი – უდაბნო უკაცრიელია და მსგავსადვე იქ შექმნილი არსებაც არ არის განსრულებული, იგი ნახევარკაცია, რომელსაც მოელის განკაცება.

ამრიგად, იმ უდაბნოში, სადაც იგი გამოსახა ქალღმერთმა არურუმ, უკან მობრუნდა მითოსური დრო პირველშესაქმისა და გაჩნდა დროული ხარვეზი ურუქსა და უდაბნოს შორის. ეს მანძილი უნდა დაძლიოს ენქილუმ, მან უნდა გაიაროს კაცობრიობის გზა უდაბნოდან დაბამდე, მაგრამ ამას თავისი ძალებით ვერ შეძლებს. აქ საჭირო გახდება შეხვედრა, რომლის საინიციაციო დანიშნულება გემოთ იყო ნახსენები. სწორედ აქედან, უდაბნოდან, დაიწყება და შემდეგ ერთმანეთს მიჰყვება სხვადასხვა სივრცულ მონაკვეთებში შეხვედრების მთელი სერია, რომელთაც პარალელურად სხვა დანიშნულებაც

აქვთ: შეხვედრები დაძრავს გაყინული წერგილიდან სიუჟეტურ დროს და ამასთანავე წარმართავს გმირის სვლას გემოხსენებულ ორ პუნქტს შორის, ხოლო ჩვენ ვიცით, რომ ეს ორი პუნქტი, უდაბნო და ურუქი, კაცობრიობის განვითარების ხანგრძლივი პერიოდით შორავენ ერთმანეთს. ეპიკოსი გამოიყვანს ენქიდუს უდაბნოს უძრაობიდან და თითქოს “ელვის სისწრაფით”, უკანმოუხედავად გააგარებს ამ გზაზე.

პირველი შეხვედრა – უსახელო მონადირისა და ენქიდუს შეყრა უდაბნოს პირას, თითქოს შემთხვევითია და, თუმცა მას არ შევეყვართ ამბის შუაგულში, მაგრამ ამბადებს სხვა შეხვედრას, უფრო მნიშვნელოვანს. ამის გარდა, ეს ეპიკოსი სიუჟეტისაგან დამოუკიდებლად საგულისხმო მითოსური აზრის შემცველია: აქ ერთმანეთს ეჯახება არა უბრალოდ მონადირე და ნადირთ ბაგონი, არამედ მათი სახით – კულგურა, უმარგივეს ფორმაში გამოვლენილი, როგორიცაა თხრილები და ხაფანგები, და ბუნება, რომელიც დაქინებით ცდილობს წაშალოს კულგურის კვალი, – როგორც მონადირე ჩივის: ველურმა “აავსო თხრილები, ჩემი დათხრილი; დაშალა მახენი, ჩემი დაგებული”, – და აღიდგინოს თავდაპირველი მდგომარეობა. უდაბნო მოიწევს წინ – ენქიდუ მოულოდნელად შემოდის თავის ჯოგითურთ მონადირის სანახებში, ჯერ აუქმებს მონადირის ნამოქმედარს, მერე, შესაძლოა, მოადგეს ურუქსაც და უდაბნოდ აქციოს მისი სამკვიდრებელი. ასეთი საფრთხე ემუქრებოდა მტკიცედ შემომღულულ “გალავნიან ურუქს”, ამიგომაც გასაგებია მონადირის უბოძო შემოფოთებაც – “შიშმა დაიბუდა მის შიგანში, სახე გაუხდა შორი გზით მავალის”, – და ის გულისყურიც, რაც გამოიჩინა ამ უცხო ამბის გამო ჯერ მისმა მამამ, მერე გილგამეშმა, როცა ურჩიეს, დიაცი შამხათი წაეყვანა ნადირთ ბაგონის შესაცდენად. თუმცა გილგამეში არც მოელოდა, რომ ის უცხო მოყმე მის საბედისწეროდ იყო გაჩენილი.

მისი მოვლინება უდაბნოს პირას გაგვახსენებს გამოჩენას სხვა უცხო მოყმისას, რომელი “ჯდა მგირალი წყლისა პირსა” და რომლის უცნაურმა საქციელმა და უკვალოდ გაუჩინარებამ დაასევდიანა იმ ქვეყნის მეფე.

როდესაც მის გაზრდილს წინათგრძნობის ნაგამალიც არ ჰქონია. მეუღის ასულმა მოიხმო თავისი საგრფო და დააკისრა იმ მოყმის მოძებნა, რომ მისი პოვნით უკუყროდა მის პაგრონს სევდა და “არკაცური გარდაკონა” წარხოცილიყო. უხალისოდ წასული მოყმე მოძებნის სხვა მოყმეს და მხოლოდ ამის შემდეგ გაირკვევა, რომ მეუღის დანალვლიანება მარგოლოდენ საბაბი იყო ამ ორის შეყრისა და მათი სამუდამო დაძმობილებისა. ასეთივე თითქოს უმნიშვნელო საბაბია აქადურ ეპოსში მონადირის მარცხი, მისი ყოფითი სამრუნავი, რის წყალობითაც უდაბნოს პირას გამოჩენილ უცხო მოყმეს უნდა შეყროდა ურუქის მეფე, რათა გაცხადებულიყო მისი ბედი და გამოვლენილიყო მასში – როგორც იმ უფლისწულის რჩეულში – მანამდე ფარული ეთოსის პოგენცია.

ორივეგან შუამავალი ქალია, ორივეგან ქალის წყალობით აღმოჩნდება მეგობარი. მაგრამ ურუქელმა ქალმა ჯერ ველურს უნდა აპოვინოს საკუთარი თავი. მონადირე წაიყვანს უდაბნოს პირას როსკიპ შამხათს, რომლის საკუთარი სახელი გვარეობითი სახელია იმ დიაცებისა, იშთარის გაძრისადმი რომ არიან შეწირულნი და ამ ქალღმერთის კულგს ემსახურებიან ურუქში. შამხათები ეწოდებათ მათ ანუ “მხიარულნი”, რადგან იშთარისგან შთაგონებული “დიაცური საქმით” (*მიფირ სინიშთი*) სიხარული მოაქვთ მოწიფული მამრისთვის. როსკიპი შამხათი ერთ-ერთი ამ დიაცთაგანია.

ურუქში მომზადდა შეთქმულება ველური მოყმის მიმართ, მაგრამ მონადირე თავისი მარგივი გონებით ვერც იფიქრებდა, თუ რა მოვლენის ხელშემწყობი გახდებოდა მომავალში მისდა უნებურად. მონადირეს მხოლოდ ერთი რამ სურდა, გაეთავისუფლებინა თავისი სანახები სამონადირო საქმის მგრისაგან, დიაცის შეწევნით მოეშინაურებინა ჯოგის წინამძღოლი და დაუბრკოლებლად ენადირნა. გილგამეშის ფიქრებიც ამაზე შორს არ წასულა. ამათ შორის ყველაზე ბრძენი და მიმხვდური ის მხიარული დიაცი იყო, რომელიც გულდაჯერებით გაჰყვა მონადირეს უდაბნოსკენ, რათა აღესრულებინა თავისი მისია. არ იქნებოდა სწორი იმის თქმა, თითქოს როსკიპ შამხათს

მხოლოდ ეს “მხიარული” საქმენი, რომლებიც “ხორცთა ხედებიან”, ებარა იშთარისგან.

ამ ქალღმერთის იმპულსი, ერთი ჰიმნის უმარგივესი სიგყვისამებრ, „მა-
მაკაცის ღიატთან მიმყვანი, ღიატის მამაკაცთან მიმყვანი“, ვლინდება ადა-
მიანის ცხოვრების ერთ მნიშვნელოვან ხანაში: ღგება ისეთი ასაკი, როცა
მამრი აუცილებლად უნდა შეხვდეს ღედრს და ამ შეხვედრამ იგი უნდა გა-
მოიყვანოს ბავშვობის ასაკიდან, “ხელი დაასხას” მის მოწიფულობას და მა-
ნამდე ფარული პოგენცია სინამდვილედ აქციოს. ამ მისგერიული შეხვედრის
წყალობით ხორციელდება ველურის საბოლოო განკაცება ამ სიგყვის ორ-
გვარი აზრით: პირველ ყოვლისა, ენქიდუში სქესის გაღვიძება მოასწავებს
მის შესვლას მოწიფულობის ასაკში; მეორე მხრივ, იშთარის გაძრის მხევა-
ლი შამხათი აგრძელებს ენქიდუს ღვთაებრივი გამჩენის, არურუს, საქმეს,
– ქალღმერთმა თუ შექმნა ენქიდუ ვითარცა ხორციელი არსება, ახლა მეო-
რე ქალი, მოკვდავი, გარდაქმნის მას გონიერ და მნეობრივ არსებად, რათა
ამიაროს ურუქის მოწიფულ სამოგადოებას. იგი ვერ მოვიღოდა ურუქში იმ
შინაგანი და გარეგნული სახით, როგორც გაჩნდა უღაბურ ველზე. ხოლო
გაჩნდა იგი გარეული ჯოგების ბაგონის, სუმუკანის, აღით (“ბანჯგვლებს
ღაუფარავს სხეული მისი... გაწთ სუმუკანის სამოსი მოსავს”). ქალთან შეხ-
ვედრა, რომელიც აღწერილია ყოველგვარი ნართაულობისა და ევფემიზმე-
ბის გარეშე, სრულიად შეცვლის მის ფიზიკურ და სულიერ სახეს. ღაიბადება
ახალი არსება, რომელიც ველარ ივლის ძველი ცხოვრების წესზე. ამ ფე-
რისცვალებას იგრძნობს ჯოგის სული და მას ბურგს შეაქცევენ მისი ბუნების
თანაზიარი მხეცები. ამიერიდან ენქიდუს მოეჭრა უკან დასაბრუნებელი გზა,
სამაგიეროდ იგი განმზადდა ურუქში შესასვლელად.

ქალი შექმნის მას, ქალი ბრუნავს მასზე – შემოსავს, სცხებს ზეთს სურ-
ნელოვანს, ღააპურებს, ასწავლის ქცევას “ქვეყნის წესისამებრ”, ასწავლის
ადამიანურ სიგყვას; უცბად არ წაიყვანს ხმაურიან ქალაქში, არამედ ჯერ
მწყემსების ბინებთან მიიყვანს, რათა ნელ-ნელა შეაჩვიოს ადამიანთა სა-

მოგაღოებას; აქ უღაბნოდან მოსული კაცი უღაბნოს შემოგევისგან იფარავს მწყემსთა საბადებელს, – ხელში იარაღი უპყრია და ლომებს უგერიებს მათ ფარას. გამოხდება ხანი და ქალი შეაგყობს, რომ დადგა ღრო საძოვრებიდან მისი დაძვრისა, რომ მეგხანს მისი აქ გაჩერება აღარ იქნებოდა, რომ აქ არ იყო მისი სამუდამო სამყოფელი, არამედ იქ, სადაც მეგობარს უნდა შეხვედროდა; ქალი გაუმხელს მას გილგამეშის არსებობას და მეგობრობის მცნებას, ხელს ჩასჭიდებს და “ღმერთივით წარუძღვება” ურუქის გზაზე.

არ არის ძნელი იმის მიხედვით, რომ ეს მოკლე გზა უღაბნოდან ურუქამდე, რომელსაც ენქიდუ გაღის ჩვენს თვალწინ, შეკუმშული გამეორებაა იმ შორეული გზისა, კაცთა მოღვმამ რომ გაიარა თავისი არსებობის მანძილზე. იგიც ქალღმერთმა შექმნა მიწის მგვერისაგან, ბუნებას გამოსცა, მოათვინიერა, ასწავლა წესრიგიანი ცხოვრება, ქალაქი ააშენებინა და სამუდამოდ, შესაძლოა, მის საზიანოდ, იქ დაამკვიდრა. ენქიდუს ცხოვრების გზა უღაბნოდან ურუქამდე მითოსურად აირეკლავს მთელი კაცობრიობის ფილოგენეზს.

შუმერული მითოსი იცნობს ენქიდუს მაგვარ ნახევარკაცს, რომელსაც ასევე ქალი აზიარებს ადამიანურ კულტურას. ეს მართუა, ღვთაება, რომელიც განასახიერებს სემიგური მოღვმის ამორეველთა მომთაბარე გომს, რომელიც შუმერის მითოსურ ისტორიაში მარგინალურად არის მიჩნეული, რადგან იგი მოკლებულია ფუნდამენტურ კონცეპტს – “ადამიანობას” (შუმერულად *ნამ-ლუ-ულუ*, აქადურად *ამელუთუ*). მართუ, როგორც კულტურულ კაცობრიობას მოწყვეტილი ადამიანის ყოფა, რომელიც არც თუ შორსაა ენქიდუს ცხოვრების ნირისაგან, ქრესტომათიუელია შუმერულ მწერლობაში. მაგრამ განკაცება არ არის მართუ, პრობლემა. მისი პრობლემა კულტუროლოგიურია.

მართუ, მითოსში გვეუწყება კაცის ამბავი, რომელსაც, როგორც მთელი გომის ღვთიურ ეპონიმს, თავისი ხალხი კაცობრიულ კულტურაში შეჰყავს, თავად კი შუმერ-აქადის პანთეონში იმკვიდრებს ადგილს. აი,

როგორ ახასიათებს მართუს შუმერული გექსტები. ერთ კოსმოგონიურ მითოსში კაცობრიობის გულშემატკივარმა ღმერთმა ენქიმ ღოვლათის განაწილებისას და ხალხების ბედის გადაწყვეტისას “მართუს, რომელსაც ქალაქი არა აქვს, რომელსაც სახლი არა აქვს, ცხოველები აჩუქა”. შუმერულ გექსტებში მართუს თანსდევს სტერეოტიპი: “მართუ, რომელმაც ხორბალი არ იცის”. ამ ფორმულაში ხორბალი (შე) არა მხოლოდ მიწათმოქმედების, მკვიდრი ცხოვრების და ცივილიზაციის, არამედ ადამიანობის სიმბოლოც არის. პურის ცოდნა და ჭამაა, რითაც ადამიანი სხვა ცოცხალ არსებათაგან გამოიყვანება. ეს მისი პრივილეგიაა. აი, ეს პრივილეგია არ მიაწიჭა მართუს ყოვლის განმკარგველმა ღმერთმა ენქიმ ისევე, როგორც არურუმ არ მიაწიჭა ენქიდუს ადამიანური სმა-ჭამის უნარი, მხოლოდ ცხოველები მისცა საპაგრონებლად. მართუს შუმერული ადამიანი არ თვლის სრულყოფილ ადამიანად. “ხორბლის უმეცარი” მისი მუდმივი ეპითეტია, თან სდევს მას გექსტიდან გექსტში, სადაც კი იხსენიება იგი. სამაგიეროდ, როგორც ენქიდუს, მას აქვს დიდი ძალა, რაც შიშის გარს სცემს ცივილიზებულ ქვეყანას. ის ექსპანსიურია, მიიწევს წინ, როგორც ენქიდუ თავისი ჯოგითურთ, მაგრამ შუმერი იგერიებს მას, როგორც მონადირე იგერიებს ენქიდუს:

“მას ეამს მართუ, ხორბლის უმეცარი, მთელს შუმერს და აქადს შემოადგა, მაგრამ ურუქის კედელი ფრინველთსაჭერ ბადესავით გადაეფინა უდაბნოს...”

ურუქმა თავისი მითოსური ბადით მოიგერია მართუ, მაგრამ ის სხვა გზით შეიჭრა შუმერის ცივილიზაციაში. გამოჩნდა ქალღმერთი, შუმერული ქაბალუ-ქალაქის მეფე-ღვთაების ასული, რომელმაც, მიუხედავად იმისა, რომ მართუ და მართუს ხალხი

“მუდამ უღაბნოში დაეხეება,
ტყავებით არიან შემოსილნი,
კარვებია მათი საცხოვრებელი,
უმი ხორცია მათი საჭმელი,
არ იციან სახლი, არ იციან ქალაქი,
როცა კვლებიან, არ იმარხებიან,” –

შეიყვარა მართუ. დაქალების კითხვაზე, როცა მათ ამგვარად დაუხასიათეს ველური, “კიდევ მოსურვებ მისთხოვდე მართუს?” ქალწული არ დაუბრკოლებია მართუს ბარბაროსობას, მისი პასუხი ურყევი და ლაკონიური იყო: “მართუს მივთხოვდები”. და ჩაისიდა თავის ქალაქში.

გავყვეთ ენქილუს გზას. ვიდრე კაცობრიული ბედის მაგარებელი ეს უცხო კაცი უღაბნოდან ურუქს მიაღწევდეს, ვნახოთ რა ქალაქია იგი და რა ხდება მის გაღავანში. ურუქი უპირატესად ქალღმერთის ქალაქია. შუმერულ ეპოქაში ამ ქალღმერთს ინანა ერქვა, “ცის დედოფალი”. ურუქში იდგა მთელი შუმერისთვის სათაყვანო გაძარი ეანა – “ციური სახლი”, სადაც თქმულების თანახმად ენმერქარის აუქალს ანუ ბრძენკაცს (ერთ-ერთს იმ მითოსურ შვიდ ბრძენთაგან, ჩვენი ეპოსის პროლოგში რომ არიან ნახსენები) ჩამოუყვანია ციდან ინანა. მას ჰყავს გულის რჩეული საგროფო – მწყემსი ღუმეში, მოკვდავი კაცი, რომელიც ქალღმერთის სიყვარულის წყალობით ღვთაების რანგში ამაღლდა, მისივე სიგყვებით “მე უბრალო კაცი არა ვარ, მე ქალღმერთის ქმარი ვარ”. იგი ძველ ქალაქ ბადთიბირიდან წამოსული, – ამ ქალაქის მეფედ იხსენიებს მას შუმერულ მეფეთა სია, – საბედისწეროდ დაუკავშირდა ურუქს, მის მოსაზღვრე ველებს, სადაც მწყემსავდა ინანასეულ წმინდა ფარას და საიდანაც პერიოდულად მიჰყავდათ მიწის სულებს ქვესკნელში. ისევე როგორც მითოსურ ხანაში ინანა აირჩევს მწყემს ღუმეშის თავის ქმრად, ასევე ისტორიულ ხანაში იგი ირჩევს მეფეს, აგრეთვე მწყემსად წოდებულს, ღუმეშის კვალზე, და საკრალური ქორწინებით ეუღლება. თუ ღუმეში ამბობს

ერთგან “მე იგი ვარ, ვინც წმიდა მუხლებზე, ინანას მუხლებზე როკავს”, მს-
გავსი ნართაულობით, რითაც გამოხატულია შეუღლების უკიდურესი აქტი,
ინანა მიმართავს თავის რჩეულს, მეფეს: “ბრწყინვალე ხბოსავით იროკებ
ჩემს წმიდა კალთაზე” საკრალური ქორწინების რიგუალში, რომელიც პირ-
ველ ბიძგს აძლევდა ქვეყნის ნაყოფიერებას, ინანას როლში გამოდიოდა გა-
ძრის მხევალი და ამ დროს მისი სახელი იყო იშხარა, არა მხოლოდ მისი,
არამედ ყოველი ქალწულისა სიძესთან შეხვედრისას ქორწინების პირველ
ღამეს. რადგან იშხარა წარმოადგენდა ინანას ასპექტს ვითარცა ხორციელი
სიყვარულის ქალღმერთისას. მის ნიშანს, ღრიანკალს, დაეინახათ სახვით
ხელოვნებაში, კერძოდ, ცილინდრულ საბეჭდავებზე, გამოსახულს სარეცლის
ქვეშ, რომელზედაც შეუღლებული წყვილი წევს.

ამ წეს-ჩვეულებამ, როგორც მრავალრიცხოვანი გექსტები მოწმობს,
ახალშუმერულ ეპოქამდე მოაღწია და სრულდებოდა იგი ურის III დინასტიის
დროს ქალაქ ურში, ხოლო მისი დაცემის შემდეგ ქალაქ ისინში, სადაც გადაი-
ნაცვლა იმპერიის დედაქალაქმა. მაგრამ იგი სავსებით ქრება სხვა შუმერულ
გრაფიციებთან ერთად ბაბილონურ ხანაში, როცა ნაგულისხმევია გილგა-
მეშის აქადური ეპოსის შექმნა. ამ დროის ადამიანთა შეგნებაში, როგორც
ჩანს, იგი გააზრებულ იქნა ბარბაროსული ხანის ამორალურ ჩვეულებად და
ამგვარივე ნეგატიური შეფასებით მოხვდა აქადურ ეპოსში. იგი აღარ არის
კურთხეული ღვთაებრივი კანონით და მთლიანად მიწერილია ურუქის მეფის
თვითნებობას, რაც, ეპოსის მიზანდასახულობის მიხედვით, უნდა აღიკვეთოს.
თხრობის დასაწყისშივე ურუქი წარმოდგენილია გილგამეშის ბარბაროსუ-
ლი მოქმედების ასპარეზად. მაინც რას სჩადის ისეთს ურუქის მეფე, რომ მისი
ქვეშევრდომნი იძულებულნი გამხდარიან, შეევედრონ ღმერთებს, შეუქმნან
მას თანასწორი ძალის ორეული, რომელიც წინ აღუდგება მის ძალადობას
და შვება მიეცემა ურუქს? რაში გამოიხატება მისი საქციელი? გექსტში ვერ
შეხვედებით გილგამეშის მოქმედების დაწვრილებით აღწერას სწორედ იმის
გამო, რომ ეპიკოსს ბუნდოვანი წარმოდგენა აქვს იმ ძველ საკრალურ რი-

გუალზე. მაგრამ მან იცის, რომ რიგული დაკავშირებული იყო სექსუალურ მომენტთან და ამიგომაც ამ მოგივზე აგებს იგი გილგამეშის დახასიათებას, ოღონდ ეპოსის აშურულ ვერსიაში ეს გადმოცემულია სხვაგვარადაც, ნართაულად; წარმოჩენილია დაუოკებელი ფიზიკური ენერგია, რომელიც, ერთი მხრივ, ვლინდება ბრძოლის ქინში, მეორე მხრივ, თავის წმინდა სახითაც: “არ უშვებს გილგამეშ ქალწულს დედასთან, // ასულს გმირისას, სასძლოს მოყმისას”. ამრიგად, გილგამეშის ენერგია ორი მიმართულებით იცლება, ერთი სახიდან მეორეში გადადის, როგორც იშთარის მაგალითზე ვხედავთ, რომელიც მორიგეობით წარმართავდა სასიყვარულო და საბრძოლო საქმეებს. ერთსა და იმავე ჰიმნში იგი წარმოდგენილია ომის ქალღმერთად – “ოდეს მე, ქალღმერთი ბრძოლაში ვიყივლებ” და სიყვარულის გამრიგედ – “მამრის ღიაყისთვის დამამშვენებელი, ღიაყის მამრისთვის დამამშვენებელი”. იშთარის ამ ორი ასპექტის უკიდურეს და უზომო გამოვლენას აუჯანყდა ურუქის მოსახლეობა. ამგვარად წარმოსახავს გილგამეშის თვითნებობას აშურული ვერსიის ავტორი.

ძველბაბილონურ ვერსიაში, რომელიც აშურულზე აღრინდელია, უფრო კონკრეტულად არის წარმოდგენილი ეს მოგივი. აქ აშკარად ისმის გამოძახილი საკრალური ქორწინებისა, კერძოდ, მისი ერთ-ერთი სახეცვლილებისა, რომელიც “პირველი ღამის უფლების” სახელწოდებით გახდა ცნობილი. ურუქის გზაზე მომავალ ენქიდუს შეეყრება დაღვრემილი ურუქელი კაცი და კითხვაზე, – “რა გაგჭირვებიაო”, ასეთ ამბავს მოახსენებს: “სანთიობოში ვერაჲინ დადის, // მორჩილებაა მოკედავთა ხვედრი. // ერს დაეკისრა გოდრების ზიდვა, // მხიარულ ღიაყებს ერის გამოკვება. // მხოლოდ გალავნიან ურუქის მეფისთვის // ხმიანებს საქორწილო დაფდაფი...// სხვათა წილხვედრილ სასძლოს ეუღლება, // პირველად იგი, შემდგომად სასიძო...”

ენქიდუს ფერი ეცელება ამ ამბის მოსმენისას. ეს მნიშვნელოვანი მომენტია: გულში მან უკვე მიიღო გადაწყვეტილება, იგი მომზადებული შედის ურუქში, იცის, რა უნდა მოიმოქმედოს, იცის ამ ადგილის ზუსტი მისამართიც,

სადაც გილგამეშს უნდა შეხვდეს. მართლაც, მათი პირველი შეხვედრა სანთიობოსთან ხდება, სადაც “გაშლილია იშხარასთვის სარეცელი” და სადაც გილგამეში აპირებს ჩვეულებისამებრ შესვლას, მაგრამ ამჯერად ვერ შევა, რადგან ენქილუ ღონიერი მუხლით გადაულობავს სანთიობოს კარს. ამ აქტით ენქილუმ გილგამეშის წინანდელ ცხოვრებას გადაულობა გზა და იშთარის ამორალურ კულგისთვის სამუდამოდ ბურგი შეაქცევინა.

ენქილუსთან დამეგობრებით მასში გაიღვიძა შამაშის, მზიური ღმერთის, მნეობრივმა საწყისმა, რადგან სწორედ შამაშია მეგობრობის სულისჩამდგმელი, იგია ის ღმერთი, რომელიც “მარგოსულ მოყმეს მეგობარს აპოვნინებს”. მის წინაშე იღება მეგობრობის ფიცი, როგორც ვიცით ეგანას თქმულებიდან, სადაც მეგობრობის მოწადინე გველი და არწივი მაღალ მთაზე აღიან და იქ, შამაშის თანდასწრებით, აღუთქვამენ ერთმანეთს ერთგულებას. გილგამეშ-ენქილუს მეგობრობასაც შამაშის ხელი იფარავს, შამაში მიუძღვება მათ სიკეთის დამკვიდრების გზაზე. მან აღძრა ისინი ხუმბაბასკენ გასალაშქრებლად, რათა გაეჩეხათ კედარის უღრანი და მზის სხივისთვის გზა გაეკაფათ; შამაში მფარველობს მათ ამ საშიშ გზაზე და შამაშივე ესარჩლება მათ ღმერთების წინაშე, როცა ისინი ერთ-ერთის სიკვდილს გადაწყვეტენ. ამიერიდან, როგორც იტყოდნენ, შამაშის ძალი დასადგურდა “მათ შიგანში”.

იშთარი

მაგრამ დაწუნებული და შეურაცხყოფილი დედოფალი იშთარი ეცდება აღიდგინოს ურუქში თავისი შელახული უფლებები, უფრო სწორად, გაახსენოს გილგამეშს მის მიერ უკუგდებული საკრალური ქორწინების ძველი წესი. კედარის გყეში ლაშქრობიდან დაბრუნებულს, მისი დიდების აპოთეოსში, როდესაც იგი ენქილუსთან ერთად მოადგება ურუქის კედლებს, ვნებიანი თვალთ გადამოხედავს იშთარი და შესთავაზებს გაიზიაროს მისი სიყვარუ-

ლი. “შენ ქმარი იყავ, მე ცოლი ვიქნები!” – ასე ეგყვის საქორწინო რიგუალის სიგყვებით. ეს წინადადება მოულოდნელი არ უნდა ყოფილიყო ურუქის მეფისთვის. როგორც ვიცით, ეს იყო მისი არა მხოლოდ პრივილეგია, არამედ საღვთო ვალი, რომელიც შედიოდა მეფის ფუნქციებში და უსათუოდ უნდა აღესრულებინა, თუკი სურდა ქვეყნის მეფედ დარჩენილიყო. გმირის მნეობრივი სიმაღლის შესანარჩუნებლად და სრულყოფილების კიდეც ერთ საფეხურზე ასაყვანად ეპიკოსმა უარი ათქმევინა მას ამ წინადადებაზე, რადგან მის თვალში ეს იშთარი აღარ არის ის დიდებული ქალღმერთი, დედოფალი, როგორც ჩანს იგი შუმერული ხანის ძეგლებში ან, თუნდაც, მის თანადროულ საგაძრო ჰიმნოგრაფიაში. იშთარის ის სახე, რასაც მკვახე სიგყვებით ამხელს გილგამეში, მოდის არა საღვთო კულგიდან, არამედ ღესაკრალიმებული მითოსიდან, რომელიც დროთა ვითარებაში შეივსო მღაპრული ეპიზოდებით. ხალხის წარმოდგენაში იშთარი, როგორც ჩანს, გარდაისახა ვერაგ ქალღმერთად, რომელიც ბოროტი განზრახვით სიყვარულის ქსელში აბამს მიმნდობ და გულუბრყვილო არსებებს და მერე ღუპავს, თითოეულს – სხვადასხვანაირად. მოარული მღაპრების პერსონაჟები იყვნენ ალბათ, ის არსებანი, რომელთა გრაგიკულ ბელს გაუხსენებს გილგამეში მისი სივერგის დასამტკიცებლად. ესენია: “ჭრელი ფრინველი”, რომელსაც რაგომდაც ფრთები დაუღეწა; “ლომი”, თოთხმეტი ხარო რომ გაუთხარა; “ცხენი”, ჭენებით გაოფლილს წყალი რომ ასვა; “მწყემსი”, აკგეონის მსგავსად მისსავე ძაღლებს რომ დააგლეჯინა; მებაღე იშულანუ, რომელმაც მათგან განსხვავებით უარყო მისი სიყვარული, რის გამოც ქალღმერთმა თბობად აქცია; მეექვსეა – თამუზი (შუმ. ღუმუზი), შუამდინარული მითოსის გრაგიკული ფიგურა, უდროოდ დაღუპული მწყემსი, როგორც ნაყოფიერების ყველა ღვთაება, სემონების გარდაუვალ წრებრუნვას დამორჩილებული, რომლის სიკვდილში არანაკლები წვლილი მიუძღვის მის საგრფო ქალღმერთს, თავის სანაცვლოდ რომ ჩაგზავნა ქვესკნელში, თუმცა თავადვე მართავს წელიწდეულ გლოვას დაღუპულზე. მაგრამ ამ ეპიზოდში, სადაც სეკულარული

მითოსი ეპოსის ლოგიკას არის დამორჩილებული, თამუზი იშთარის უმიზეზო მსხვერპლია: “თამუზს, საყვარელს შენი სიყრმისას, // წლიდან წლამდე გლოვა გაღუწყვიგე”. რაგომ, რისთვის? – არ ამუსგებს ეპიკოსი.

აქ უნდა შევნიშნოთ, რომ დაღუპულთა რიცხვი ექვსია, არასრული რიცხვი. საკრალური (ჩვენს ეპიზოდში: ბლაპრული), აბრით იგი არც არის ნამდვილი რიცხვი, დამოუკიდებელი ოდენობა. იგი მიისწრაფვის შესავსებად უახლოესი რიცხვისაკენ. მეშვიდე დაღუპული გილგამეში უნდა იყოს. იშთარი იწყებს თამუზით და უნდა დაასრულოს გილგამეშით, რომლითაც შეიკვრება მისი ავბედითი სასიყვარულო წრე. მაგრამ, როგორც ბლაპრებში ხდება, სწორედ ის იმარჯვებს, ვისი ცდაც საკრალურ რიცხვზე მოდის, იქნება ეს რიცხვი სამი, შვიდი, ცხრა თუ თორმეტი. ამ გარდაუვალი წესის ძალით გილგამეში უარყოფს ქალღმერთის სიყვარულს. მაგრამ ეპოსში ამ აქტს სხვა მოგივიც უღევს საფუძვლად. პირველ რიგში, ეს არის მისი თავისუფალი ნების გამოვლინება, რადგან იგი არა მხოლოდ უარყოფს იშთარის სიყვარულს, არამედ გმობს კიდეც, აგინებს მოარული ანდაზებით – “ღრიჭე კარი ხარ, ქარის ვერდამჭერი, // სასახლე – მამრთა დამღუპველი, // კუპრი – დამსვრელი მისი მზიდველის, // ...კირქვა ხარ, ბლუდით მონაშალი, // ...ხამლნი, პაგრონის ფერხთა მკბენელნი”. ნართაულად, მაგრამ გულისრევამდე მისული მიზლით, როცა მეზალე იშულანუს სიგყვებს უმეორებს – “ღელა თუ არ მიცხობს, სხვა პურს ვერ შევჭამ, // პური ვით ვიგემო, ავი და ბინძური?” ამ უარისყოფაში, საბედისწერო ჟამს, – მას მხარში უღვას შამაში თავისი მზიური ეთოსით, – გმირი გამოიჩენს სულიერ სიმშვიდეს, რომ არ დასცეს სანთიობის კართან მიღწეული სიმაღლე, იგი ფხიბლობს, არ ხიბლავს იშთარის მაცდური დაპირებები სიბილწესთან ბიარების წილ – ოქროვანი ეგლები, ქარიშხლის რაშები, ამა ქვეყნის დიდება (“შენს წინაშე მუხლს მოიყრიან თავად ხელმწიფენი, გეპურნი მთავარნი”), ნაყოფიერების სასწაულნი: სამ-სამად მომგები თხის არვე, მარჩბივად – ცხვრები, რასაც აღუთქვამს საკრალური, მისთვის უწმიდური, ქორწინება ქალღმერთთან.

რა მოელის გილგამეშს ამ უარისთვის, რასაც ქალღმერთის შეურაცხყოფაც დაერთო თან? მის “წინამორბედს” იშთარის საგრფიალო ისტორიაში, მებაღე იშულანუს ქალღმერთი შეეხო ღვთიურ-მაგიური შეხებით და ობობად აქცია. მაგრამ იგი უშუალოდ ვერ ეხება გილგამეშს, რომლის სხეულში ორი მესამედი ღვთაებრივი ხორცი ღვას. გამწარებული ქალღმერთი, ეპოსის მიხედვით, უბრალოდ, ჭირვეული ქალი, მიეჭრება ცის ღმერთის კარს ჩივილით – “გილგამეშმა გამიხსენა ჩემი სიავენი, // ჩემი სიავენი და მწიკულებანი”, რაზეც ცის ღმერთი, მის მამად ხსენებული – “ჭეშმარიტად შენ გამოიწვევდი, // და გილგამეშმაც გაგიხსენა სიავენი...” – უპასუხებს თავისი ასულის დანაშაულში დარწმუნებული. არაფრის გაგონების მსურველი, ისგერიამდე მისული დიაცი თავისი უარისმყოფელის დასასჯელად მოითხოვს “ზეციურ მობვერს”, თუ არადა, იმუქრება ქვეყნიერების წესრიგის გაუკუღმართებით: “შეველწავ ბჭეებს ქვესკნელისას, // და ახალ წესებს დავამყარებ, // მკვდრებს ამოვიყვან, ცოცხლების შემჭმელთ // და მკვდრები ცოცხალთ აღემაგებიან”. ხოლო “ზეციური მობვერი”, რომელიც შეიძლება წარმოადგენდეს იშთარის, “მძვინვარე ფურის”, მამრულ სახეცვლილებას, – იგია რისხვა მისი, – ამგვარი ბუნებისაა: მისმა გამოჩენამ შვიდწლიანი უნაყოფობა და შიმშილი უნდა დაასადგუროს ქვეყანაში. თუ გავყვებით მითოსის ლოგიკას, ეს ასეც უნდა მოხდეს: საკრალური ქორწინების გაუქმებას გარდაუვალად უნდა მოჰყვეს სტიქიური უბედურება, ამ კერძობაში, მობვერის სახით გაცხადებული, რომლის ცეცხლოვან სუნთქვაზე პირი ეღება მიწას და თავის ნაპრალებში შთანთქმით ემუქრება ქვეყანას. მობვერმა-გვალვამ უნდა გადაბუგოს მიწის პირი, მსგავსად ქართული თქმის წითელი ხარისა, რომლის ნადოვარზე ბალახი არ ამოდის. გილგამეშმა საკრალური რიგუალის უარყოფით თავად გამოიწვია ნაყოფიერების მგერი – გვალვა და თავადვე უნდა აარიდოს იგი ქვეყანას.

გმირები კლავენ მობვერს, რასაც იშთარის უფრო მეტი დამცირება მოჰყვება. ახლა ენქიდუ მეგობრის მოსარჩლე და მისი მნეობის დამცველი, შიგ შუბლში რომ აძგერა მობვერს მახვილი, შეუგევეს იშთარს არნახული თა-

ვხედობით: ბეჭს მოჰგლეჯს მოზვერს, – ბეჭს თუ “მარჯვენა მხარს”, რომელიც სამსხვერპლო ნაწილად ითვლებოდა, ჩვეულებრივ, რიგუალებში, – და ესვრის ქონგურზე მღვარ ქალღმერთს მის ყურთათვის მანამდე გაუგონარ, ცინიკურ სიგყვებთან ერთად: “ნეგავ შემეძლოს შენი შეპყრობა, // ჭეშმარიტად მასავით გაგხდიდი, // გადაგკიდებდი მხრებზე მის ნაწლავებს!” ასე მოექცეოდნენ ურუქ-ქალაქის უკანასკნელ მეძავს, ხოლო იშთარი მიიღებს ამ “შესაწირავს” და შამხათებით გარშემორგებული მასზე გოდებას წამოიწყებს. ამაზე შორს სეკულარიზაციით გამოწვეული პროფანაცია ვერ წავიდოდა. მაგრამ, მიუხედავად იმისა, რომ ეპიკოსი თითქოს თანაუგრძნობს და ნიშნის მოგებით აღწერს ამ პროფანაციულ ქმედებებს, ის იძულებულია გზა მისცეს სასჯელსაც, რომელსაც სიწმიდის ხელმყოფელი გმირი იმსახურებს.

ხელიხელჩაკიდებული გილგამეშ-ენქილუ შედიან ურუქში, სადაც ურუქელი ასულნი – წინააღმდეგ მათი ღვთაებრივი დედოფლისა – ხოგბა-დიდებით ეგებებიან გამარჯვებულთ: “გილგამეშ ბრწყინვალეა მოყმეთა შორის, // ენქილუ ქებულია მამაცთა შორის!” ამას მოჰყვება ლხინი, ლხინს – ძილი, ძილს – საბედისწერო სიზმარი, სადაც ენქილუს ეცხადება ღმერთების ნება, რომ ორ მეგობარში ერთი აუცილობლად უნდა მოკვდეს, ენქილუ უნდა მოკვდეს.

მათი დიდებისა და სიხარულის მწვერვალზე, როცა ღმერთებსაც კი შესწვდნენ და აღარ ეპუებიან, როცა დაამარცხეს დაუმარცხებელი, სწორედ მაშინ დაესმება წერტილი ერთ-ერთის სიცოცხლეს. თერთმეგდლიანი აგონიისა და სიზმარული კოშმარების შემდეგ, როცა მან იხილა საკუთარი თავი, ცოცხლივ შავეთში ჩამავალი, – ხოლო მანამდე მწარედ წყევლიდა შამხათს, თავის მაცდუნებელს და მშობლიური ველებიდან “სიკვდილის ქალაქში” შემოგყუებულს, მერე კი შამაშის შეგონებით ადამიანად სიკვდილის უპირატესობაში დაჯერებულმა, უკან წაიღო წყევლის სიგყვები და საბოლოოდ დალოცა ქალი, თავისი კაცყოფელი, – მეთორმეგე ღღეს კვდება ენქილუ აცრემლებული მეგობრის თვალწინ.

მაძიებელი გმირი

ამ ამბის შედეგად ეპოსის მნეობრივი პათოსი გადაირთვება ახალ რეგისტრში და ცოცხლად დარჩენილი გმირიც განიცდის ფერიცვალებას. სიკვდილი კაცისა, რომელთანაც შეხვედრამ თავის დროზე ახალი გმით წარმართა მისი ცხოვრება, ახლა საფუძველიანად შეძრავს მის გონებას და სულის სიღრმიდან ამოუგვივგივებს მანამდე უცნობ განცდებს, დაფარულ შიშს საკუთარი არსებობის გამო. თუ აღრე გილგამეშისთვის სიკვდილი იყო მუდამ სხვათა სიკვდილი და მას არ ეხებოდა, ახლა, როცა მოკვდა მისი ღვიძლი, მისი ორეული, დარწმუნდა, რომ სიკვდილი არ ყოფილა უცხო და შორეული; მან ახლოს იგრძნო მისი სუნთქვა და, რაც იგრძნო, აღმოხდა – “სიკვდილი მიწევს საძილე ოთახში!” ის გამართავს გლოვას, ბარით შეძრავს ცას და მიწას, მოუხმობს საგოდებლად სულიერ-უსულოს, მთელ ბუნებას, რომ შეუსვენებელივ იგირონ მასთან ერთად, თითქოს მისი მეგობარი ქვეყნიერების პირველმკვდარი ყოფილიყოს. მერე თავისი აღსასრულის გარდუვალობით გულშეძრული დააგდებს ქალაქს, ფუფუნებას, გაცუდებულ მეფობას და გაიჭრება ველად, უდაბნოში, მისი მეგობრის მიგოვებულ სამშობლოში. მხეცქმნილი თითქოს თავიდან იწყებს ცხოვრებას ახალი ფიქრებით და საზრუნავით.

ამ დასაკარგავში ვხედავთ ერთხანს (ეს ადგილი ხარვეზიანია დედანში) ლომისგყაოსანს, ერთი ფიქრით გასენილს – “ნუთუ მეც მოვკვდები ენქიდუს დარად?”, – თავადაც სიმბოლურად მკვდარს, რადგან უდაბნო ქვესკნელის წინკარია, ღუმუმის გაუჩინარების ადგილი, ადგილი საგოდებელი, სადაც მითოსური ხანიდან მის დრომდე დაკარგულ გულისწორს მისგიროდა ინანას სგვირი. ახლა მარგოსული მოყმე, ახლოს არვისგამკარებელი, მისგირის თავის მეგობარს, – თვალწინ უდგას მხიარული ღლეები, ლაშქრობები, ხუმბაბას განადგურება, მეციურ მომვერთან ბრძოლა და კიდევ სხვა თავგადასავალნი, – მისგირის საკუთარი თავისადმი სიბრალულის ალვისილი: “ვით მოვისვენო

ანუ ვით დავდუმდე, // ძმობილი ჩემი მიწად გარდაიქცა. // ნუთუ მის მსგავსად მეც დავიძინებ // და ვერასოდეს ველარ ავღგები?”.

დასრულდება უდაბნოში უაზროდ ხეგიალი და ისევ სიკვდილის შიში თუ სიკვდილ-სიცოცხლის იდუმალებათა შეცნობის წყურვილი ახალი ლაშქრობისკენ აღძრავს. მაგრამ ეს ლაშქრობა არ ჰგავს წინანდელს, იგი სხვაგვარ გმირობას მოითხოვს მისგან. გზაზე არ შეხვდება შთასანთქმელად დაღირებული გველეშაპი, არც ასთავიანი ურჩხული, მაგრამ მოელის სხვა განსაცდელი, უფრო საშიში, ვიდრე ხუმბაბა იყო ან ბეციერი მობვერი. ვერ უშველის თავის ანაბარა დარჩენილს და არც დასჭირდება ფიზიკური ძალ-ღონე. სულიერ ძალთა უკიდურესი მოკრება იქნება საჭირო, რომ შეუპოვრად გაიაროს მორიელ-კაცების შემზარავ ელვარებაში, უკან მოუხედავად განვლოს თორმეგმიჯნიანი გვირაბი, – სადაც “ზრქელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს”, – შამაშის კვალზე, ძეხორციელს რომ არ გაუვლია მანამდე, ისევ გააღწიოს სამზეოზე და არ მოიხიბლოს ზღაპრული წალკოგის ხილვით, იქ რომ დახვდება, და სამუდამოდ შიგ არ ჩარჩეს; არ გაუცყდეს გული როცა შამაში, მისი მფარველი, სიბრალულთა გადმოხედავს და ეგყვის, რომ ამოა მისი გარჯა – “ეჰა, გილგამეშ, რად დაეხეგები, // სუნთქვას მარადიულს ვერ მოიპოვებ!” იგი მაინც მიდის კაცურის ზღვარს გადაცილებული, – კითხვა-კითხვით “მარქვით, მასწავლეთ გზა უთანაფიშთისკენ”, – და მიაღგება ოკეანის ნაპირს, სადაც დახვდება ქალი ვინმე სიღური, “მელვინე ქალი”, რომელიც ეცდება დააბრუნოს ურიქიდან დაძრული კაცი, შეაგონოს, რომ ადამიანი არ გაჩენილა უკვდავებისთვის, არც სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოს საძიებლად, რომ არ უნდა ეძებოს იმაზე მეტი, რაც ღმერთებს მიუციათ მისთვის:

“აწ სავსე გქონდეს სგომაქი, გილგამეშ!
მოილხინე ღლითა და ღამით,
ღლენიადაგ მართავდე ნადიმს,
ღლითა და ღამით როკვიდე, მღერდე,

სპეგაკი გეცვას ტანზე სამოსელი,
თავს განიბანდე, ტანს განიბანდე,
მრუნავდე შეილზე, ხელთ რომ გეჭირება,
შენს მკერდზე იხაროს მეუღლემ შენმა, –
რამეთუ ესაა ხვედრი მოკვდავისა”.

ამას შთააგონებს სირინომი გილგამეშს, ყინვა-არმურისგან სახელა-
მწვარს, ძილმიუკარებელს, მშიერ-მწყურვალს, ტანზე სამოსელშემოცვე-
თილს, რომელსაც თითქოს უნდა მონაგრებოდა მეუღრო ცხოვრება და ურუ-
ქული ფუფუნება. მაგრამ მან სწორედ ამგვარი ყოფა, ვითარცა არაჭეშმა-
რიგი, მოიგოვა უკან და არ დაბრუნდება, ვიდრე არ მიაღწევს ადამიანურ
შესაძლებლობათა უკანასკნელ ბღვარს. უთანაფიშთის სამყოფელია ეს მი-
ჯნა, იმ კაცისა, რომელსაც ძველი ანდრეზის თანახმად უკვდავება მიანიჭეს
ღმერთებმა და ამიგომაც უნდა ფლობდეს სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოს.
იქ მისაღწევად თავს უნდა იღვას ძეხორციელისგან ჩაუღენილი – უნდა გა-
დალახოს “სიკვდილის წყლები”, რომელთაც ერთადერთი ციური შამაში
გადალახავს ყოველდღიურად, როცა ბრუნდება ღედის სახლისკენ ოკეანის
სიღრმეში. ამრიგად, კვლავ შამაშის გზას მიჰყვება იგი, თუმცა ამ ღმერთმა
შუაგზაზე გადაუწყვიტა თითქოს იმედი.

შორეთში, “მდინარეთა დასაბამს” იქით აღარაფერია, იქ არის ქვეყნის
კიდე, იქ მთავრდება სამყარო. უთანაფიშთიც უკანასკნელი არსებაა, რო-
მელსაც გზის დასასრულს უნდა შეხედეს. მხოლოდ კაცისგან, მისი მსგავსი
არსებისგან, უნდა მოისმინოს უკანასკნელი პასუხი და გაბრუნდეს უკან.

მთელი თავისი გამწარებული არსებით, “სიკვდილის წყლების” გადა-
მლახავი, წარდგება იგი წინაპრის წინაშე, განუმეორებს ყველაფერს, რასაც
ეუბნებოდა სიღურის და ყველა შემხვედრს, – თავგადასავალს, ამბავს მეგო-
ბრობისას, იმ მეგობართან გაყრის ამბავს, ურუქიდან წამოსვლის მიზეზს, –
და გულში გაბეპირებულის ამოძახილზე – “აწ შენ გიხილე, უთანაფიშთი, //

სიკვდილს ნუ ვიხილავ, რისაც მეშინის! // ამბავი მამცნე სიკვდილ-სიცოცხლისა”, – წინაპარი, რომლის იმედით გამოიარა განჯვის გზები, იმ სიღური-სირინობივით კი არ ეცლება გაახსენოს სიამენი ამა სოფლისა და დაუამოს ნალველი, არამედ როგორც კაცი კაცს პირდაპირ გასცემს პასუხს კითხვაზე და დაუხატავს ამაოების ნალვლიან სურათს, ეცყვის:

“აუცდენელია, გილგამეშ, უწყალო სიკვდილი.
განა სამუდამოდ ვიშენებთ სახლებს?
განა სამუდამოდ ირგყმის ბეჭედი?
განა სამუდამოდ იყრებიან ძმები?
განა სამუდამოდ მძულვარებენ მგრები?...” –

მაგრამ მაინც, – არ ცხრება შთამომავალი, – ხომ ჰქონია გამონაკლისი ამ სასტიკ კანონს? მაშ გამაგებინე, უთანაფიშთი, – ევედრება ნეგარ წინაპარს, – როგორ წარუდექ ღმერთების კრებულს და იმ კრებულმა უკვდავება როგორ მოგანიჭა? შთამომავალი ვერ აგყობს წინაპარს რამე განსხვავებას, – შორეთში დასახლებული კაცი მისი მსგავსი აღმოჩნდა (შესაძლოა, გილგამეშს უპირატესობის გრძნობაც კი გაუჩნდა მისი ხილვისას, როგორც ორი მესამედი ღვთაებრიობის მაგარებელს); მაგრამ გარეგნულ მსგავსებაში როდი ყოფილა საქმე. წინაპარს უნიკალური ბედი ჰქონია: მისი ბედი გადამწყდარა ქვეყნიერების გრაგიკულ დღეებში; იგი ყვება საყოველთაო კატასტროფის ამბავს, ერთხელ კიდევ გაიცოცხლებს განცდაში და მსმენელსაც განაცდევინებს წარღვნის შემზარავ სანახაობას; მას გაუვლია წარღვნის წყლები, უხილავს უკანმოქცეული ქაოსი, ის დასაბამიერი დრო, როცა “მთელი სამყარო მღვაიყო ოდენ”; ხმელეთთან ერთად შთანთქმულა წარღვნის მორევში და მასთან ერთად კვლავ აღმოცენებულია ქაოსიდან; და ის ცრემლი, რომელიც წასკდა ძველი სამყაროს განადგურების მხილველს, სიხარულის ცრემლად შეიცვალა, როცა ხელავდა განახლებულ ქვეყნიერებას – მზით განათებულ ცას და მიწას.

ამ კოსმიურ საიდუმლოებასთან მიარებული კაცი ერთი საფეხურით უნდა ამაღლებულიყო, ამიგომაც აკურთხა იგი ენლილმა: “ადრე უთანაფიშთი კაცი იყო, ამიერიდან ღმერთი უნდა იყოს ჩვენი მსგავსი”. უთანაფიშთის გაუკვდავება ისეთი გამონაკლისი იყო კაცობრიობის ისტორიაში, როგორც წარლენის მოვლენა, რაც ღმერთების აღთქმით აღარ განმეორდება. ყოველ შემთხვევაში, გილგამეშის საუკუნეს იგი ვერ მოუსწრებს, რომ მისთვის შეიკრიბონ ღმერთები და სასწაულებრივად მიაწიჭონ უკვდავება, – ასე ეგყოდა წინაპარი, მისი უკანასკნელი იმედი. წინაპარმა არა მხოლოდ უთხრა სიგყვიერად, არამედ მიმართა უკიდურეს ღონეს: მოულოდნელი განსაცდელი მოუვლინა, რომ ცდაში დაემტკიცებინა მისთვის ადამიანის უსუსურობა სიკვდილის წინაშე, რაკი სხვანაირად ვერ დააჯერებდა ამ შეუპოვარ კაცს. მან მოიხმარა გრძნეულების უნარი – იგი ხომ იყო მაგიის ღმერთის, ენქის, მოსავი და რჩეული, და წარლენის დროს მისგანვე ხსნილი, – მოჰგვარა ძილი, სიკვდილის გყუპისცალი – “აბა, თუ იფხიზლებ ექვს დღეს და შვიდ დღეს”, – და გმირთაგმირი, რომელსაც თითქოს არაფერი დარჩა ქვეყნად დაუმარცხებელი, რომელმაც ურუქიდან ქვეყნიერების კიდემდე ძლევამოსილად განვლო კაცთაგან უვალე გზა, სიკვდილივით წაიღო ძილმა – “ჰა, კაცი გმირი, უკვდავების მძებნელი”, ამბობდა მისი შემყურე წინაპარი, – და ასე იქნებოდა მდებარე უსულო გვამივით და იძინებდა “უთვალავი წლები” (რისი გახსენებაც ჰმარავდა დღენიადაგ), რომ კვლავ წინაპრის მაგიურ შეხებას არ გამოეფხიზლებინა. რა შვიდი დღე-ღამე და რა შვიდი საუკუნე, ხოლო გამოფხიზლებულს მოეჩვენა, რომ მხოლოდ ერთ წამს მოერიდა ძილქუში.

ამ უბრალო, თუმცა სასტიკმა “ექსპერიმენტმა” საბოლოოდ მოუსპო მრავალგანჯულ გმირს უკვდავების მოპოვების ყოველგვარი იმედი. იგი მიაღმა უკანასკნელ მღვარს, რომლის მიღმა არ იგულებს არც რეალური, არც მლაპრული სამყარო. გამბარა, რომელმაც გასცყორცნა იგი შორეულ გზაზე, ბოლომდე გაიშალა, ამოიწურა ყოველი შესაძლებლობა, ეპოსის დროც იწურება, – “აწ რა ვიღონო, უთანაფიშთი, სად წავიდე?” – ეკითხება წინაპარს.

პირველად მარცხდება იგი თავის მრავალფათერაკიან თავგადასავალში, ხელცარიელი ბრუნდება უკან, წინააღმდეგ იმისა, როგორც ხდება საგმირო ეპოსში თუ ზღაპრებში, როცა გმირი ბევრი მარცხის შემდეგ ამბის დასასრულს უსათუოდ იმარჯვებს, ეწევა მიზანს – მიაგნებს უკვდავების წყაროს ან ხელთ იგდებს ჯადოსნურ საგანს და თავის ქვეყანაში მიიგანს ფათერაკიანი მგზავრობის ჯილდოდ და დასტურად. გილგამეში ამგვარს ვერაფერს წაიღებს უთანაფიშთისგან; ვერ წაიღებს განჭაბუკების ბალახსაც, თანამგრძნობელმა წინაპარმა რომ აპოვნინა შეუძლებელი უკვდავების სანაცვლოდ; მან დაკარგა ბალახი, რისთვისაც ოკეანის ფსკერამდე ჩაღრმავდა (და “სიღრმე იხილა”), გველმა მოსტაცა იგი და იქვე მის თვალწინ მისი გულის დასაწყვეტად გამოსცადა თავის თავზე მცენარის ძალა: მყისვე გადაიძრო ძველი პერანგი, განიახლა ქვეწარმავალმა სიჭაბუკე.

უკუქცევა

ამ უკანასკნელი განსაცდელით მთავრდება ეპოსი, მთავრდება ერთბაშად, მოწყვეტით, თითქოს ეპიკოსს არ ეყო ქანი ან არ ჩათვალა საჭიროდ, რომ უმწვერვალეს სიმაღლემდე აეყვანა ხელმოცარული გმირის ღრამა; მაგიური ბალახის ასე უაზროდ და შემთხვევით დამკარგავი, – თუმცა გარკვეული აზრით ეს ფაქტი, შეიძლება, არც ჩაითვალოს შემთხვევითობად: უდაბნოს მცხუნვარებაში დამაშვრალმა კაცმა ვერ გაუძლო ცთუნებას და ცივი მაგრილებელი წყლის გულისათვის დაუდევრად მიაგოვა ნაპირზე ძვირფასი განძი, – ხელიდან გამშვები ერთადერთი საჩუქრისა, რისი გამოგანებაც შეეძლო “შორეთიდან” მის შემბრალებელ უთანაფიშთის, არ შეძრავს გოდებით ცას და მიწას, მაშინდელივით, როცა მეგობრის დაკარგვისას კოსმიური გლოვა გამართა; ხვედრს შერიგებული ჩაიკეცება იქვე, საბედისწერო ადგილზე და ცრემლმდინარი შესტირის ურ-შანაბის, ერთადერთ კაცს ამ უდაბურ გზაზე:

“რისთვის დამიშვრნენ მკლავნი, ურ-შანაბი?
ძარღვებში სისხლი რისთვის მეწურება?
სიკეთე ჩემთვის ვერ მოვიპოვე –
მიწის ლომისთვის ვბრუნავდი თურმე.
ახლა შორს მიაქვს ზღვის გაღლებს ბალახი...”

უშუალოდ ამის შემდეგ იწყება ურუქისკენ უკუქცევა, რომლის დრო უკიდურესად შეკუმშულია, თითქოს გილგამეში სხვა, უმოკლესი გზით ბრუნდება თავის ქვეყანაში, – არ გამოჩნდება არც მაცდური სიღური, ნიშნის მოგებით რომ დახვდეს წინ ხელმოცარულ მოგზაურს, არც მორიელ-კაცთა სადარაჯოს შეხვდება საღმე, “მარჩბივ მთებს”, რომელთა წიაღ გადიოდა მზე-შამაშის ყოველდღიური სავალი, არც შამაში ჩანს მის ციურ თანამგზავრად, არც სხვა სახიფათო მიჯნები. მხოლოდ ლაკონურად აღინიშნება სივრცის, თითქოს სიზმარეული, გადალახვა მხოლოდ ეპოსისათვის ჩვეული სტერეოტიპით – “ოც ბერუს მანძილზე ამგვრიეს პური, ოცდაათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს”. მეგი არაფერი. მან ერთხელ უკვე გაიარა უძნელესი, ადამიანურ შესაძლებლობათა ზღვარს გადაცილებული გზა, რომელიც მეგად აღარ უნდა განმეორებულიყო. იგი ბრუნდება სხვა გზით, სხვა გამოცდილებით, უკვე სხვა კაცი, რომელმაც თუმცა ვერ მიაღწია თავიდან დათქმულ მიზანს, მაგრამ ბრუნდება სხვა ცოდნით და გამოცდილებით აღსავსე, მხილველი მოკვდავთაგან უნახავი საიდუმლოებისა და სიღრმისა, შთამბეჭდელი წარღვნამდელ ამბავთა და თავად წარღვნისა, რომ საბოლოოდ მარად სახსენებელ ქვაზე ამოეკვეთა “ყოველი განცდილი” – აქ ღედანი ამბობს: “ყოველი დანაშრომი”, რადგან მისი მოგზაურობის მისგერიული ამრი ამ სიგყვებში მარხია: “შორი გზით იარა, დაშვრა და დაბრუნდა”.

საგულისხმოა, რომ ეპოსი მისი პროლოგის სტრიქონებით მთავრდება, მაგრამ ამჯერად ამ სიგყვებს თავად გილგამეში წარმოთქვამს. ურუქის საა-

რაკო გალავნით მოქადული მიმართავს ურ-შანაბის, მეზღვაურს, რომელმაც თითქოს იმიგომ მოაცილა იგი ხმელეთის გზებით, რომ უკან წაეღო ურუქის ამბავი, უთანაფიშთისთან მის ელიზიუმში, გაედო ხიდი წარმავალ აწმყოსა და მარადიულობას შორის. ისევე როგორც პრეისტორიული შვიდი ბრძენკაცის ღვაწლმა უშორესი წარსული აწმყოსთან დააკავშირა:

“ურუქის ზღუდებზე ადი, გაიარე, ურ-შანაბი,
საძირკველს დახედე, აგური მოსინჯე,
იქნებ გამომწვარი არ იყოს აგური,
იქნებ შვიდ ბრძენკაცს ლიბო არ ჩაედოს!”

ამ მიმართვით მთავრდება გილგამეშის ეპოსის მეთერმეგე დაფა (ჩვენს თარგმანში: ეპოსის ბუნებრივი დასასრული. მაგრამ მოგვიანებით, – ალბათ მაშინ, როცა რიცხვ „თორმეც“ საკრალურობა მიენიჭა, – ეპოსს დაემატა მეთორმეგე დაფა, რომელიც წარმოადგენს ვრცელი შუმერული პოემის ბოლო ნაწილის სიგყვასიგყვით თარგმანს („ენქიდუ ქვესკნელში“). ოღონდ ეს დამატება ორგანულად ვერ ეთვისება შინაარსს: ამ დაფაში ენქიდუ ცოცხალია და მეორედ კვდება, აწ სრულიად სხვა მიზეზით. კვლავ აღიძვრის სიკვდილ-სიცოცხლის თემა: გილგამეში გამოიხმობს ენქიდუს (ამ დაფაში იგი მის მონად იხსენიება, როგორც ყველა შუმერულ თქმულებაში) სულს ქვესკნელიდან და აამბობინებს შავეთის ბინადართა ამბავს.

გილგამეშის ამქვეყნიურ თავგადასავალს სხვა დასასრულიც აქვს, ოღონდ ეს უკვე ეპოსს აღარ ეკუთვნის, არამედ კულგისა და რწმენის სფეროს: როგორც სიკვდილ-სიცოცხლის კითხვის მძაფრად განმცდელი და გულისხმისმოყუელი, იგი “ინიშნება” მკვდართა მსაჯულად და შავეთის სხვა ღმერთებს ამოუდგება მხარში. გილგამეშს ვხედავთ ქვესკნელში არა უბრალო მკვდრად, არამედ მისი სახელი იხსენიება შამაშის, ნერ-

გალის – ქვესკნელის მეუფის გვერდით, უფრო მეტიც: იგი გათანაბრებულია ნერგალთან – “გილგამეში ნერგალია, რომელიც ქვესკნელში ზის”. თავისი ვნებული სიცოცხლის სანაცვლოდ სიკვდილის შემდეგ მან დიდება დაიმკვიდრა, როგორც შავეთს ჩამავალთა პაგრონმა და მეოხემ. გვიანდროინდელ ბიბლიოთეკაში მრავლად ინახებოდა რელიგიური შინაარსის დაფები, სადაც გილგამეში ღვთაების რანგშია აყვანილი. აი, მისი სახე, ვითარცა ქვესკნელის განმგებლისა:

“გილგამეშ, სრულყოფილო მეფევ, ანუნაქთა მსაჯულო, რომელიც მოიხილავ ქვეყნის კიდეებს! ქვესკნელის განმგებელო, ქვემოურთა (ე. ი. მკვდართა) ბაგონო, შენ მსაჯული ხარ და ღმერთივით ჭვრეგ ყოველივეს. ქვესკნელში დგახარ და სამართალს აღასრულებ. შენმიერი სამართალი არ შეიცვლება, შენი ნაბრძანები არ დაივიწყება! შენ დაჰკითხავ, შენ გამოიძიებ, შენ ასამართლებ, შენ ჭვრეგ და ყოველივეს აწაღმართებ. შამაშმა განგებანი და განაჩენნი შენ მოგანდო. მეფენი, დიდებულნი, უფლისწულნი შენს წინაშე ქედს იხრიან. შენ ჭვრეგ მათ ნიშებს და მათ მოწვევნადს შენ განაგებ!” როგორც ეგვიპტის ფარაონი ერწყმოდა სიკვდილის შემდეგ ოსირისის ბუნებას, ასევე გილგამეშმა შეიბავა შამაშის არსი, მზიური ღმერთისა, რომლის გზაზე არაერთხელ უვლია სიცოცხლეში.

გილგამეში, განსხვავებით შუმერულისგან (იხ. “გილგამეშის სიკვდილი”), აქადურ ეპოსში არ კვდება, არ ჩადის ქვესკნელში, არ ხდება მისი ერთ-ერთი მსაჯულთაგანი. იგი ადამიანად ბრუნდება ქვეყნის დასასრულიდან და ადამიანადვე რჩება. ეს არის აქადური ეპოსის პათოსი. ქვესკნელში იგი მსაჯულია, ხოლო ქვეყანაში მის უკვდავსაყოფად ურუქის კედელია და ასპარეზობები, რომლებიც მის სახელზე იმართება. ერთი შუმერულ-აქადური ბილინგვა გვაუწყებს: “გილგამეშის თვე. მეცხრე დღეს (ან ცხრა დღეს) ჭაბუკები ერთმანეთთან საჭიდაოდ ქალაქის კარიბჭესთან გამოდიან”.

მსოფლიო მწერლობის უძველესი ეპოსის “გილგამეშის” აღმომჩენად შეიძლება ჩაითვალოს ლონდონელი ჯორჯ სმიტი – ყოფილი სგამბის მუშაკი, ლურსმული გექსგების ამწყობი, შემდგომში სწავლული ასირიოლოგი; აღმოჩენის თარიღად – 1872 წელი, როცა ჯორჯ სმიტმა გამოარკვია, რომ მის მიერ ბრიგანეთის მუზეუმში მიკვლეული დაფა, წარღვნის ამბავი რომ ეწერა ბედ, შეადგენდა ვრცელი, თორმეგდაფიანი ეპოსის ერთ მცირე ნაწილს. მას შემდეგ, ასი წლის მანძილზე ახალი აღმოჩენებით ივსებოდა ეპოსის გექსგი, და მასზე ღღეს უფრო მეტი რამ ვიცით, ვიდრე ასი წლის წინათ მისმა პირველადმომჩენმა იცოდა. მაგრამ სრული სახით იგი მაინც არ მოღწეულა ჩვენამდე: ღღესდღეობით ხელთა გვაქვს ეპოსის მხოლოდ ორი მესამედი ნაწილი.

ჩვენამდე შემორჩენილი ფრაგმენტები მოწმობს რამდენიმე ვერსიის არსებობას: ერთია მოკლე ძველბაბილონური ვერსია, რომელიც ძვ. წ. XVIII-XVII სს.-ით თარიღდება. კოლოფონების მიხედვით მისი სათაურია “აღმაგებული [კაცთა] ბედა” (შუთურ ელი); მეორეა – ვრცელი აშურული, ე. წ. ნინევეური, რომელიც მეფე აშურბანიფალის (668-627 წ. ძვ.წ.) ბიბლიოთეკის ნანგრევებში აღმოჩნდა და XII-XI სს.-ით არის დათარიღებული. ეს ვერსია თორმეტი დაფისგან შედგება და ბიბლიოთეკის კაგალოგებში შეგანილი იყო სათაურით “რომელმა სიღრმე იხილა” (შა ნაკბა იმურუ); მესამეა – პერიფერიული, ანუ ვერსიები, რომლებიც სავარაუდოდ შუამდინარეთის (აშურისა და ბაბილონის) ფარგლებს გარეთ არის შექმნილი უფრო ადრე (ძვ. წ. XV-XIV სს.), ვიდრე ნინევეური ვერსია ჩამოყალიბდებოდა. ასეთებია: ფრაგმენტები ძველი ისრაელის ქალაქ მეგიდოდან, სულთან-თეფედან და ბოლაზ-ქოიდან (მცირე აზია).

ეპოსის პოპულარობას მოწმობს მისი ფრაგმენტები ხეთურ და ხურიტულ ენებზე, რომლებიც თავისუფალი თარგმანების შთაბეჭდილებას გოვებს, თუმცა, შესაძლოა, ისინი დამოუკიდებელი ვერსიები იყოს. გილგამეშის ეპო-

სის ფრაგმენტები აღმოჩენილია ჩრდილო სირიის ნაქალაქარ ებლაში, რომელიც, როგორც ქალაქ-სახელმწიფო, ძვ. წ. III-II ათასწლეულში ყვაოდა. როგორც ფრაგმენტებიდან ჩანს, ამ ქალაქ-სახელმწიფოში ეპოსის თავისებური ვარიანტი შექმნილა, რომელიც საგრძნობლად უნდა ყოფილიყო განსხვავებული ძველბაბილონური ვერსიისგან. სამწუხაროდ, მეგისმეტი ფრაგმენტულობის გამო მათი გამოყენება თარგმანში ვერ მოხერხდა.

მიუხედავად ძველბაბილონური ვერსიის აღიარებული ორიგინალობისა და სიძველისა, აშურული ვერსია წარმოადგენს კანონიკურ ტექსტს და ამოსავალს იმ ჰიპოთეზური მთლიანობის დასადგენად, სადაც ყველა სხვა ვერსია პოულობს თავის ადგილს. იგი გვიჩვენებს ეპოსის განვითარების ერთ-ერთ და საბოლოო ეტაპს, რომლის შემდეგ იგი აღარ გადამუშავებულა. აშურბანიფალის ბიბლიოთეკაში დაცული ტექსტი (არის ამრი, რომ ზოგიერთი დაფა თავად აშურბანიფალის მიერ არის ჩაწერილი). წარმოადგენს გილგამეშის ეპოსის უკანასკნელ სახეს და მასშია ასახული უკანასკნელი თვალსაზრისი მის შინაარსზე და მიმანდასახულობაზე ეს გარემოება, უპირველეს ყოვლისა, ჩანს პროლოგში და გვიან დამატებულ მე-12 დაფაში. თუ ძველბაბილონური ვერსია იწყებოდა უშუალოდ გილგამეშის პორტრეტით, როგორც მე-2 დაფის კოლოფონიდან ჩანს, აშურული ვერსიის ავტორი გარკვეული მხატვრული და იდეური მოსაზრებებით ეპოსს იწყებს პროლოგით, რომელსაც ზოგიერთი მკვლევარი ინტერპოლაციად მიიჩნევს. ამგვარი ინტერპრეტაცია ამოსავლად ძველბაბილონურ ვერსიას გულისხმობს, რომელიც არც შედგენილობით და არც იდეურად არ ემთხვევა მოგვიანო აშურულ ვერსიას. მაგრამ არ იქნებოდა მართებული ამ ახალი გადამუშავებისადმი ინტერპოლაციის ცნების მიყენება, რადგან წინააღმდეგ შემთხვევაში არა თუ პროლოგი, არამედ ბევრი სხვა პასაჟი, რაც ძველ ვერსიაში არ არსებულა, ინტერპოლაციად უნდა ჩაითვალოს. აქ უფრო საქმე გვაქვს ახალ შემოქმედებასთან. აშურული ვერსიის სათაური (“რომელმან სიღრმე იხილა...”) გარკვეული თვალსაზრისის გამომხატველია, ისევე როგორც მე-12 დაფის მიმატების ფაქტი. დაფათა ამ რიცხვის გამო ძველი მკვლევარები გილგამეშის ეპოსს

მიიჩნევდნენ ასგრალური მიზანდასახულობის შემცველ ნაწარმოებად, სადაც თითოეული დაფა თითქოს დაკავშირებულია ბოლიაკოს სახლთან, რომელსაც მშესთან ერთად გადის სოლარული გმირი გილგამეში. თუმცა ყურადღებას იპყრობს გმირის თანაზიარება მშის ღმერთთან როგორც ეპოსში, ისე ხთონურ კულტში, და მისი სვლა მშის გზაზე (შამაშის გზაზე), მაგრამ რამდენადაც ეს ტენდენცია სხვა პუნქტებში (დაფების შეფარდება წელიწადის თვეებთან ან ბოლიაკოს ნიშნებთან) არ ჩანს, ამდენად ძნელი ხდება ამ თვალსაზრისის გაზიარება. დღეს იგი უარყოფილია მკვლევართა აბსოლუტური უმრავლესობის მიერ.

თითოეული დაფა მთავრდებოდა შემდეგი შინაარსის მინაწერით, კოლოფონით: “დაფა მეამდენე. ვინც სიღრმე იხილა. გილგამეშის ნაკვეთი. თანახმად ძველი დედნისა ჩაწერილია და შემოწმებული”. ზოგიერთ დაფას ახლავს შენიშვნა: “არ დასრულებულა” (ნუ-გილ), ბოლო დაფას – “დასრულდა” (ალ-თილ). ზოგიერთი კოლოფონი ჩაწერის თარიღსაც იძლევა. უახლესი ჩანაწერები ელინისტურ ხანას ეკუთვნის (ძვ. წ. 127 წ.). ერთი ვერსიის მე-10 დაფა სელევკოსისა და ანგიოქოსის ბაბილონში მეფობით (ძვ. წ. მე-3 ს.-ის დასაწყისი) არის დათარიღებული. დაუზიანებელი, სრული სახით თითქმის არც ერთი დაფა არ არის შემონახული. სტრიქონთა შორის ინგერვალის ზომა საშუალებას იძლევა განისაზღვროს სტრიქონთა რაოდენობა თითოეულ დაფაში: 300 სტრიქონი, რაც 12 დაფის კვალობაზე იძლევა 3600 სტრიქონს (საგულისხმოა, რომ ეს რიცხვი წარმოადგენს ერთ-ერთ მრგვალ რიცხვს შუამდინარული თელის სამოცობით სისტემაში – 60×60).

ეპოსის მთლიანი ტექსტი პირველად გამოიცა გასული საუკუნის დასაწყისში – P. Jensen, Assyrisch-babylonische Mythen und Epen, Berlin, 1900, ახალი ფრაგმენტების შევსებით – 1930 წელს: Reginald Campbell Thompson, The Epic of Gilgamesh: text, transliteration, and notes, Clarendon Press, Oxford. ბოლოს, დიდიხნის ინგერვალის შემდეგ, 2003 წელს კვლავ გამოქვეყნდა ეპოსის ლურსმული ტექსტების კორპუსი გრანსკრიპციითა და ინგლისური სიგყვასიგყვითი თარგმანითურთ, რომელიც სამოცდაათი წლის განმავლობაში მოპოვებულ

ურაგმენგებს შეიცავს: A.R. George, *The Babylonian Gilgamesh Epic: Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts*, 2 vols. Oxford: Oxford University Press, 2003, XXXXVI, 986 გვ. ლურსმული გექსგის გრანსკრიპცია მოცემულია წიგნის პირველ ტომში (531-741 გვ.). თუ 1930 წლის გამოცემაში სხვადასხვა ვერსიისა და რედაქციის 108 ურაგმენგი იყო გამოქვეყნებული, ახალი გამოცემა 184 ურაგმენგს შეიცავს, მათგან 25 მანამდე სრულიად უცნობი იყო.

საქართველოში, გასაგები მიზეზების გამო, დიდია ინტერესი ამ უძველესი ეპოსისადმი. პირველად იგი თარგმნა ცნობილმა საზოგადო მოღვაწემ და სწაველულმა მიხეილ (მიხაკო) წერეთელმა (1878-1965), რომელიც ექვთიმე თაყაიშვილის რჩევით დაინტერესდა ასირიოლოგიით და სწავლობდა მეცნიერების ამ დარგს ლონდონის, ლაიპციგისა და ჰაიდელბერგის უნივერსიტეტებში, ასირიოლოგიის ძლიერ ცენტრებში. ოციან წლებში, იმ დროს, როცა გერმანულ, ინგლისურ და ფრანგულ ენებზე ჯერ კიდევ თითო-ორიოლა თარგმანი არსებობდა, ხოლო სხვა ევროპულ ენებზე საერთოდ არც იყო თარგმნილი. მ. წერეთელმა გამოაქვეყნა ქართული თარგმანი ცალკე წიგნად, რომელიც ამჟამად ბიბლიოგრაფიული იშვიათობაა და ამიგომაც საჭიროდ მიმაჩნია მისი საგიგულო წარწერის მთლიანად მოგანა: “გილგამეშისანი: ბაბილონური ეპოსი მესამე ათასწლეულისა ქრ. წ. ბაბილონურ გექსტოვან თარგმნილი მ. წერეთლის მიერ მთარგმნელის შენიშვნებითურთ. გამოცემა კონსტანტინეპოლის ქ. კ. სავანისა კონსტანტინეპოლი. საბეჭდავი ქართველთა კათოლიკე სავანისა 1924”. ამ წიგნში, რომელიც შეიცავს 138 გვერდს, მთლიანად არის ნათარგმნი იმ დროისათვის არსებული ურაგმენგები გილგამეშის ეპოსისა. თარგმანს ერთვის ორიგინალური გამოკვლევა, სადაც გამოვლენილია პარალელები ჰომეროსის პოემებთან, ღანგეს “ჯოჯოხეთთან”, მსოფლიო ფოლკლორულ ნიმუშებთან და, რაც მთავარია, “ვეფხისტყაოსანთან”. “მოვიგონოთ, – წერს მთარგმნელი გამოკვლევაში, – ჩვენი უკვდავი რუსთაველის ქმნილებაც, “ვეფხისტყაოსანი”: გაჭრა გარიელისა ნესგანის საძებნელად, ცხოვრება მისი მხეცებთან, ვეფხისტყაოსნობა, ლომ-ვეფხის ხოცვა, კვება ნადირის ხორციითა

– ეს ხომ გილგამეშის საქმეც იყო...” (გვ. 107). მანვე პირველმა გაამახვილა ყურადღება მეგობრობის საერთო მოტივზე ამ ორ ეპოსში, აგრეთვე სხვა მოტივებზე, განსაკუთრებით: “შევადართ აგრეთვე ლოცვა ავთანდილისა ცის მნათობთადმი და ლოცვა გილგამეშისა შამაშისადმი, სინისადმი და იშგარისადმი – ღმერთთადმი, რომელნიც ბაბილონელთა წარმოდგენით ცის მნათობნიც იყვნენ” (გვ. 108). ეს უსათუოდ საგულისხმო პარალელია, მით უმეტეს, რომ ორივეგან ლოცვა მნათობთა მიმართ გზაში ხდება, ხოლო გზაც ორივე ეპოსში მნიშვნელოვანი კონცეპტუალური მომენტია. შორს წაგვიყვანდა მ. წერეთლისეული გამოკვლევის თუნდაც ბერელე განხილვა, ის კი უნდა აღინიშნოს, რომ ასირიოლოგიისა და, კერძოდ, გილგამეშის ეპოსის შესწავლის იმდროინდელი ღონისათვის იგი ქართული ფილოლოგიური მეცნიერების ძვირფასი შენაძენი იყო. მეცნიერი ამ პრობლემატიკას შემდგომ აღარ შეჰხებია და, სამწუხაროდ, არც “გილგამეშეანის” მეორე გამოცემაზე უბრუნია.

მ. წერეთლის “გილგამეშეანის” შემდეგ გილგამეშის ეპოსის სამი განსხვავებული თარგმანი გამოქვეყნდა:

აკადემიური თარგმანი:

1. გილგამეშის ეპოსი, აქადურიდან თარგმნა და კომენტარები დაურთო მ. კიკნაძემ, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის გამომცემლობა, 1963. ეს არის აკადემიური, ბჭკარედული თარგმანი ყველა ვერსიისა და ფრაგმენტისა, ახლავს ვრცელი ფილოლოგიური ხასიათის კომენტარები და გამოკვლევა.

მხაგვრული თარგმანები:

2. გილგამეში, “რომელმან სიღრმე იხილა...”, აქადურიდან თარგმნა მ. კიკნაძემ, “ნაკადული”, 1963. ეს არის მხაგვრული თარგმანი.

3. გილგამეშეანი, ძველი შუამდინარული ეპოსი, აქადურიდან და შუმერულიდან თარგმნა მ. კიკნაძემ, “განათლება”, თბ., 1984. ეს გამოცემა საგრძნობლად არის გადამუშავებული: გადახალისებულია ენობრივი ქსოვილი, ტექსტში ჩამატებულია ბოგეერთი, მანამდე გამოუყენებელი ფრაგმენტი, მო-

გჯერ შეცვლილია ფრაგმენტთა თანამიმდევრობაც, რის გამოც დედნისეულ დაფებს აღარ დაემთხვა თარგმანისეული დაყოფა თავებად; სწორედ ამიგომ თავებს ეწოდა არა “დაფა”, არამედ “კარი”; მეთორმეტე დაფის გექსგი, როგორც ეპოსისთვის არაორგანული, გადაგანილია დამატებაში, იმ გექსტთან, რომლის ნაწილსაც იგი წარმოადგენს. ერთიანი გექსტის აღქმის გასაადვილებლად ცალკეული ეპიზოდები დასათაურებულია მთარგმნელის მიერ და ფრჩხილებშია ჩასმული იმის ნიშნად, რომ ისინი დედნისეული არ არის. მ. წერეთლის კვალზე ნაწარმოების სათაურად ნაცვლად “გილგამეშისა” ან “გილგამეშის ეპოსისა” დასმულია “გილგამეშიანი”.

ორიოდე სიგყვა ჩვენი თარგმანის ახალი გამოცემის გექსტის შესახებ. იგი ძირითადად იმეორებს 1984 წლის თარგმანის გექსტს, მაგრამ ბუნებრივია, ახალ გამოცემაში აისახებოდა ის მასალა, რომელიც ეპოსის ორიგინალური გექსტის უკანასკნელ გამოცემაშია წარმოდგენილი (იხ. ბემოთ: A..R. George, *The Babylonian Gilgamesh Epic*). კერძოდ, ახალი სტრიქონებით შეივსო პროლოგი, რომელიც არის გილგამეშის ერთგვარი Curriculum vitae; ენქიდუზე გილგამეშის გლოვის გექსტს ასევე შეემატა სტრიქონები, რამაც კიდევ უფრო დრამატული გახადა ეს პასაჟი. სტრიქონები ჩაემატა ხუმბაბასა და უთანაფიშთის ეპიზოდებს, გასწორდა ზოგიერთი უზუსტობა. უნდა ითქვას, რომ ბევრი ახლადგამოვლენილი გექსტი იმდენად ფრაგმენტულია, რომ მხაგვრულ თარგმანში მისი გამოყენება არ ხერხდება. მას მხოლოდ ეპოსის შესწავლისთვის, კერძოდ, ეპიზოდების დასაზუსტებლად შეიძლება ჰქონდეს მნიშვნელობა.

ზურაბ კიკნაძე

1983/2009

გილგამეშიანი

დაფა პირველი

(წინკარი – შესხმა)

- 1 რომელმან სიღრმე იხილა, ქვეყნის საფუძველი,
ყოველი შეიცნო, შთაიბეჭდა,
იღუმალებანი ვინც სრულად განჭვრიტა, –
სიბრძნის მფლობელმა, ყოვლის მეცნაურმა,
საუნჯეს მიაგნო, გახსნა დაფარული,
მცნება მოგვიტანა წარღვნამდელ ღღეთა.
შორი გზით იარა, დამაშვრალი დაბრუნდა;
ქვაზე ამოკვეთა ყოველი განცდილი.
ურუქის ქალაქს ზღუდე შემოავლო –
- 10 წმიდა ეანას კურთხეულ ბეღელს.
ახედე ზღუდეს, ღარივით გამართულს!
ქვაკუთხედს დახედე – მის ღარს ვინ შექმნის!
ზღურბლს ხელი შეახე, შორიდან მოგანილს!
ეანას მოადექ, იშთარის სამყოფელს,
რის ღარს მომავალი ვერ შექმნის მეფე!
ურუქის ზღუდეზე ადი, გაიარე,
საძირკველს ჩახედე, აგური მოსინჯე, –

იქნებ გამომწვარი არ იყოს აგური?
 იქნებ შვიდ ბრძენკაცს ლიბო არ ჩაედოს?
 20 იხილე დაფათა სკივრი კედარისა,
 გახსენი მისი ბრინჯაოს საკეგი,
 ამოილე ლაქვარდის დაფა, წაიკითხე
 ყველა გასაჭირი, გილგამეშს რაც გადახდა.
 ყველა მეფეზე უპირატესია,
 ურუქის მამაცი ნაშიერი, მრქენელი ხარი,
 წინ მიდის – წინამძღოლია,
 უკან მიდის – თავის მოძმეთა იმედია,
 ძლიერი ნაპირი, მცველი თავისი ხალხისა,
 მძვინვარე გალლა, ქვის კედლის მნგრეველი,
 30 ლუგალბანდას მოზვერი, სრულქმნილი ძალისა,
 ღიღებულ ღურის ძუძუნაწოვი, ღურ-ნინსუნასი,
 მაღალია გილგამეში, სრულქმნილი, გარდამცემი,
 გამხსნელი მთიანეთის გადასასვლელთა,
 გამთხრელი ჭებისა მთათა ფერდობებზე,
 ვრცელ ზღვათა წიაღმსვლელი მზის აღმოსავლამდე,
 სამყაროს კიდეთა მომხილველი, სიცოცხლის მძებნელი.
 მპოვნელი უთანაფიშთისა თავისი ძალით.
 აღმღგენელი საკურთხეველთა, წარღვნამ რომ წაღეკა,
 კაცთათვის წესთა დამამკვიდრებელი.
 40 ვინ არის მისი მსგავსი მეფეთა შორის?
 და გილგამეშივით ვინ იგყვის: “მეფე ვარ!”
 გილგამეში აქვს სახელად შობითგანვე,
 აღბევაებულია კაცთა მოღვმაზე,

50

განში ღმერთების ხორცი ჩადგმია,
ორი მესამელი ღმერთია, ერთი მესამელი კაცი,
მისი სხეულის ხაგი ბელეთცერიმ გამოსახა,
მისი აღნაქვის ნუდიმმუდმა სრულყო,
თავს აღგას ურუქის სამეფო გვირგვინი,
მოზვერივით დადის ქედმაღალი,
გოლი არა ჰყავს ლახტის მოქნევაში,
ურუქ-ფარეხში მიდი-მოლის,

(გილგამეშის გვაობა)

დაუდაფის ხმაზე ამხედრებს მეომრებს.
იდუმალ ღრგვინავენ ურუქის მოყმენი:
“არ უშვებს გილგამეში ვაჟს თავის მამასთან,
ასულს დედასთან,

60

დღედაღამ გვაობს ქედმაღალი.
იგი ხომ მწყემსია ურუქ-ფარეხის?
იგი ხომ ჩვენი მწყემსი და მეფეა?
ძლიერი, ბრწყინვალე და ბრძენთაბრძენი?
არ უშვებს გილგამეში ქალწულს საქმროსთან,
მეომრის ასულს, სასძლოს მოყმისას.”

შეესმათ ღმერთებს მათი ჩივილი:
“თქვენ შექმენით ამაყი ხარი ურუქ-ფარეხში,

გოლი არა ჰყავს ლახგის მოქნევაში,
დაუდაფის ხმაზე ამხედრებს მეომრებს.
არ უშვებს გილგამეშ ვაქს თავის მამასთან,
ასულს დედასთან.

დღედაღამ მძვინვარებს მისი გვაობა,
მათი ჩივილი მოესმა ანუს.

70 “არურუ!” შესძახეს, “დიდებულო!”
“არურუ, შენი შექმნილია მამაცი მამრი.
შექმენი ახლა მისი ორეული,
მის გულის გრიგალს გაუგოლდეს!
დაწყვილდნენ, ურუქს შვება მოეცეს!”

(ენქიდუს შექმნა)

რა ესმა არურუს სიგყვები იგი,
ცის ღმერთის ხატი გულში ჩაისახა.
მერმე განიბანა ხელნი არურუმ,
თიხა მოზილა, ველზე დააგდო,
ველად მოავლინა გმირი ენქიდუ,
80 ველთა ნაშიერი ნინურთას ძალისა.
ბანჯგვლებს დაუფარავს სხეული მისი,
თმები მოზრდია დედაკაცივით,
ნისაბას დარად აჰყრია ვარჯები.
არ იცის ხალხი, არც მკვიდრი მხარე,
განთ სუმუკანის სამოსი მოსავს.

ქურციკთან ერთად საძოვრად დადის,
ფარასთან ერთად წყაროს ეწაფება,
პირუტყვთან ერთად წყლით გულს იჯერებს.

(მონადირის ამბავი)

90 ვინმე მონადირე, მახეთა დამგები,
წყაროს წინ შეეყრება ენქიდუს.
ერთ ღლეს, მეორე ღლეს, მესამე ღლეს
წყაროს წინ შეეყრება ენქიდუს.
შეხედავს მონადირე, სახე მოექცევა:
ჯოგს შემოჰყოლია მის სანახებში!
შეშინდა, გახევდა, დაღუმდა,
გული შეუღონდა, სახე მოელრუბლა,
წუხილი შევიდა მის შიგანში,
სახე გაუხდა შორი გზით მავალის.

100 მონადირემ დაძრა ბაგე, ამეცყველდა,
ასე ეუბნება მამამისს:
“მამავ, ვიხილე მე მოყმე ვინმე,
უღაბნოდან ჯოგს შემოჰყოლია,
მტკიცეა ძალი მისი ამ ქვეყნად,
ანუს ლაშქარივით განმტკიცებულა.
მარადეამს ველად იარება,
მარადეამს ჯოგთან ერთად წყაროს ეწაფება,

მარადეამს წყაროს წინ უწყვია ფეხები,
შევშინდი, ახლოს ვერ მივედი.
აავსო თხრილები, ჩემი დათხრილი,
110 დაშალა მახენი, ჩემი დაგებული,
ხელიდან მაცლის უდაბნოს ნადირს,
აღარ მანებებს ველზე ნადირობას.”

დაძრა მამამისმა ბაგე, ამეცყველდა,
ასე ეუბნება მონადირეს:
“ურუქ-ქალაქში მკვიდრობს გილგამეში,
არავეინ უვის თავეისზე ძლიერი,
მგკიცეა ძალი მისი ამ ქვეყნად,
ანუს ლაშქარივით განმგკიცებული.
წადი, ურუქისკენ იბრუნე პირი,
120 ამცნე ამბავი იმა მოყმისა,
როსკას მოგიჩენს, თან წაიყოლე –
ველურს გახედნის ძლიერი მამრივით.
ოდეს ველური ჯოგს წყალთან მიიყვანს,
შემოიძარცვოს ქალმა სამოსელი,
გამოაჩინოს სიმწიფე თვისი;
შეხედავს ველური, მიუახლოვდება, –
ჯოგი ზურგს შეაქცევს, მის ველზე გაბრდილი.”

ესმა მონადირეს რჩევა მამისა,
გასწია, ურუქისკენ იბრუნა პირი.

- 130 დაძრა მონადირემ ბაგე, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
“გილგამეშ, ვიხილე მე მოყმე ვინმე,
უღაბნოდან ჯოგს შემოჰყოლია,
მტკიცეა ძალი მისი ამ ქვეყნად,
ანუს ლაშქარივით განმტკიცებულა.
მარადქამს ველად იარება,
მარადქამს ჯოგთან ერთად წყაროს ეწაფება.
მარადქამს წყაროს წინ უწყვია ფეხები,
შევშინდი, ახლოს ვერ მივედი.
- 140 აავსო თხრილები, ჩემი დათხრილი,
დაშალა მახენი, ჩემი დაგებული.
ხელიდან მაცლის უღაბნოს ნადირს,
აღარ მანებებს ველზე ნადირობას.”

- გილგამეშმა დაძრა ბაგე, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება მონადირეს:
“წადი, მონადირე, წაიყოლე შამხათი როსკიბი,
როცა ველური ჯოგს წყალთან მიიყვანს,
შემოიძარცვოს ქალმა სამოსელი,
გამოაჩინოს სიმწიფე თვისი.
- 150 შეხედავს ველური, მიუახლოვდება,
ჯოგი ზურგს შეაქცევს, მის ველზე გაზრდილი.”

(ენქილუს შეცდენა)

- წავიდა მონადირე, წაიყოლა შამხათ როსკიპი.
გზას გაჰყვნენ, მგზავრობას შეუღვნენ.
დათქმულ ველამდე სამ ღღეში მივიდნენ;
ჩასაფრდნენ როსკიპი და მონადირე;
ორი ღღე ისხდნენ წყაროს ნაპირას.
ბოლოს მოვიდა ჯოგი წყლის სასმელად,
მოვიდნენ მხეცები, წყლით გულს იხარებენ,
მათ მოჰყვა ენქილუს, ველზე ნაშობი.
- 160 ქურციკთან ერთად საძოვრად დადის,
გარეულ ჯოგთან წყაროს ეწაფება,
მხეცებთან ერთად წყლით გულს იჯერებს.
იხილა შამხათმა ველური კაცი,
მოყმე გარეული, ველთა წიაღისა.
“ჰა, იგი, შამხათ, შეიხსენ მკერდი
და კალთა შენი გადაიშიშვლე;
ოდეს დაგინახავს, ახლოს მოდგება.
დაე, აილოს სიმწიფე შენი,
ნუ დაიმორცხვებ, წაართვი ჯანი.
- 170 სამოსი დაუინე, გედ დაგაწვება,
ღიაცის საქმე უქმენი ველურს
როს ვნება მისი გარსშემოგენტება,
ჯოგი ბურგს შეაქცევს, მის ველზე გაბრდილი.”

- მაშინ შამხათმა შეიხსნა მკერდი,
 და კალთა თვისი გადაიშიშვლა,
 ენქილუმ აიღო სიმწიფე მისი,
 ქალმა არ იმორცხვა, ჯანი წაართვა,
 სამოსი დაფინა, დააწვა ენქილუ.
 ღიაღის საქმე აჩვენა ველურს.
- 180 და ვნება მისი გარსშემოენთო.
 ექვს დღეს და შვიდ ღამეს ნერბავდა შამხათს,
 და რა დაუცხრა ენქილუს ვნება,
 პირი იბრუნა თავის ჯოგისაკენ;
 ხელავს ენქილუ – გარბის ქურციკი,
 და ველურ ჯოგსაც ზურგი უქცევია.
 წამოხტა ენქილუ – შეკვრია სხეული,
 მუხლები დაუდგა, ჯოგს ველარ მიჰყვება.
 დასუსტდა ენქილუ, ვერ ირბენს ძველებურ,
 მაგრამ გაბრძენდა, განეწერცო გონება.
- 190 მობრუნდა, შამხათს მუხლებთან დაუჯდა.
 შეჰყურებს ენქილუ სახეში როსკიპს,
 და რასაც შამხათ როსკიპი ეტყვის,
 ისმენენ მისნი სასმენელნი.
 ასე ეუბნება ენქილუს როსკიპი;
 “მშვენიერი ხარ, ღვთისდარო ენქილუვ,
 რად ღაძრწი ველად გარეულ ჯოგთან?
 მოდი, გალავნიან ურუქს წამომყევი,
 მიგიყვან ბრწყინვალე, ღვთაებრივ სახლში,

ანუს და იშთარის ბინად მიგიყვან!
200 სად გილგამეშია, სიქველთ სრული,
ხალხზე რომ მძლავრობს მოზვერით,
შეიყვარებ შენს თავზე უმეტეს,
რაკი შენც მისი მსგავსი ყოფილხარ.
წამო, დააგდე უდაბნოს საწოლი!”

ასე მოუთხრობდა ენქიდუს შამხათი.
სიგყვა შეიწყნარა, მიენდო ნაუბარს
და რჩევა ქალისა გულში ჩაუვარდა.
მეგობარს ნაგრობს ველურის გული,
და ასე ეტყვის ენქიდუ როსკიძს:
210 “შამხათ, გალაგნიან ურუქს წამიყვანე,
მიმიყვანე ბრწყინვალე, ღვთაებრივ სახლში,
ანუს და იშთარის ბინად მიმიყვანე.
სად გილგამეშია, სიქველთ სრული,
ხალხზე რომ მძლავრობს მოზვერით,
არ შევეპუები, ამაყად ვეტყვი,
ვიყვირებ ურუქში: უძლეველი ვარ!
ეს მე ვარ, ბედი ვინაც იცვალა,
ძლევაძმოსილია ველთა ნაშიერი!”
“წავიდეთ, ენქიდუ, მე შეგახვედრებ,
220 ვიცი გილგამეშის ბინა-სამყოფელი.
წავიდეთ, ენქიდუ, გალაგნიან ურუქს,
სად ხალხი ბრწყინავს დიდებულ სამოსში,
სადაც გეიმია მარადეამიერი,

სადაც უტკბილესი გალობა ისმის,
სადაც როსკიპთა გურუაა ანაქესი,
სიმწიფით ჰყვავიან სურნელთ სავსენი,
თავად ღიღაკებსაც საწოლს არ უყოფენ.
ჰოი, ენქიდუვ, ლხინის უნახავო,
გირვენებ გილგამეშს კაცს დალხინებულს,
230 იხილე იგი, მის სახეს შეხედე,
სიქველთ მშვენია და მამრულ ძალით,
სიმწიფით ჰყვავის სხეული მისი.
ვერ შეედრები ძალით გილგამეშს,
იგი არ ისვენებს არც ღლით, არც ღამით.
ენქიდუ, განაგდე შენი სიამაყე!
ზეციურ შამაშს უყვარს გილგამეში,
ანუმ ენლილმა და ეამ განუერცეს გონება.
ვიდრე მოხვიდოდი შენი ველებიდან,
სიზმრად გხელავდა ურუქში გილგამეში.

(გილგამეშის სიზმრები)

240 ადგა გილგამეში სიზმრის ასახსნელად,
ასე ეუბნება ღელას:
“ღელავ, მესიზმრა წუხელ სიზმარი:
ვითა ღვთაებრივი ანუს მხედრობა
მომვლენოდნენ ზეცის ვარსკვლავები.
ჩემს წინ ეცემოდა ვარსკვლავი ერთი:

- აწევა ვცადე, სიმძიმემ დამძალა;
წალება ვცადე, ვერ დავძარი.
ურუქის ერი იდგა მის უკან,
ერი შეიკრიბა მის წინაშე,
250 ხალხი აწყდებოდა ირგვლივ,
მოყმენი ახლოს ჯგუფდებოდნენ,
ჩვილი ბავშვებივით ფეხებს უკოცნიდნენ.
მე კი მოვებხვიე ვითარცა სასძლოს,
და შენს წინაშე დავაგდე იგი,
რათა სწორგეყო იგი ჩემს მიმართ.”
- დედა გილგამეშისა, ბრძენი, ყოვლისმცოდნე,
თავის ძეს ასე ეუბნება;
ფური ნინსუნა, ბრძენი, ყოვლისმცოდნე,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
260 “ზეცის ვარსკვლავი რომ გაჩნდა შენს წინაშე,
ანუს ძალასავით შენ წინ რომ დაეცა,
რომ სცადე აწევა, სიმძიმემ დაგძალა,
რომ სცადე წალება, და ვერ დასძარი,
მერმე ჩემს წინაშე რომ დააგდე,
რათა სწორმეყო იგი შენს მიმართ,
ვითარცა სასძლოს რომ მოეხვიე, –
სანდო მოყვასია, მეგობრის მხსნელი;
დიდია ძალი მისი ამ ქვეყნად,
ანუს ლაშქარივით განმტკიცებულა,
270 ვითარცა სასძლოს რომ გადაეხვიე –

არ მიგატოვებს იგი არასოდეს.
ესე არს ახსნა შენი სიზმრისა.”

მეორედ ესიზმრა გილგამეშს სიზმარი,
ადგა და შევიდა ქალღმერთთან დედასთან,
ასე ეტყვის მას, დედას, გილგამეში:
“დედავ, კვლავ მესიზმრა წუხელ სიზმარი:
ნაჯახი ეგლო გალავნიან ურუქში.
შეგროვილიყვნენ გარშემო მისა,
ურუქის ერი იდგა მის ახლოს,
280 ხალხი შეიკრიბა მის წინაშე,
მოყმენი ირგვლივ აწყდებოდნენ.
ავილე, შენს ფერხთით დაეაგდე იგი,
ცოლივით შემოიყვარდა, მოვეხვიე,
და შენ სწორჰყავი იგი ჩემს მიმართ.”

დედა გილგამეშისა, ბრძენი, ყოვლისმცოდნე,
ფური ნინსუნა, ბრძენი, ყოვლისმცოდნე,
ასე ეუბნება თავის ძეს;
ნინსუნა ბრძენი, ყოვლისმცოდნე,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
290 “კაცია ნაჯახი იგი, რომ იხილე,
სასძლოსავით რომ გადაეხვიე,
მერმე ჩემს ფერხთით რომ დააგდე,
რათა სწორმეყო იგი შენს მიმართ,
სანდო მოყვასია, მეგობრის მხსნელი;

დიდია ძალი მისი ამ ქვეყნად,
ანუს ლაშქარივით განმტკიცებულა.
ესე არს ახსნა შენი სიზმრისა.”
დაძრა გილგამეშმა ბაგე, ღელას ეუბნება:
“ღელავ, მრჩეველი ენლილის ნებით მოხდეს!

300 იქნებ შევიძინო მრჩეველი მეგობარი“.
ამ სიზმრებს ნახულობდა გილგამეში.
შამხათი უამბობდა გილგამეშის სიზმრებს,
ორნი ესიყვარულებოდნენ ერთმანეთს.

დაფა მეორე

(ენქილუს განკაცება)

- 1 მაშინ განიპობს სამოსელს შამხათ:
ერთი სამოსლით ენქილუს შემოსავს,
მეორე სამოსლით თავად იმოსება.
ხელს ჩასჭიდებს, ღმერთივით მიუძღვის
მწყემსთა სადგომისკენ, სადაც ფარეხია.
შემოეხვევიან მწყემსები ენქილუს,
ასე იზრახავენ ერთმანეთს შორის:
“ეს მოყმე გილგამეშს ჩამოჰგავს განით,
განით მაღალია და ძვალმსხვილი.
10 ალბათ ენქილუა, ველების მკვიდრი,
ანუ მხედრობის ძალი შესძენია.
რძე ველურ ცხოველთა უწოვია,
ქურციკის ჯოგთან ბალახი უძოვია.”

საჭმელი დაუდეს, –
დუმს და აკვირდება:
არ იცის ენქილუმ საჭმელის ჭამა

და სმა სასმელისა არ უსწავლია.
დაძრა როსკიპმა ბაგე,
ასე ეუბნება ენქიდუს:
20 “იგემე, ენქიდუ, ჭამადი,
საზრდო სიცოცხლისა,
და შესვი სასმელი
ქვეყნის წესისამებრ.”
იგემა ენქიდუმ ჭამადი ძლომამდე,
და შვიდი კათხა სასმელი შესვა.
განცხრა, შეეცვალა გუნება,
გული მოელხინა, სახე გაუნათდა.
ხელი მოისვა ფაჩვნიერ განზე,
ზეთით დაიბილა, კაცად გადაიქცა.
30 ჩაიცვა სამოსი, სიძეს დაემსგავსა,
მოიღო მახვილი ლომების დევნად,
რათა მოესვენათ ფარეხში მწყემსებს.
მგლებს დაერეოდა, ლომებს შეიპყრობდა,
როს სარქლებს ეძინათ.
ენქიდუ მათი მფარველია,
კაცი მღვიძარე, უებრო მოყმე.

იხარებს როსკიპთან ენქიდუ.
თვალს აღაპყრობს, კაცს დაინახავს,
ასე ეუბნება როსკიპს:
40 “შამხათ, კაცს მოუხმე! რისთვის მოსულა?
დაე, ნაუბარი მისი მოვისმინო.”

კაცს დაუძახა შამხათ როსკიპმა,
კაცი მოვიდა, შეხედა ენქილუს.
“მოყმევ, სად ისწრაფვი? რა გაგჭირვებია?”
დაძრა მოყმემ ბაგე,
ასე ეუბნება ენქილუს:
“სანთიობოში ვერავინ დადის,
მორჩილებაა მოკვდავთა ხვედრი:
ერს დაეკისრა გოდრების ზიდვა,
50 მხიარულ ღიაცებს – ერის გამოკვება.
მხოლოდ გალავნიან ურუქის მეფისთვის
ხმიანებს საქორწინო დაუდაფი;
გილგამეშისთვის, გალავნიან ურუქის მეფისთვის,
ხმიანებს საქორწინო დაუდაფი.
წილხვედრილ სასძლოს იგი ეუღლება,
პირველად იგი, შემდგომად სასიძო.
ღვთიური განგებით ასე ბრძანებულა:
ჭიპის მოჭრისას კაცს ბელი უწყდება.”
რა მოისმინა მოყმის ნაუბარი,
60 ფერი ეცვალა სახეზე ენქილუს.

(ორთაბრძოლა)

წინ მიდის ენქილუ, უკან როსკიპი.
რა შეაღწიეს გალავნიან ურუქში,
ერი გარშემო შემოეკრიბა.
გალავნიან ურუქის შუკად რა შედგნენ,

ხალხის კრებული ასე იგყოდა:
“ეს მოყმე წააგავს გილგამეშს,
მაღალია და ძვალმაგარი.
ველურ ცხოველთა რძე უწოვია,
ბალახი უძოვია ქურციკის ჯოგთან.
70 დღენიადაგ ილოცებს ურუქი,
გაიხარებენ ურუქის მოყმენი:
ძალგულოვანი გამოჩნდა გმირი.
გილგამეშს, მოყმეს პირმშვენიერს,
ღვთისდარი მეგობე მოევლინა.”

გაშლილა იშხარას ღამის სარეცელი.
მივა გილგამეში, ღამით დაიძინებს,
შეეულლება ღვთაებრივ იშხარას.
შუკად ენქიდუ მოემართება,
80 სანთიობოსკენ გილგამეშს გზას უღობავს.
ურუქის ქვეყანა იკრიბება მის ახლოს,
ხალხი აწყდება ირგვლივ,
მოყმენი ჯგუფდებიან ირგვლივ,
ჩვილი ბავშვებივით ფეხებს უკოცნიან.
იხილა ველური მოყმე გილგამეშმა:
უხვი ვარჯები მხრებზე აფენია.
დაიდრა, პირისპირ დაუდგა,
ერთუერთს გაუსწორდნენ ფართე ალაგას.
კარი ჩაუკეცავს ენქიდუს ფეხით,
სანთიობოში შესვლას არ ანებებს.

90 მაშინ შეიბნენ მოზვრებივით,
 ზღურბლი შეარყიეს, კელელი იძრა.
 შეიბნენ ენქილუ და გილგამეში მოზვრებივით,
 ზღურბლი შეარყიეს, კელელი იძრა.
 და რა ჩაიმუხლა მიწად გილგამეშმა,
 იმწამსვე გული რისხვისგან დაუცხრა,
 მღელვარე მკერდი დაუმშვიდდა.
 მღელვარე მკერდი რა დაუმშვიდდა,
 ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
 “ჰგავს, ერთადერთი ხარ დედისგან შობილი,
 100 გალავნის ფურის, ნინსუნასაგან.
 და მამრთა ზედა თავი აგიბიდავს,
 ენლილს მოუცია ხალხზე მეუფება.”
 აკოცეს ერთმანეთს და ძმობა შეჰფიცეს.

(ენქილუს შვილება ნინსუნასგან)

დედასთან მიჰყავს გილგამეშს ენქილუ,
 ფარების ფურთან მიჰყავს ენქილუ.
 დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
 ასე ეუბნება დედას:
 “ჰა, კაცი იგი, უდაბნოთ მოსული,
 ძალღონით სავსეა იგი ამ ქვეყნად,
 110 ანუს ლაშქარივით განმტკიცებულა.
 სანთიობოს კარში გადამიდგა,

შიგ შესვლა აღარ დამანება,
მომვრებივით შევებით ერთმანეთს,
ზღურბლი შევარყიეთ, კელელი იძრა.
არა ჰყოლია ენქილუს სწორფერი,
ველად დაიბადა, გოლი არ ჰყოლია,
თმები ეზრდებოდა ვითარცა ნისაბას,
ველური მხეცების ძუძუ უწოვია,
ბალახი უძოვია ქურციკის ჯოგთან.

120 აჰა, მოვიყვანე იგი შენს წინაშე,
აჰა, სწორ ჰყავი შენი ძის მიმართ.”

მაშინ ღაძრა ბაგე ნინსუნამ,
ასე ეუბნება თავის ძეს, გილგამეშს:
“შვილო, მეგობარი შეგიძენია,
არ მიგატოვებს იგი არასოდეს!”

მერმე მიუბრუნდა ენქილუს ნინსუნა,
ასე ეუბნება გალავნის ფური,
ასე მიუთხრობს სასურველ ამბავს;
“ძლიერო ენქილუე, მე არ მიშობიხარ,
ჩემი წიაღის არ ხარ ნაშიერი.

130 ამიერიდან ამიყვანიხარ,
ჩემი ძისადმი შეწირულთ მიგათვლი, –
ქურუმ ქალებთან და ღვთისმხეველებთან.”

ქედზე ჩამოკიდეს ენქიდუს ნიშანი,
ქურუმმა ქალებმა ხელი ჩაჰკიდეს
და ადიღებდნენ ღვთიურნი ასულნი.

დაფა მესამე

(გილგამეში კედარის დაპყრობას განიზრახავს)

- 1 ნალველი ავსებს ენქილუს შიგანს,
დადარდიანდა, გირილად დაჯდა,
ცრემლით ევსება თვალები ენქილუს,
გული უღონდება და მწარედ ოხრავს.
მაშინ მიჰხელა ძმობილს გილგამეშმა,
ხელი ჩაჰკიდა, მხარზე მოეხვია.
“ცრემლებით თვალები რად აგვსებია,
რამ შეგიღონა გული, რად ოხრავ?”
ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
- 10 “ოხვრამ, მეგობარო, ყელი შემიხუთა,
მკლავი მომიღუნდა, ძალ-ღონე მელევა.”

მაშინ დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
ასე ეუბნება ენქილუს:
“კედარის ტყეში მკვიდრობს ხუმბაბა,
წავიდეთ, მოვკლათ კედარის მცველი,
გავჩეხოთ მალნარი კედარისა,

- მიწის პირისაგან აღმოვფხრათ ბოროტი,
ყოველი ბოროტი, რაიც სძულს შამაშს...”
დაძრა ბაგე ენქილუმ,
- 20 ასე ეუბნება გილგამეშს:
“მთებში გაღაფყრით ხუმბაბას, ძმობილო,
ოღეს დაფყვებოდი გარეულ ჯოგებს.
ერთ ბერუს მანძილზე გყეებს აზანზარებს,
ვის ძალუცს მის გულში შეღწევა?
ხუმბაბას ღრიალი – ხმა გრიგალისა,
ხუმბაბას პირი – პირი ცეცხლისა,
ხუმბაბას სუნთქვა – სუნთქვა სიკვდილისა,
რად განგიზრახავს ამგვარი საქმე,
უსწორო ომი, ხუმბაბას დამხობა?”
- 30 დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
ასე ეუბნება ენქილუს:
“მე მაინც ავალ მის მთიანეთში,
კედარის გყეში მაინც შევალწევ.
ვნახავ ბილიკებს კედროვანისას,
სადაც ხუმბაბას სამყოფელია.
მე წინ გავიჭრები, შენ უკან მომღევლე,
დიდი ჩუგლუგები გვექნება ორივეს.”
- დაძრა ბაგე ენქილუმ,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
- 40 “როგორ შევალთ, გილგამეშ, კედარის გყეში?

კედარის მცველი მძლავრი მებრძოლია,
ხუმბაბა შამაშს განუმგკიცებია,
აღაღს მრისხანებით აღუვსია,
და კედროვანის ხეთა დასაცავად
ხალხის დაშინება ენლილს მიუნდვია.”

დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
ასე ეუბნება ენქიდუს:
“ვის აულწევია ცათამდი, ძმობილო?
მარგოლენ ღმერთები სუფევენ შამაშთან.

50 კაცთა ნათესავის ღლენი დათვლილია,
 ოლენ ქარია ნალვაწი მისი.
 ძმობილო, სიკვდილს დაუშინებიხარ,
 სიქველეს შენსას ძალი გამოსცლია!
 შენს უწინარეს მე გავიჭრები,
 უკან მომძახოდე: მიდი, ნუ გეშინის!
 უკეთუ დავეცი, სახელს დავიმკვიდრებ:
 შეაკვდაო მეფე გილგამეში
 კედარის დარაჯს, მძვინვარე ხუმბაბას.
 ჩემმა ნაშიერმა, ჩემს სახლში შობილმა,
60 როს გკითხოს, – გვამცნეო იგი ამბავი,
 როგორ დაეცაო ქველი გილგამეში,
 ჩემი წინაპარი, ძმობილი შენი, –
 მაშინ მოიხსენებ სიქველეს ჩემსას.
 ახლა მაგ უარით გულს ნუ დამიღონებ,
 ხელს მე თვით აღვმართავ,

კედროვანს დავამხოვ,
მარადიულ სახელს დავიმკვიდრებ.
წამო, მეგობარო, მჭედლები დავსაქმოთ,
დაე, საჭურველი თვალწინ ჩამოგვისხან.”

- 70 წავიდნენ ერთად, მჭედლები დასაქმეს.
დასხდნენ ხელოსნები საქმის აღსრულებად:
თვალწინ ჩამოუსხეს დიდი ჩუგლუგები,
სამ-სამი ბილთუ წონის ნაჯახები.
დიდი სატევრები თვალწინ ჩამოუსხეს,
და მახვილები ორ-ორი ბილთუ.
ქარქაში მათი – მანა ოცდაათი,
ოქრო ოცდაათი – ვადის ვარაყი.
საჭურველი მოიღეს ორთავემ,
ათ-ათი ბილთუ თითომ იგვირთა.
- 80 ურუქის ჭიშკარს, შვიდურდულიანს,
სასმენად მისა ერი მოაწყდა,
ხალხით აღვსილიყო ურუქის შუკები,
რათა ეხილათ ქველი გილგამეში.
დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
ურუქის მოყმეებს ეუბნება:
“მისმინეთ, ურუქ-ფარეხის მოყმენო!
ურუქის მოყმენო, ბრძოლებში გაწვრთნილნო!
ვბედავ, მივდივარ შორეულ გზაზე, სადაც ხუმბაბაა,
ბრძოლას ვაპირებ, რომელიც არ ეუწყი,

- 90 გზა დამილოცეთ, რომ წავიდე,
კვლავ თქვენი სახე მშვიდობით ვიხილო,
ურუქის კარიბჭეში გულმხიარული შემოვიდე,
დავბრუნდე და ახალწლის ზეიმი ორგზის გავმართო,
ახალწლის ღღეები ორგზის ვიზეიმო,
ფურ-ნინსუნას წინაშე დაფდაფი ახმთანდეს!”
ენქიდუ უხუცესებს რჩევას აძლევს,
ურუქის მოყმეთ, ბრძოლებში გაწვრთნილებს:
“უთხარით, ნუ წავა კედარის ტყეში,
გზა იგი სავალი არ არის,
100 კაცი იგი სახილველი არ არის,
კედარის ტყის მცველი უბრძოლველია,
პირი მისი ცეცხლია, სუნთქვა მისი – სიკვდილი,
სამოც ბერუმზე ესმის ტყის შრიალი,
ვინ არის მის ტყეში შემსვლელი?
პირველი ადადია, მეორე – თავად.
ვინ შეჰბედავს იგიგებს შორის?
ხელყოფისგან კედარის დასაცავად
ხალხის დაშინებად განაწესა ენლილმა.
მის ტყეში შემსვლელს მუხლი ეკეცება.”
- 110 ურუქ-ფარეხის უხუცესნი
მოვიდნენ, დასხდნენ მის წინაშე.
და ასე ეტყოდა მათ გილგამეში:
“ისმინეთ, გალავნიან ურუქის უხუცესნო,
გალავნიან ურუქის ერნო, ისმინეთ!

ასე იტყვის მეფე გილგამეში:
მივდივარ, რათა ვიხილო იგი,
ვისი სახელიც ქვეყნებს აზანზარებს.
მე მას შევიპყრობ კედარის ტყეში,
ვითარ მძლავრია თესლი ურუქისა,
ვამცნობ მთელ ქვეყანას.
ხელს აღმართავ და კედარს გავჩეხავ,
მარადიულ სახელს დავიმკვიდრებ.”

ურუქ-ფარეხის უხუცესნი
გილგამეშს სიტყვას უბრუნებენ:
“ჯერეთ ჭაბუკი ხარ, გილგამეშ,
გული გერჩის!
რას ეპირები, თავად არ უწყი.
გვსმენია, ხუმბაბა, უცხო ქმნილებაა,
ვინ გაუსწორდება მის იარაღს?
130 ერთ ბერუს სივრცეზე მაღნარს აზანზარებს,
ვის ძალუცს მის გულში შელწევა?
ხუმბაბას ღრიალი – ხმა გრიგალისა,
ხუმბაბას პირი – პირი ცეცხლისა,
ხუმბაბას სუნთქვა – სუნთქვა სიკვდილისა.
რად განიზრახე ამგვარი საქმე,
უსწორო ომი, ხუმბაბას დამხობა?
სამოც ბერუზე ესმის ტყის შრიალი,
ვის შეუძლია მის გულში შელწევა?”

140 ყურად არ ილო მრჩეველთა სიტყვა,
თვალი მიაბრუნა, ძმობილს გაუღიმა,
და ასე ეტყვის გილგამეშ ენქიდუს:
“თუნდაც გვეშინოდეს, უკან არ დავიხევთ,
წავალთ კედროვანში, ხუმბაბას მოვკლავთ,
კედარს გავეჩხავთ, სახელს დავიმკვიდრებთ.
წამო, ძმობილო, ეგალმასს მივიღეთ,
ნინსუნას წინაშე, მაღალ დედოფლისა.
ბრძენია ნინსუნა, უწყის ყოველი,
ნაბიჯებს წრფელად წარგვიმართავს.”

150 ხელი ხელს ჩაჰკიდეს, მიდიან,
ეგალმასს მიდიან გილგამეში და ენქიდუ,
ნინსუნთან, დიდ დედოფალთან.
ადგა და ეახლა ქალღმერთს, თავის დედას, გილგამეში,
და ასე ეტყვის გილგამეში ნინსუნს:
“ნინსუნ, გამიბედავს ამგვარი საქმე:
შორ გზას ვადგივარ, სადაც ხუმბაბაა,
ბრძოლას ვაპირებ, რომელიც არ ვუწყი,
ლაშქრობად ვმხედრდები, რომელიც არ ვუწყი.
გვეედრები, დამლოცე, რომ წავიდე,
კვლავ შენი სახე მშვიდობით ვიხილო,
160 ურუქის კარიბჭეში გულმხიარული შემოვიდე,
დავბრუნდე და ახალწლის ბეიმი ორგბის გავმართო,
ახალწლის ღღეები ორგბის ვიბეიმო,
შენს წინაშე დაუდაფი ახმიანდეს!

ვიდრე მივდივარ, არ მოვბრუნებულვარ,
ვიდრე კედარის გყეს მივალწვედე,
ვიდრე მძლავრ ხუმბაბას მოვაკვდინებდე,
ვიდრე აღმოვუხვრიდე მიწის პირისაგან
ყოველ ბოროტებას, შამაშის საძულველს, –
შამაშის წინაშე მეოხად მეყავ.”

(ნინსუნას თანადგომა)

- 170 ფურ ნინსუნს ემწარა გილგამეშის სიტყვები.
შვიდგზის შევიდა საბანელში,
სურნელოვან წყალში თავი განიბანა,
სამოსი ჩაიცვა სხეულის საშვენი,
ჩაიცვა ფარაგი, გულმკერდის საშვენი,
დაიდგა თავზე ბრწყინვალე გვირგვინი,
და წმიდა წყალი აპკურა მიწას.
აჰყვა საფეხურებს, ბანზე ავიდა,
ბანზე ავიდა და საკმეველი მიართვა შამაშს.
უკმია შამაშს საკმეველი და ხელნი ალაპყრო:
- 180 “რაკი მარგუნე შვილად გილგამეში,
დაუცხრომელი სული რად ჩაუდგი!
აწ შენ აღგიძრავს და მიემართება
შორეულ გზაზე, სადაც ხუმბაბაა,
პირისპირ ღებდა უცნობი ბრძოლის,
უცნობ ლაშქრობად ამხედრებულა.
ვიდრე მიდის და არ მობრუნებულა,

ვიდრე კედარის გყეს მიაღწევდეს,
ვიდრე მძლავრ ხუმბაბას მოაკედინებდეს,
ვიდრე აღმოფხვრიდეს მიწის პირისაგან
190 ყოველ ბოროტებას, შენს საძულველს, –
იმ ღღეს დაბრუნდეს, რომელსაც დაუთქვამ.
აიას შენი არ ეშინოდეს,
სძალი აია მარად გახსენებდეს,
ანლო გილგამეში ღამის მოდარაჯეთ,
ოდეს მიმწუხრისას ჩაესვენები.

[.]

კედარის გყეში გილგამეშის ღაშქრობისას,
ღღე გახანგრძლივდეს, ღამე გახანმოკლდეს,
სარგყელი ერგყას, ფართოდ აბიჯებდეს,
ღამით კარავი მზად ჰქონდეს საყოფელად,
200 ოდეს გილგამეშ-ენქილუ და ხუმბაბა შეიბმებიან
მიუქროლე, შამაშ, ხუმბაბას დიდი ქარიშხლები,
ცამეგი ქარი აღიძრას, ხუმბაბას სახე დაუბნელონ,
და გილგამეშის იარაღი მისწვდეს ხუმბაბას,

[.]

დაე, ღმერთებმა, შენმა ძმებმა, ძღვენი მოგართვან,
აიამ, დიდმა სძალმა, თავისი სუფთა კალთით

ოული მოგწმიდოს!”

ფური ნინსუნი შამაშის წინაშე სათხოვარს იმეორებს:

“შამაშ, გილგამეში არ არის ღმერთი, ერთი თქვენგანი?

შენთან ერთად ცას არ ინაწილებს?

მთვარესთან ერთად კვერთხს არ ინაწილებს?

210 აფსუს ეასავით ბრძენი არ არის?
ირნიინისთან ერთად შავთავიან ხალხს არ განაგებს?
ნინგიშმიდასთან ერთად უკანმოუქცეველ
ქვეყნად არ მკვიდრობს?”
[.]

(გზის დალოცვა უხუცესთაგან)

მაშინ მოუგანეს დიდი საგვეარი,
მშვილდი და კაპარჭი ხელში ჩააბარეს,
ვეება მშვილდი ანშანის ქვეყნისა.
ხელში მოიმარჯვა დიდი ჩუგლუგი,
და საგვეარი სარგყელში გაირჭო.
ვიდრე გავიდოდნენ ურუქის ჭიშკარს,
ვიდრე შორეულ გზას დაადგებოდნენ,
220 გარს აწყდებოდა ურუქის ერი,
ჰკითხავდნენ: ურუქს როდის დაბრუნდები?
უხუცესობა ერთხმად აკურთხებდა,
და რჩევას აგანდა გზაზე გილგამეშს:
“მშვიდლობით დაუბრუნდი ურუქის ყურეს.
ნუ დაენდობი საკუთარ ძალას,
თვალი გიჭრიდეს, თავი დაიცავ,
წინ მიმავალი თანამგზავრს იხსნის,
იცის ბილიკები, მეგობარს დაიფარავს,
ენქილუ მუღამ წინ მიგიძღოდეს:

- 230 გზებზე ნაეალია, იცის მისადგომნი,
და ყველა ხვეული ხუმბაბას ბილიკთა.
ბრძოლის მნახველია, თმში გამოცდილი.
ენქილუმ მეგობარი დაიცვას, თანამგზავრი იხსნას!
მისი თავი მის ცოლებს დაუბრუნოს!
დაე, აგისრულოს შამაშმა ნაგვრა,
და შენგან თქმული თვალით გახილვინოს.
შენთვის განამზადოს გზები გაუვალი,
გათელოს გზები შენდა სავალად,
შენთა ფერხთათვის შელეწოს მთები.
- 240 ღამემ მოგიგანოს ნანაგრი ამბავი,
ლუგალბანდას მარჯვენა გფარავდეს,
მხარში ამოგიდგეს შენდა გამარჯვებად.
რა მოკლავ ხუმბაბას, ასე რომ ესწრაფვი,
გახსოვდეს, ფერხნი განიბანე.
ეამს მიმწუხრისას ჭა ამოთხარე,
ანკარა წყალი გედგას მათარაში,
რათა მარადლე შამაშს უღვრიდე.
ენქილუმ, ჩვენი კრებულიდან გაბარებთ მეფეს,
დაგვიბრუნე, ჩაგვაბარე მეფე!”
- 250 მაშინ დაძრა ბაგე ენქილუმ,
ასე ეუბნება უხუცესთა კრებულს:
“ეს მე ვარ, ენქილუ, ვინაც გილგამეშს
მძლავრ ხუმბაბასკენ სალაშქროდ მიჰყვება!
ვიდრე მიდის და არ მობრუნებულა,

ვიდრე კედარის გყეს მიაღწევდეს,
ვიდრე მძლავრ ხუმბაბას მოაკედინებდეს,
თუნდაც თვე გავიდეს, – არ მივაგოვებ,
თუნდ წელი გავიდეს, – არ მივაგოვებ!
ახლა კი გაჰყევ შენს გზას, გილგამეშ!
260 ნუ შეგეშინდება, მცველად მიგულე:
მე ვუწყი ხუმბაბას ბინა-სამყოფელი,
ყველა ბილიკი, სადაც ის დადის.”

მაშინ დაძრა ბაგე გილგამეშმა,
ასე მიმართავს უხუცესთა კრებულს:
“იმედით მავსებს ძმობილი ჩემი,
ენქილუ, ჩემი თანამაგალი.
აწ კი ჭეშმარიტად გეგყვით, უხუცესნო:
აჰა, მივდივარ გულმხიარული.”

ოდეს მოისმინეს მისი ნათქვამი,
270 შორეულ გზაზე ასე გაისგუმრეს:
“გვალე, გილგამეშ, გზა მშვიდობისა!
ღვთაება შენი შენს გვერდით ვლიდეს,
და ნაგვრას თვალთ გახილვინებდეს,
შამაში ბოროტს აგაშორებდეს,
ნაბიჯებს ბრძნულად წარგიმართავდეს!”

დაფა მეოთხე

(მგზავრული სიზმრები)

- 1 ოც ბერუს მანძილზე გაგეხეს პური,
ოცლაათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს.
სამ ღლეში განვლეს თვენახევრის სავალი.
შამაშის წინაშე ჭა ამოთხარეს,
შესაწირავი ჩაყარეს ჭაში.
მერე გაემართნენ ღამის გასათევად.
შუალამისას გაუტყდათ ძილი.
აღგა გილგამეში სიზმრის ასახსნელად
და ასე ეტყვის მეგობარს, ენქიდუს:
- 10 “აღექ, გაჰხელე მთათა მწვერვალებს!
ღვთისმცემი ძილი განმეშორა.
ძმობილო ჩემო, ვიხილე სიზმარი,
რაოდენ უცხო, მძიმე, საშინელი!
ვებულრავებოდი გარეულ ხარებს,
ხმელეთს არყევდა მათი ღმუილი,
ბული მიწიდან ცამდე აღიოდა,
ერთის წინაშე მუხლებზე ჩავიჩოქე,

შემიპყრო, მკლავში ჩამეჭიდა
და ღონემიხდილი მიწად ღავეცი.
20 მერმე მოვიდა ვილაც, აღმადგინა,
წყალი შემასვა თაეის მათარიდან.”

ამგვარად უხსნის ენქილუ სიზმარს:
“ღმერთი ყოფილა, ვინაც მიგვიძღვება,
და ხარი იგი ხარი არ ყოფილა!
ხარი რომ იხილე, მცველი შამაშია,
გაჭირვებაში ხელს გამოგვიწვდის.
ვინც წყალი გასვა თაეის მათარიდან,
შენი საკუთარი ღვთაებაა,
ლუგალბანდაა შენი მწყალობელი.
30 იმგვარი საქმის გვიწევს აღსრულება,
რაიც ამ ქვეყნად ჯერ არ მომხდარა.”

ოც ბერუს მანძილზე გაგეხეს პური,
ოცდაათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს.
შამაშის წინაშე ჭა ამოთხარეს,
შესაწირავი ჩაყარეს ჭაში.
მერე გაემართნენ ღამის გასათევად.
და ძილი, ღამის ნიაღვარი,
ღვარად მიელვარა გილგამეშს.
შუაღამისას გაუტყდა ძილი
40 და ამგვარ სიზმარს უამბობს ენქილუს:
“ხომ არ მალვიძებდი? რაგომ გამელვიძა?

ენქილუ, მეგობარო, ვიხილე სიზმარი.
პირველ სიზმარზე შემზარავია
მეორედ გმანებული სიზმარი.
სიზმრად, ძმობილო, მთა მომიახლოვდა,
ძირს დამცა, ფერხნი გამიკავა.
იმძლავრა შუქმა შემზარავმა
და მოყმე ვინმე თვალწინ მომეველინა,
მოყმე ამქვეყნად უმშვენიერესი.
50 გორაკის ძირთან მიმიყვანა,
წყალი მასვა და გულზე მომეშვა,
მიწას დამაღვინა ჩემივე ტერფებით.”

ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
“წამო, მეგობარო, აზრი მოვიკრიბოთ.
უცხოა ყოველი გმანებული,
მხოლოდ მთა იგი არ არის უცხო.
ნუ შეგეშინდება, შიში განიშორე,
კეთილი ნიშანი გამოგიჩნდება:
მოყმე, ვინც იხილე, გმირი შამაშია,
60 ვისაც მიაპყარ მზერა შენი,
სხეული შენი ვინც იხსნა ჯადოსგან,
ის ივლის შენთან ყოველ გასაჭირში.
მთა, შენგან ხილული, არის ხუმბაბა.
შევიპყრობთ ხუმბაბას, მოვაკვდინებთ,
და მის გვამს ველად გადავაგლებთ.”

ოლეს განთიადმა მგრედისურად ინათა,
 კვლავ გზას გაუღვა ორი მეგობარი.
 ოც ბერუს მანძილზე გაგეხეს პური,
 ოცდათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს.
 70 შამაშის წინაშე ჭა ამოთხარეს
 და მიწაყრილზე შეღვა გილგამეში,
 შესაწირავი ჩაყარა ჭაში.
 “მთაო, მოაველინე სიზმარი...”
 და მთამ მოაველინა სიზმარი...
 სწრაფად გადიქროლა გრილმა ნიავექარმა,
 და გილგამეში მიწად მიაწვინა,
 ხორბლის თავთავივით თავი დაუმძიმა.
 ნიკაპით დაეყრდნო მუხლის თავებზე.
 და ღამის ღვარი – ძილი ჩაელვარა.
 80 შუაღამისას გაუცყდა ძილი,
 ადგა, ეუბნება მეგობარს თვისას:
 “ხომ არ მიხმობდი? რაგომ გამელვიძა?
 არ მომკარებიხარ, რაღაგომ შევკრთი?
 ღმერთს არ ჩაუვლია? რაღამ გამაშეშა?
 ძმობილო, ვიხილე მესამე სიზმარი,
 სიზმარი იგი, რომელიც ვიხილე,
 თავიდან ბოლომდე შემზარავია:
 გრგვინავდა ზეცა, მიწა გუგუნებდა,
 დღე იღრუბლებოდა, წყვდიადი ღვებოდა,
 90 ელავდა ელვა, ალი ენთებოდა,
 ზრქელი ღრუბელი სიკვდილს აწვიმებდა.

ელვა რა გაქრა, ხანძარიც ჩაქრა,
და რაც ეცემოდა, ნაცრად იქცეოდა.
გავიდეთ ველად, აზრი მოვიკრიბოთ.”

ასე აუხსნა ენქილუმ სიზმარი:
“კეთილად ახლება შენი სიზმარი,
ნიშანი მისი კეთილად მოჩანს:
დავამხოთ ხუმბაბას, გავჩეხავთ კედარს,
და ბოროტს აღმოვუხვრით მიწის პირისგან.”

100 რა მიუახლოვდნენ ტეერის მისადგომებს,
ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
“გაიხსენებლე ურუქში ნათქვამს,
დროა, აღსრულდეს იგი დანაქადი.
ქვეყანას ამცნე, რაბომ ძლიერი ხარ,
გილგამეშ, ურუქის ღირსო ნაშიერო!”
რა ესმა გილგამეშს ძმობილის სიტყვები,
გაუხალისდა იმედით გული.

მძვინვარე ხარივით თავი რა აღმართა,
ერთი იყვირა მთელი ხმით ხუმბაბამ,
110 შორიდან ყვირის ტყეთა მოდარაჯე.
მეორედ იყვირა მთელი ხმით ხუმბაბამ.
ხუმბაბა – ხმა მისი გრიგალი.
მესამედ იყვირა მთელი ხმით ხუმბაბამ...
მაშინ განახვნა ენქილუმ ბაგენი, ამეგყველდა,

ასე ეუბნება გილგამეშს:

“გყის გულში ნუ შევალო, ძმობილო ჩემო,
გული შემიღონდა, მკლავები მომერღვა.”

მაშინ გილგამეშმა განახვნა ბაგენი, ამეცყველდა,
ასე ეუბნება ენქილუს:

120 “ენქილუვ, გული რამ შეგიღონა?

ხომ გაგივლია ბევრი განსაცდელი,

გამოცდილი ხარ მრავალ ბრძოლაში!

სამოსელს ჩემსას რა შეეხები,

მყისვე დაგტოვებს სიკვდილის შიში.

ლომის ხმას ბაძავდეს შენი ხმიანება,

თითქოს დაფლაფზე ვცემდეთ ყიჟინას,

გული აგვესება ბრძოლის სურვილით,

განრღვეულ მკლავებში ძალა აღვიდგება.

აღდეგ, მეგობარო, ერთად შევიდეთ,

130 მომყევი, სიკვდილს ნუღარ ახსენებ,

სიფხიბლე მართებს გულად მებრძოლსაც,

უფრორე ფრთხილობს წინ მიმავალი,

რომ დაიფაროს თავის თანამგზავრი.

ომში დაცემულნი დიდებას იხვეჭენ.”

ასე მიაღვნენ გორაკს ამწვანებულს,

დაღუმდნენ, შედგა ორი მეგობარი.

დაფა მეხუთე

(კედარის ტყეში)

- 1 დგანან და მადნარს შესცქერიან,
აკვირდებიან კედარის წვეროკინს,
აკვირდებიან ტყეში შესასვლელს.
ხუმბაბას ნავალზე კვალი დაჩენილა,
გზები გამართულა კეთილსაველი.
ხედავენ გორაკს კედროვანისას,
ირინის საყდარს – ღვთაებრივ სამყოფელს.
კედარს სიუხვე მათ წინ აღუმართავს:
ჩრდილი აქვს კეთილი, შვებით აღსავსე.
- 10 იზრდება ეკლნარი, იზრდება ბუჩქნარი,
კედარს უსურვაბი გარს შემოხვევია.

ერთ ბერუს მანძილზე შევიდნენ ტყეში.
და რა გაიარეს ორი მესამედი,
ცული იმარჯვა ხელში გილგამეშმა
და ერთი კედარი წამოაქცია.
ოდეს მოესმა ხმა იგი ხუმბაბას,

განრისხდა ხუმბაბა, მთელი ხმით ყვირის:
“ჩემს კედროვანში ვინ შემოსულა!
ხე ვინ შეურაცხყო ჩემს მთებში გაზრდილი?
20 კელარი ჩემი ვინ წამოაქცია?”

ხუმბაბას ღრიალი – ხმა გრიგალისა,
ხუმბაბას პირი – პირი ცეცხლისა,
ხუმბაბას სუნთქვა – სუნთქვა სიკვდილისა.
შვიდმაგი პერანგი მოსაფხ ხუმბაბას,
შვიდმაგი ელვით ელავს ხუმბაბა,
შვიდმაგი ელვა ანათებს კედროვანს.

ასე ეუბნება გილგამეში ენქილუს:
“ძმობილო, უკეთუ შევებით ხუმბაბას,
30 ელვა გაქრება ამ კორიანტელში,
ელვა გაქრება, სინათლე ჩაქრება.”
ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
“ძმობილო ჩემო, შეიპყარ ფრინველი,
სად გაგექცევინ ბარგყები მისი?
მერმე მოვიძიოთ ელვის ნაპერწკლები,
ბარგყებივით რომ იფანტებიან.”

ცრემლი ეღვრება თვალთაგან გილგამეშს,
ასე ევეღრება ბეცხერ შამაშს:
“შენ აღმძარ, შამაშ, და მეც გავემართე
შორეულ გზაზე, სადაც ხუმბაბაა,

- 40 პირისპირ ვდგავარ უცნობი ბრძოლის.
დღემ მოაწია ურუქში დათქმულმა:
მომაკვლევინე მძლავრი ხუმბაბა,
რათა ამოვძირკვო მიწის პირისაგან
ყოველი ბოროტი, შენი საძულველი.
ახლა შემეწიე, ჰე, გმირო შამაშ,
ახლა დაგვიფარე ხუმბაბას რისხვისგან.”
შამაშმა შეისმინა გილგამეშის ვედრება,
მაღლით ჩამოსძახის ბეციური შამაში:
“მიუახლოვდით, ნუ შეშინდებით,
50 მიჰყევით, ვიღრე ბინად შევიდოდეს.
შვიდკეც პერანგში იგი იმოსება,
ერთი ჩაუცვამს, ექვსი დარჩენია.”

- აუშვა შამაშმა მძაფრი ქარები,
რვა ქარი უბერავს ხუმბაბას ირგვლივ,
ქარნი უბერავენ ხუმბაბას თვალებს,
ზურგში უბერავენ ხუმბაბას ქარები,
და მას არ ძალუცს წინ წაწევა,
და არც გაბრუნება უკან არ ძალუცს.
მაშინ კი დაცხრა მრისხანე ხუმბაბა,
60 ასე ევედრება მეფე გილგამეშს:
“გამიშვი, გილგამეშ, ბაგონად მეყავ.
და მე ვიქნები მსახური შენი.
კედარის ხეები ხარკად მომიძღვნია,

კედარის ხეები, ჩემს ტყეში გაზრდილი.
კედარს მოგიჭრი, სახლებს აგიგებ...”

დაძრა ბაგე ენქილუმ, ასე ეუბნება გილგამეშს:

“ხუმბაბას სიგყვას ნუ დაუჯერებ,

ხუმბაბას ცოცხლად ნუ დასგოვებ.

ხუმბაბას თუ არ მოაკვდინებ,

70 ურუქ-ქალაქში ვედარ დაბრუნდები.”

შეესმა გილგამეშს მეგობრის სიგყვა,

მარჯვენა ხელში ნაჯახი იმარჯვა,

და ქედზე დასცა იგი ხუმბაბას,

შემდეგ ენქილუმ, მისმა მეგობარმა.

მესამე დარტყმაზე დაეცა ხუმბაბა,

დადუმდა ხუმბაბა ცნობამიხდილი.

ხუმბაბა, მცველი, რა მიწად დასცეს,

ორ ბერუს სივრცეზე შეირხა კედარი.

მასთანვე დასცა კედარი ენქილუმ,

80 ხმაური მისწვდა ხერმონს და ლიბანს,

შემდეგ დამშვიდდა მთელი მთიანეთი,

დამშვიდდა ყველა მთაგრეხილი.

მოიღეს ბაღე ვრცელზე უვრცელესი,

ჩამოხსნეს რვა გუ წონის საგვეარი,

და სხვა საჭურველი იმავე წონისა.

გახსნეს იღუმალი ბინა ანუნაქთა.

წამოაქცევდა ხეებს გილგამეში,
ტოტებს კი ენქილუ კაუავდა.
ასე ეუბნება ენქილუ გილგამეშს:
90 “გილგამეშ, გავჩეხეთ კედარის ტევრი,
ახლა კი გავიდოთ მხრებზე ნამორები
და გავატანოთ ევურაგის დინებას.
შამაშის წინაშე წყალი დავღვაროთ.”

შუბზე ააგეს ხუმბაბას თავი,
და ძღვნად მიართვეს ზეციერ შამაშს.

დაფა მეექვსე

(იშთარის შეგინება)

- 1 და რა იშრომეს, წვირი განიშორეს,
უხვი ვარჯებით მხრები განიმშვენეს.
ყრია წარწყმედილი, ჰმოსავთ განწყმედილი,
რიდე მოუსხამთ, ბალთები შეუკრავთ..
ოღეს დაიდგამს გვირგვინს გილგამეში,
მაღალი იშთარი ვნებით გადმოჰხედავს
და თვალს დაადგამს მშვენებას მისას.
“მოდი გილგამეშ, მეუღლედ მეყავ!
მე მომიძღვენი ნაყოფი შენი!
- 10 შენ ქმარი იყავ, მე ცოლი ვიქნები.
ოქროს და ლილაქვის ეგლს ავაგებინებ,
ბორბლებად – ოქრო, ხელნებად – თითბერი.
ეგლში შეგიკაზმავ ქარიშხლის რაშებს.
შემო ჩვენს სახლში, კედარის სურნელში!
და ჩვენს სასახლეში შენი შემოსვლისას,
ფერხთ დაგიკოცნიან მღურბლი და გახტი.
და შენს წინაშე მუხლებს მოიყრიან

20 თავად ხელმწიფენი, გეპურნი მთავარნი.
 ხარკად მოგიძღვნიან ნაყოფს მთა-ბარისას,
 თხის არვე შენი სამ-სამად გიშობს,
 მარჩბივად გიშობენ ცხოვარნი.
 ვირი დაგვირთული ჯორს წამოეწევა,
 ეგლის ცხენები სრბოლით განითქმიან,
 შენს უღლის ხარებს გოლს ვინ მოუძებნის”!
 დაძრა ბაგე გილგამეშმა, იტყვის,
 ასე ეუბნება დიდებულ იშთარს:
 “რა ძალმისს მოცემად, უკეთუ გითხოვე?
 უხვად გაქვს სხეულის გეთი და სამოსი,
 უხვად გაქვს პური და საზრდელი,
 30 ჭამადი, ღვთაებათა საშვენი,
 სასმელი, მეუფეთა საშვენი,
 მე წმიდა ხორბლით აგივსებ ბელლებს,
 ძვირფასი სამოსით კერპებს შეგიმოსავ,
 მაგრამ ცოლად კი ვერ წაგიყვან.
 ვის დაიფარავ ქარში და ავდარში?
 ღრიჭე კარი ხარ, ქარის ვერდამჭერი,
 სასახლე – მამრთა დამღუპველი,
 ხარო ხარ, მზაკერულად გათხრილი,
 კუპრი – დამსვრელი მისი მზიდველის,
 40 ტიკი – დამსველებელი მისი მზიდველის,
 კირქვა ხარ, ბლუდით მონაშალი,
 შანა, უცხოეთში ვერმფარავი,
 ხამლნი, პატრონის ფერხთა მკბენელნი.

რომელი მწყემსი გიყვარდა მარად?
 რომელი მწყემსი, რომ სათნო ეყავ?
 აჰა, საყვარლებს შენსას ჩამოგითვლი:
 თამუზს, საყვარელს შენი სიყრმისას,
 წლიდან წლამდე გლოვა გაღუწყვიტე.
 ერთხელ ფრინველი ჭრელი შეგიყვარდა,
 50 შეეხე, ფრთენი დაულეწე,
 “ჩემი ფრთები!” – გაჰყვირის ტყეებში.
 სრულძალოვანი ღომი შეგიყვარდა,
 შვიდი და შვიდი ხარო გაუთხარე.
 გიყვარდა ცხენი, ომში დიდებული,
 დეგები, ალვირი, შოლგი გაღუწყვიტე,
 შვიდ ბერუბე ჭენება გაღუწყვიტე,
 გაოფლილს წყლის სმა გაღუწყვიტე,
 დედამისს, ღვთაებრივ სილილის,
 გლოვა გაღუწყვიტე.
 60 მწყემსი თხის არვეთა გიყვარდა,
 მარად რომ გიცხოვდა ნაცარში პურებს,
 მარადლე თიკნებს რომ გიკლავდა,
 შეეხე, მგლად გადააქციე,
 ეღვენებოლნენ მისივე ბიჭები
 და მისივ ძაღლები თეძოებს უგლეჯდნენ.
 იშულანუ, მამაშენის მებაღე გიყვარდა,
 მარადლე ფინიკის ნაყოფს რომ გიძღვნიდა,
 მარადლე გაბლას რომ გიმკობდა.
 თვალი დაადგი და ვნებით აღივსე:

70 ვიგემოთ ძალი შენი, იშულანუ!
ხოლო გეცოდა შენ იშულანუ:
დედა თუ არ მიცხობს, სხვა პურს ვერ შევჭამ,
პური ვით ვიგემო ავი და ბინძური?
ყინვაში ლერწამი ვის დაიფარავს?
ოდეს მოისმინე ნათქვამი მისი,
შეეხე, ობობად აქციე,
წისქვილის ბორბალში დაასახლე,
მალლა ვერ აღის, ვერც დაბლა ეშვება.
თუ შემიყვარე, მსგავსად მომექცევი.”

(ქალღმერთის რისხვა)

80 რა გაიგონა ეს იშთარმა,
განრისხდა იშთარი, ბეცად აიწია.
წარუდგა იშთარი მამამისს, ანუს,
ანთუს, დედამისს, წარუდგა იშთარი.
“მამავ, შეურაცხყო გილგამეშმა,
გილგამეშმა გამიხსენა ჩემი სიავენი,
ჩემი სიავენი და მწიკულებანი.”
დაძრა ბაგენი ანუმ, ამეცყველდა,
ასე ეუბნება ღიღებულ იშთარს:
“ჭეშმარიტად შენ გამოიწვევდი,
90 და გილგამეშმა გაგიხსენა შენი სიავენი,
შენი სიავენი და მწიკულებანი.”

განახვანა იშთარმა ბაგენი, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება მამამისს, ანუს:
“მამავ, შემიქმენ გეციერი მოზვერი,
გილგამეში, დაე, მოაკედინოს.
და თუ გეციერ მოზვერს არ შემიქმნი,
შევლეწავ ბჭეებს ქვესკნელისას,
და ახალ წესებს დავამყარებ:
მკვდრებს ამოვიყვან ცოცხლების შემჭმელთ,
100 და მკვდრები ცოცხალთ აღემაგებიან.”

ანუმ დაძრა ბაგე, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება დიდებულ იშთარს:
“თუ შეგისრულე, რასაც შენ მოითხოვ,
შვიდ წელიწადს ბზე მოვა ფუგურო,
ხალხისთვის ხორბალი თუ დააგროვე?
თუ აღმოაცენე ჯოგისთვის ბალახი?”
დაძრა ბაგე იშთარმა, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება მამამისს, ანუს:
110 “ჯოგისთვის ბალახი აღმოვაცენე.
თუ შვიდ წელიწადს ბზე მოვა ფუგურო,
ხალხისთვის ხორბალი მოგროვილი მაქვს,
ბალახი, ჯოგისთვის აღმოცენებული.”

რა ესმა ანუს ნათქვამი მისი,
თხოვნა აღუსრულა დიდებულ იშთარს.
ბეციერი მოზვერი ურუქს ჩამოგზავნა,
მოადგა ევურაგს ბეციერი მოზვერი.
მოზვერის სუნთქვაზე გაიპო მიწა,
ასი ურუქელი ნაპრალში ჩავარდა.

- 120 მეორე სუნთქვაზე გაიპო მიწა,
ორასი ურუქელი ნაპრალში ჩავარდა.
მესამე სუნთქვაზე გაიპო მიწა,
ენქილუ ჩავარდა ნაპრალის გულში.
ამოხგა ენქილუ, რქებში მოეჭიდა,
ღორბლი მიაშხეუა მოზვერმა სახეში
და მიუგყლაშუნა სიბრქე კუდისა.

დაძრა ბაგე ენქილუმ, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება გილგამეშს:

- 130 “ბევრგან ვისახელეთ, მოყვასო, თავი,
აწ როგორ ვძლიოთ ბეციერ მოზვერს?”
“ძმობილო, მივუხვდი ხრიკებს მოზვერისას,
ჩვენ ძალგვიცს მისი მოკვდინება.
ამოვგლეჯ გულს და შამაშს მივართმევ,
ხელოსნებს მოვუხმობ – რქები შეუუფასონ.
ბეთით სავსე რქებს ლუგალბანდას მივართმევ.
თუ ხარი მეძგერა, კუდზე მოეჭიდე,

- მე კი რქებს შუა ვუგმირაჲ მახვილს.”
მისდევს ენქილუ ბეცეირ მობვერს
და ეჭიდება კულის სიბრქეში.
- 140 მაშინ მოიხელთა ჟამი გილგამეშმა –
რქებს შუა უგმირა მახვილი.
რა მოკლეს მობვერი, გული ამოგლიჯეს
და ღადვეს იგი შამაშის წინაშე.
უკან დაიხიეს, შამაშს დაუჩოქეს
და შემდეგ დაჯდა ორი მეგობარი.
ავიდა იშთარი ურუქის ბლუდებზე,
ქონგურბე შედგა, წყევლა გადმოღვარა:
“ვაი, გილგამეშს, რომ შეურაცხმყო,
მომიკლა ბეცეირი მობვერი!”
- 150 რა ესმა ენქილუს იშთარის სიტყვები,
ხარს ბეჭი მოჰგლიჯა, წინ დაუგდო:
“ნეტავ შემეძლოს შენი შეპყრობა,
ჭეშმარიტად მას დაგამსგავსებდი,
გადაგკიდებდი მხრებზე მის ნაწლავებს!”

- იხმო იშთარმა შეწირული ასულნი,
იხმო შამხათები და ხარიმათები,
და ხარის ბეჭზე გლოვა წამოიწყო.
ხოლო გილგამეშმა ხელოსნებს უხმო,
მესაჭურჭლენი შეკრიბა ყველა.
- 160 სიბრქეს რქებისას აქებენ ოსგაგნი:
“ოცდაათი მანა მათი საფირონი,

ვარაყი – სიზრქე ორი თითისა.
ექვს გურ ბეთს დაიგევს ყანწი თითეული.”
სანელსაცხებლელ უძღვნის გილგამეში
დიდ ლუგალბანდას, თაეის ღვთაებას,
და მის ბრწყინვალე სადგომში დაჰკიდებს.

ევფრატის წყალში ხელი განიბანეს
და უკუმოიქცნენ ხელჩაკიდებულნი –
ასე ვილოდნენ ურუქის შუკებში.
170 მათ მზერად შეკრბა მთელი ურუქი.
ურუქელ ასულთ, მეჩანგე ქალებს,
ასე უყიოდა გილგამეში:
“ვინ არის ბრწყინვალე მოყმეთა შორის?
ვინ არის ქებული მამაცთა შორის?”
ასე პასუხობდნენ მეჩანგე ასულნი:
“გილგამეშ ბრწყინვალეა მოყმეთა შორის!
ენქიდუ ქებულ არს მამაცთა შორის!”

სასახლეში გამართა ლხინი გილგამეშმა.
ეძინათ მოყმეთ, საწოლში მწოლარეთ,
180 ეძინა ენქიდუს: ხედავდა სიზმარს.
და აღღა ენქიდუ სიზმრის ასახსნელად,
ასე ეუბნება მეგობარს:
“მეგობარო, რას ბჭობენ დიდი ღმერთები?

ლაფა მეშვიდე

(ენქილუს ვნებანი)

- 1 ისმინე, მეგობარო, წუხანდელი სიზმარი:
კრებულად ისხდნენ დიდი ღმერთები,
ანუ, ენლილი, ეა და შამაში.
ასე მიმართაუდა ანუ გმირ ენლილს:
რამეთუ მოკლეს ზეციერი ხარი,
მოკლეს ხუმბაბა, კედროვანის მკვიდრი,
ერთი მათგანი, ვინც კედარს კოდაუდა,
უნდა მოკვდინებულ იქნას.
- 10 ენლილი იცყვის: “მოკვდეს ენქილუ!
ხოლო გილგამეში არ უნდა მოკვდეს!”
მაშინ მიუბრუნდა შამაში გმირ ენლილს:
“განა არ მოკლეს შენივე ბრძანებით
ხუმბაბა და ზეციერი მოზვერი?
რად უნდა მოკვდეს უცოდველი ენქილუ?”
რისხვით მიუბრუნდა შამაშს ენლილი:
“შენ თავად მსგავსი ხარ ერთი მათგანისა,
რაკი ღლე ცისმარე დადიხარ მათთან!”

- გილგამეშის წინ იწვა ენქიდუ,
ღვარად სდიოდა გილგამეშს ცრემლი:
- 20 “ტკბილო მეგობარო, შენს წილ გამამართლეს!
ნუთუ მომელის მკედრის სულთან ჯდომა,
სიკვდილის სულის ბჭეთა წინაშე?
ნუთუ ჩემს ძმობილს ვეღარ ვიხილაე?”
განახვანა ბაგენი ენქიდუმ, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
“მეგობარო, საქმენი ჩვენი გავიხსენოთ,
რაიც ჩავიდინეთ შამაშის რჩევით.
კედარის ხისგან კარი გამოვთალეთ,
მის გამო შემემთხვა სენი უკურნელი.”
- 30 თვალნი ზე აღაპყრო სნეულმა ენქიდუმ,
კარს ესიგყვება ვითარცა სულიერს:
“ჰოი, უსულგულო კარო ხისაო,
არ გაგაჩნია შესმენის ნიჭი –
ოც ბერუს მანძილზე ხე გამოგიძებნე,
გამოგიჩიე მაღალი კედარი.
შენს ფიცრებს ამ ქვეყნად გოლი არ უღევთ,
ექვსი გარია შენი სიმაღლე,
და ორი გარი სიგანე შენი.
შეგქმენ, წამოგილე, ნიპურში გაკურთხე,
- 40 ღირსი ურდულებით ფრთები დაგიმშვენე.
მცოდნოდა, კარო, ეს დღე ბედკრული,
და საზღაური ჩემი შრომისა,

ნაჯახს აღემართაუდი, მოვჭრიდი ლელიანს,
ლერწმით შეგიკრავდი წყეულ კარედებს.
დაე, წაგიღოს უცხოთა მეფემ,
დაე, ამოშალოს სახელი ჩემი,
ჩემს წილ სახელი თვისი ამოკვეთოს!”

- რა შემოესმა ნათქვამი ესე,
მყის მწარედ ატირდა;
- 50 რა ესმა გილგამეშს ენქილუს ნათქვამი,
მყისვე თვალთაგან ცრემლი დაედინა.
დაძრა ბაგე გილგამეშმა, ამეცყეულდა,
ასე ეუბნება ენქილუს:
“უცნაურს რად ამბობ გალავნიან ურუქში,
ბრძენკაცო, უცნაურს გული რად გიბრაზავს?
კეთილ არს სიზმარი, თუმც შიში მოაქვს,
კაცს შიში იგი ხესავით აშრობს.
კეთილი სიზმარიც შიშის მომგანია,
სიზმარი ცოცხალს ანადვლიანებს,
- 60 ცოცხალს მწუხარება წილად ხვდომია,
აწ მე ვილოცებ ღმერთების მიმართ,
ღვთაებას შენსას მე შევევედრები,
ვინძლო შეგიწყალოს ღმერთების მამამ,
ვინძლო გულმოწყალე გექმნეს ენლილი,
ურიცხვი ოქროთი შევუმკობ ქანდაკს.”
ასე ეუბნება გილგამეშს ენქილუ:
“ფუჭად დახარჯავ, ძმობილო, ოქროს,

70 ღმერთების სიგყვა გარლუვალა,
მოკვდავთა ნათქვამს იგი არა ჰგავს.
სიგყვა, გამოსული მათ ბაგეთაგან,
არ შებრუნდება, გარლუვალა.
ნაყარი წილი არ შებრუნდება.
ძმაო, გადამიწყდა იგი ბედისწერა,
მოკვდავს რაც ეწევა აღრე თუ გვიან.”

თავი აღაპყრო სნეულმა ენქილუმ,
მზერა მიაპყრო შამაშის ძალას,
შამაშის წინაშე ეღვრება ცრემლები.
ასე ევეღრება ენქილუ შამაშს:
80 “დოვლათი დაუესე წყეულ მონადირეს,
მკლავი მოუღუნე, მზერა დაუშრიგე,
გზა-კვალი აებნას შენს წინ მონადირეს,
თვალწინ გაურბოდეს ნანაგრი ნადირი,
სურვილს ვერ ეწიოს მონადირე!”
გული მიუწევს შამხათის წყევლად:
“აწ მოდი, შამხათ, ბედს გადაგიწყევტ,
სამარადისოდ რომ არ შეწყდება,
საშინელი წყევლით დაგწყევლი,
და წყევლა იგი სწრაფად მიგხვდება:
საგრფომ ალერსი შენი მოიძულოს,
90 დაე, შეგიყვარდეს შენივე ნაყოფი,
მონა ქალების ბედი შეგშურდეს!
სახლში დაგისვაროს ეზოს საქონელმა,

თავად ისვრებოდე შენსავე განაველში.
მეკეცის ქურასთან ძალღივით თბებოდე.
გზის პირი იყოს შენი სამყოფელი
და ზღუდის ჩრდილი სადგომად გექმნეს.
შენს ფერხთა წინაშე შარდავდეს კაცი,
მთვრალი და ფხიზელი სახეში გცემდეს,
100 უშვერი სიგყვით სახელს გიხსენებდნენ,
რამეთუ მაცდური საფრხე დამიგე,
უკურნებელი სენი შემამთხვიე.”

მოესმა შამაშს მისი ნათქვამი
და ჩამოსძახა შორეულ ზეცით:
“რად შეაჩვენებ შამხათს, ენქიდუვ,
ვინაც ღვთაების ღირსად დაგაპურა,
ვინც ღვინო გასვა მეფეთა საშვენი,
ვინაც დიდებული სამოსით შეგმოსა,
გილგამეშ ქველი მოგცა თანამგზავრად.
110 ახლა გილგამეში, ღვიძლი მეგობარი,
განგასვენებს დიდებულ საწოლზე,
ღირსეულ საწოლზე განგასვენებს.
დაგავანებს შვების სამყოფელში,
სამყოფელში მარცხენა მხარისა.
მიწის მთავარნი ფერხთ დაგიკოცნიან,
შენთვის ააგირობს ერს ურუქისას,
ღირსეულ გლოვას გაგიმართავს,
და ღვთის მხევალნი წესებს აგიგებენ.

თავად შენს შემდგომად განს აღარ განიბანს,
ლომის გყავს ჩაიცვამს ველად მოარული.”

- 120 რა ესმა ენქილუს გმირი შამაშისა,
მყისვე დაუცხრა მრისხანე გული.
და რა დაუცხრა მძვინვარე გული,
და რა შეინანა ენქილუმ წყევა,
დაძრა ბაგე, ამეგყველდა:
“მოდი, შამხათ, ბელს გადაგიწყევებ,
ჩემმა ბაგემ რომ დაგწყევლა, ახლა დაგლოცავს:
დაე, საყვარელი შენი დაგიბრუნდეს,
დაე, სანაგრელს გულისას ეწიო,
დაე, უყვარდე მეფეთ და დიდებულთ,
130 დაე, გემოროს შეურაცხყოფელი.
ბერი შენს ხილვაზე წვერებს შეარხევდეს,
ჭაბუკი სარგყელს შეიხსნიდეს.
დაე, მოგართმევდნენ ოქროს და საფირონს.
დაე, შემგინებელს მიეზღოს სასჯელი,
კერა დაეშრიგოს, ბელელი დაეესოს.
ღმერთების წინაშე შეჰყავდე ქურუმს.
შენი გრუობისათვის ცოლი დაუგეევონ,
თუნდ იყოს დედა შვიდი შვილისა.”

(შავეთში)

- წევს სარეცელზე სნეული ენქილუ,
140 წევს სარეცელზე სრულიად მარგო.
დილით გაანდო მეგობარს საგკივარი:
“მეგობარო, წუხელ სიზმარი ვიხილე,
გრგვინავდა ბეცა, მიწა ბანს აძლევდა,
ვიდექი მარგო ამ ხმაურში.
ბნელსახიანი გამოჩნდა კაცი,
პირისახით ანზუს მსგავსი იყო,
ხელები მისი – თათები ლომისა,
განთ ესხა ფრთები არწივისა,
ფრჩხილებად არწივისვე კლანჭები.
თმებში ჩამეჭიდა, ღამძლია.
- 150 სამოსი ჩემი განს შემომადარცვა
და ასე შიშველად ჩამძირა უფსკრულს.
თვისი სხეულის ორეულად მაქცია,
მხრები დამიფარა ფრინველის ნაკრგენით.
შემიპყრო, შავეთს ჩამიყვანა,
წყვდიაღის სახლში, ირქალას ბინად,
სახლში, სად შემსვლელი უკან ვერ ბრუნდება,
სახლში, სად მკვიდრთა შუქი წართმევიათ,
მგვერი აქვთ სასმელად, საჭმელად – თიხა,
მოსავთ ფრთოსანთა ნაკრგენის სამოსი
160 და ნათელს ვერ ჭვრეგენ წყვდიაღის მკვიდრნი.
მგვერი აფენია კარებს და ურდულებს.

და მგვერის სახლში, სადაც მე შევედი,
დამხედნენ მეუენი გვირგვინმობილნი,
და გვირგვინოსანნი, ვინაც განაგებდნენ
ცოცხალთა ქვეყნებს გარდასულ ღლეებში,
ვინაც ანუს და ენლილის წინაშე
შემწვარი ხორციტ აწყობდნენ სუფრას,
სამსხვერპლო პურებით გაბლას ამკობდნენ,
და მსხვერპლად ანკარა წყალს უღვრიდნენ.

170 და მგვერის სახლში, სადაც მე შევედი,
მკვიდრობს ქურუმი და მგალობელი,
მკვიდრობს ქადაგი და შემლოცველი,
მკვიდრობენ საღმრთო ჭურჭლებზე მზრუნველნი,
მკვიდრობს ეთანა, მკვიდრობს სუმუკანი,
მკვიდრობს ქვესკნელის დედოფალი ერეშქიგალი,
და ბელიტ-ცერის, ქვესკნელის მწერალს,
მუხლი მოუყრია დედოფლის წინაშე.
ხელთ უპყრავ დაფა და აღმოიკითხავს.
თავი რა აღაპყრო, მე დამინახა,

180 მზერა მომაპყრო, მზერა სიკვდილისა:
“ბედს მოუგვრია ეს კაცი ჩემთან...”
აჰა, ძმობილო, სიზმარი ჩემი.”

(სასიკვდილო სარეცელი)

რა ღლესაც სიზმარი იხილა,
ღლე იგი მწუხრად მიიწურა.
წევს ენქილუ ერთ ღლეს, მეორე ღლეს,
სარეცელზე მძიმდება სენი.
წევს ენქილუ მესამე ღლეს, მეოთხე ღლეს,
სარეცელზე მძიმდება სენი.
წევს ენქილუ მეხუთე ღლეს, მეექვსე ღლეს,
190 სარეცელზე მძიმდება სენი.
წევს ენქილუ მეშვიდე ღლეს, მერვე ღლეს,
სარეცელზე მძიმდება სენი.
წევს ენქილუ მეცხრე ღლეს, მეათე ღლეს,
სარეცელზე მძიმდება სენი.
წევს ენქილუ მეთერთმეტე ღლეს, მეთორმეტე ღლეს,
სარეცელზე მძიმდება სენი.
კვლავ წევს ენქილუ თავის სარეცელზე,
და ბოლოს უხმობს გილგამეშს, ძმობილს:
“ძმობილო, ენლილს დავეწყევლივარ,
200 არ ვკვდები ომში დაცემულთა დარად,
რამეთუ ბრძოლის მუდამ მეშინოდა.
ვინც ომში მოკვდა, კურთხეულია,
მე კი სარეცელზე სიკვდილი მელის.”

დაფა მერვე

(ენქილუს გლოვა)

- 1 ოდეს განთიადმა მგრედისფრად ინათა,
 ამგვარად იგლოვდა ძმობილს გილგამეში:
 “ენქილუ, ღელას – ქურციკს უშობიხარ,
 და მამას – კანჯარს, ველად მოარულს.
 ველური ვირები რძეს გაწოვებლნენ,
 შენ გზრდიდა ყველა კუდლამშვენებული,
 ველური ჯოგი ყველა საძოვრისა!
 ენქილუ, გიგირონ კედარის ბილიკთა,
 ღღელდამ გიგირონ შეუსვენებლივ!
 გიგირონ უხუცესთა ფართო ურუქისა,
10 გიგიროს ყველამ, ვინც კი გვლოცავდა!
 გიგირონ მწვერვალთა გყიანი მთებისა!
 სადაც მე და შენ ერთად ავდიოდით!
 მოთქვამდნენ საძოვრები, ვითარცა ღელა,
 ფისით ცრემლოდნენ კედარის ხენი,
 რომელთა შორის რისხვით გავიარეთ!

გიგიროს ღათემა, ჯიქმა და აუთარმა,
 ვეუხმა და ღომმა, ჯიხვმა და ირემმა,
 ქურციკმა, ხარმა და ქვეწარმავალმა!
 გიგიროს უღამ, წმიღა მღინარემ.
 20 რომლის ნაპირები ერთად მოგვივლია!
 გიგირონ წმიღა წყლებმა ევურაგისა,
 რითაც ღღენიადგ მათარებს ვავსებდით!
 გიგირონ ურუქის ვაქთა და ასულთა,
 რომელთა თვალწინ ცის ხარი მოვკალით!
 გიგიროს გუთნისღედამ თავის გუთანთან,
 ტკბილ ალაღაში გიდიღოს სახელი!
 გიგიროს მწყემსმა თავის ფარეხში,
 რძესა და ერბოს პირში რომ გაწვდიდა!
 გიგიროს მელუღემ, ლუღს რომ შეგასმევდა,
 30 გიგიროს, ვინაც პურს მოგაწვდიდა,
 გიგიროს, ვინაც სასმელს შეგასმევდა!
 გიგიროს როსკიჰმა, ვინაც სხეულზე
 ზეთს ტკბილსურნელოვანს გაცხებდა!
 გიგიროს სიძემ, ვინც შენი რჩევით
 გულის სასურველ სასძლოს იძენდა!
 გიგირონ ძმებმა, ვითარცა ღებმა,
 შენს გამო თმები გაიშაღონ!
 ღაგირი, ენქიღუვ, ვით შენი ღელ-მამა
 შენს ძველ სანახებში ღაგიგირებდა!

- 40 მისმინეთ, მოყმენო, მისმინეთ მე,
მისმინეთ, ფართო ურუქის უხუცესნო, მისმინეთ მე!
ჩემს მეგობარს, ენქილუს ღავგირი,
მოგირალი ქალივით ცხარედ მოვთქვამ!
ცული მარჯვენისა, იმედი მკლავისა,
მახვილი სარტყელისა, ფარი ჩემს წინაშე,
სამოსი განცხრომისა, ქამარი შვებისა,
ბოროტმა ქარმა შემომადარცვა.
ძმობილო ჩემო უმრწემესო, კანჯართა მღევარო,
მღევარო უღაბნოს ლომებისა!
- 50 ენქილუვ, უმრწემესო, კანჯართა მღევარო,
მთები რომ ერთად გადაგვილახავს,
გეციერი მოზვერი რომ მოგვიკლავს,
ხუმბაბა მოგვიკლავს, კედროვანის მკვიდრი, –
ახლა რა ძილი გჭირს, რომ შეუპყრიხარ,
ცნობა მიგხდია და ველარ მისმენ?”
ენქილუს თავი ვერ აუწევია;
მკერდზე ეხება – გული არ უძგერს.
სახე დაუფარა ვითარცა სასძლოს,
როგორც არწივი მედ დაბოინობს,
- 60 მიდამოუელის მეგობრის ცხედარს
როგორც ძუ ლომი, ლეკვებწაგვრილი.
თმებს იგლეჯს, ირგვლივ მიმოფანტავს,
ხევს და განაგლებს სხეულის მშვენებას.
ექვს ღლეს და შვიდ ღამეს ასე დასტიროდა,

მაგრამ ვერ აღღვა მის ხმაზე ძმობილი.
არ მიაბარა იგი სამარეს,
ვიდრე ნესტოებში მაგლი არ შეუძვრა.

70 ოღეს განთიადმა მგრედისფრად ინათა,
ძახილით შეჰყარა ერი გილგამეშმა:
“ეჰა, ქვისმთელენო და ოქრომჭედელნო,
ბრინჯაოს ოსტატნო, მოვედით ჩემთან!
მეგობარს ჩემსას ქანდაკი აუგეთ!
ამგვარი იყოს მეგობრის ქანდაკი:
სახე – ალებასტრი და თვალნი – ლილაქვა,
გულმკერდი – ოქრო, კიღურნი – ბრინჯაო.”

80 დაძრა გილგამეშმა ბაგე, ამეგყველდა:
“ახლა კი ღვიძლმა ძმობილმა შენმა
განგასვენე დიდებულ საწოლზე,
ღირსეულ საწოლზე განგასვენე,
და შვების სამყოფელში დაგსვი,
სამყოფელში მარცხენა მხარისა.
მიწის მთავარნი ფერხთ დაგიკოცნიან,
შენს გამო ურუქის ერს ავაგირებ,
შენს გამო მხიარულ ხალხს წუხილით ავაესებ.
თავად შენს შემდგომად განს აღარ განვიბან,
ლომის გყავს ჩავიცვამ, ველად გავიჭრები!”

ოდეს განთიადმა მგრედისურად ინათა,
სარცელი შეიხსნა გილგამეშმა...

(ფრაგმენტული გექსგიდან ჩანს, რომ გილგამეშმა თავისი საგანძურიდან გამოიგანა უზომო ოქრო-ვერცხლი და ძვირფასეულობა ღმერთებისთვის შესაწირავად, მერე დახოცა ნასუქალი ხარები და ცხვრები და მეგობრისთვის დაახვავა, რათა მეგობრის სულის მოსაოხად მთელი ხორცი ქვესკნელის მთავრებისთვის წაეღოთ.)

დაფა მეცხრე

(ველად გაჭრა)

1 გილგამეშ ენქიდუს, მეგობარს თვისას,
ცხარედ დასტირის ველად მოარული:
“ნუთუ მეც მოვკვდები ენქიდუს მსგავსად?
შიგანში წუხილი შემეპარა,
სიკედილს შევეუშინდი, ველად ვიარები.”

უბარა-თუთუს ძისკენ, უთანაფიშთისკენ
გზას დაადგა, სწრაფ მიემართება.
დამით მიადგა მთის უღელტეხილებს,
ლომებს შეეყარა და შეშინდა.

10 თავი აღმართა სინისადმი ვედრებად,
ღვთიური ნათლისკენ ვიდოდნენ ლოცვანი:
“ჰოი, სინ, შენ დამიფარავდე!”
და რა ილოცა, დაწვა გილგამეში.
ოდეს გამოერკვა ღამეულ სიზმრიდან,
ხედავს, ლომები ხარობენ სიცოცხლით.
მაშინ გილგამეშმა ხელთ იპყრა ნაჯახი

და სარტყელიდან მახვილი იშიშვლა.
მათ შორის შევარდა ვითარცა ისარი,
გაქლიტა ლომები, ნაკუწად აქცია.
[.]

(ღრიანკალ-კაცები)

- 20 მაშუ არს სახელი მარჩბივი მთებისა,
რომელთა მწვერვალნი ცარგვალს ებჯინება,
რომელთა ფესვები ქვესკნელს ესკენება.
მათ ბჭეებს იცავენ ღრიანკალ-კაცები
და ღლენიადაგ დარაჯად უღგანან
ციური შამაშის ჩასვლა-ამოსვლას.
მრისხანე მზერა შემზარავი აქვთ,
მათ გამოხედვას სიკვდილი მოაქვს,
და ელვა მათი მთაგრეხილთ ევლება.
მაშუს მთისძირთან ოდეს მივიდა,
30 თვალი შეავლო მათ გილგამეშმა,
შიშით და ძრწოლით სახე დაუბნელდა.
ძალი მოიკრიბა, ახლოს მივიდა.
ღრიანკალ-კაცი თავის ცოლს შესძახის:
“ჩვენკენ მომავალს ღმრთის ხორცი მოსავს!”
ასე ესიგყვება ღრიანკალ-ქალი:
“ორი მესამედი ღმერთია იგი,
ერთი მესამედი – მოკვდავი კაცი.”

- მამრს ეხმიანება ღრიანკალ-კაცი
ღმერთების ნაშვირს სიგყვას ეუბნება:
- 40 “რად გამოგივლია ეგზომ შორი გზა,
რას მოუყვანიხარ წინაშე ჩემსა?
მთა გაღმოგილახავს წიაღსვლად ძნელი,
საით მიდიხარ, დაე, მეც ვიცოდე.”
განახვნა გილგამეშმა ბაგენი, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება ღრიანკალ-კაცსა:
“უთანაუიშთისკენ გამიწევია, ჩემი წინაპრისკენ,
რომელიც წარუდგა ღმერთთა საკრებულოს
და მარადიული სუნთქვა მოიპოვა.
სიკვდილ-სიცოცხლის ამბავს გამოვკითხავ.”
- 50 ღაძრა ღრიანკალ-კაცმა ბაგე, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება გილგამეშს:
“არავინ ყოფილა გაღმა გამსვლელი,
ამ მთების წიაღ არავინ გასულა:
თორმეგი ბერუა მთებს შორის სავალი,
ზრქელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს.
მზის ამოხდომისას იღება ჭიშკარი,
მზის ჩახდომისას იღება ჭიშკარი,
მზის ჩახდომისას გაგიღებ ჭიშკარს,
მთებს შორის გაგიშვებ შამაშის კვალზე.”

(შამაშის გზაზე)

- 60 კვლავ ეტყვის გილგამეში ღრიანკალ-კაცს:
“ნალველით საესეა ჩემი შიგანი,
ყინვით და არმურით სახედამწვარი
სულთქმით და ვაებით ამ გზას გადავივლი.
ახლა კი გამილე მთების ჭიშკარი.”
განახვანა ღრიანკალ-კაცმა ბაგენი, ამეგყველდა,
ასე ეუბნება მეფე გილგამეშს:
“მიჰყევ, გილგამეშ, კვალს შამაშისას,
და მაშუს მთები უშიშრად განვლე,
მთები უღაბური უშიშრად განვლე,
70 მშვიდობით დასრულდეს შენი მგზავრობა.
აჰა, გახსნილია მთების ჭიშკარი!”
და რა მოისმინა ესე გილგამეშმა,
მიენდო სიგყვას ღრიანკალ-კაცისას,
სწრაფად გაემართა შამაშის კვალზე.

- ერთ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
ბრქელია წყვედიადი, ნათელი არ ჩანს,
თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
ორ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
ბრქელია წყვედიადი, ნათელი არ ჩანს,
80 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
სამ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
ბრქელია წყვედიადი, ნათელი არ ჩანს,

თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 ოთხ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს,
 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 ხუთ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს,
 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 90 ექვს ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს,
 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 შვიდ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს,
 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 რვა ბერუს მანძილზე მისვლისას,
 ყვირილი აღმოხდა მკერდიდან გილგამეშს.
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს,
 თვალი ვერ ხედავს ვერც წინ, ვერც უკან.
 100 ცხრა ბერუს მანძილზე მისვლისას,
 ჩრდილოეთის ქარი ამოვარდა,
 და მიუბერა გილგამეშს სახეზე.
 ბრძელია წყვდიადი, ნათელი არ ჩანს.
 ათ ბერუს მანძილზე მისვლისას იხილა:
 უახლოვდება წყვდიადის საზღვარს,
 აჰა, იწურება ბერუთა რიცხვი.
 თერთმეტი ბერუს მანძილზე მისვლისას,
 შემომდგარიყო დილის განთიადი.

110 თორმეტი ბერუს მანძილზე მისვლისას,
დამკვიდრებულიყო შამაშის ნათელი.
და გილგამეშიც სწრაფად გაემართა,
რათა მოეხილა აღრალთა წალკოტი:
მარჯნის ხეები ნაყოფს დაუხუნძლავს,
ვაზიც მოჰხვევია, ხილვად კეთილი.
შეფოთლილია ლაქვარდის ხეები,
ნაყოფი ასხია ხილვად საამური.

განვლო გილგამეშმა აღრალთა წალკოტი,
აღაპყრო თვალნი შამაშის მიმართ.
მაშინ სიბრაღულთ მოჰხედა შამაშმა
120 და ასე ეტყვის მეფე გილგამეშს:
“ეჰა, გილგამეშ, რად დაეხეტები!
სუნთქვას მარადიულს ვერ მოიპოვებ.”
მაშინ გმირ შამაშს ეტყვის გილგამეში:
“მას შემდეგ, რაც მოვვლე ხეგიალთ ველები,
ნუთუ მიწის გულში დავდრიკო თავი?
ნუთუ ვიძინო უთვალავი წლები?
დე, თვალნი ჩემნი მგეს მარად უმზერდნენ,
დე, გავძლე ხელვით მარადი ნათლისა!
განგვშორდეს უკუნი სხივთ მოვანებისას,
130 უჭვრეტდეს მზის თვალს მზეგადასულიც!”

დაფა მეათე

(სიღური)

1 მეღვინე სიღური – ქალი ზღვისკიდელი
ზის და განაზავებს ღვთაებრივ სასმელს;
საბურველი ბურავს, იმალება.
მისკენ წარმართავს ნაბიჯს გილგამეში –
ტყავები მოსავს და თმები მოზრდია.
ტანში კი უღვას ღვთიური ხორცი,
მაგრამ შიგანში სევდა შეჰპარვია,
დამსგავსებია შორი გზით მავალს.

10 შორით აკვირდება მეღვინე სიღური,
გულში იბრაზავს და ასე იტყვის,
ასე თათბირობს საკუთარ თავთან:
“კაცისმკვლელია ის კაცი ალბათ,
საით მიისწრაფვის ასე გაშმაგებით?”
შეხედა მეღვინემ, ჩაკეტა ჭიშკარი,
კარი ჩაკეტა, საგდული მიუგდო.
რა ყურად ესმა გილგამეშს ხმაური,

არგანი აღმართა და კარზე დარეკა.
ასე ეგყოდა გილგამეში მელვინეს:
“რა მოგეჩვენა, კარი რომ ჩაკეტე,
20 ჭიშკარი ჩაკეტე, მიუგდე საგლული?
კარებს შეგიმტვრევ, ჭიშკარს შეგილეწავ!”

ასე მიუგებს მელვინე გილგამეშს,
ღმერთების ნაშიერს სიგყვას ეუბნება:
“რად გამოგივლია ეგბომ შორი გზა,
რას მოუყვანიხარ ჩემს წინაშე?
ზღვა გადმოგილახავს წიაღსელად ძნელი,
საით მიდიხარ, დაე, მეც ვიცოდე.”
ასე ეუბნება გილგამეში მელვინეს:
“გილგამეშია სახელი ჩემი,
30 ურუქიდან მოვდივარ, ეანას გაძრიდან,
მე მოვკალ მცველი კედარის გყისა.
ხუმბაბა – მკვიდრი კედროვანისა,
მე მოვკალ ხარი ციდან ჩამოსული,
დავხოცე ლომები უღელგეხილებზე.”

ასე ეუბნება მელვინე გილგამეშს:
“თუ მოკალ მცველი კედარის გყისა,
ხუმბაბა, მკვიდრი კედროვანისა,
თუ მოკალ ხარი ციდან ჩამოსული,
თუ ხოცე ლომები უღელგეხილებზე,
40 რაღლა ჩაგცვენია ღაწვები,

რად დაგლონებია სახე,
გული რად შეგქმნია ცუდად,
რალად წაგხდომია იერი,
რალად შეგპარვია შიგანში სევდა,
შორი გზით მავალს რად დამსგავსებია,
ყინვა-არმურისგან სახე რად დაგწვია,
ქარს რად ეღვენები ველად მოარული?”

50 ასე ეუბნება გილგამეში მეღვინეს:
“ლაწვები რად არ ჩამცვივდებოდა,
სახე რად არ დამიღონდებოდა,
გული ცუდად რად არ შემექმნებოდა,
იერი რად არ წამიხდებოდა,
შიგანში სევდა რად არ შემეპარებოდა,
შორი გზით მავალს რად არ დავემსგავსებოდი, –
ყინვა-არმურისგან რად არ დამეწვებოდა სახე,
ქარს რად არ დავედვენებოდი ველად მოარული, –
ოდეს ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
60 ენქიდუ, ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
კედარის მთაში ერთად რომ ავსულვართ,
მოგვიკლავს ხუმბაბა, მცველი კედარისა,
ციური მოზვერი ერთად რომ მოგვიკლავს,
ძმობილი იგი, ძლიერ რომ მიყვარდა,
ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,

ენქილუ, ძლიერ რომ მიყვარდა,
ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,
მოკვდავთა წერას ვერ წაუვიდა.
ექვს ღლეს და შვიდ ღამეს მწარედ ღავტიროდი,
70 მაგრამ ვერ აღღვა ჩემს ხმაზე ძმობილი.
არ მივაბარე იგი სამარეს,
ვიდრე ნესტოებში მაგლი არ შეუძვრა.
სიკვდილს შევეუშინდი ველად მოარული,
მამძიმებს ძმობილის ამბავი,
შორეულ გზებით ველად ვიარები,
მამძიმებს ძმობილის ამბავი.
ვით მოვისვენო ანუ ვით დავდუმდე,
მეგობარი ჩემი, ვინც მიყვარდა, თიხად გადაიქცა,
ენქილუ, ვინც მიყვარდა, თიხად გადაიქცა!
80 ნუთუ მის მსგავსად მეც დავიძინებ,
და საუკუნოდ ველარ ავდგები?
ახლა, მეღვინევ, შენს სახეს ვხედავ, –
სიკვდილს ნუ შევხედავ, რისაც მეშინის!”

ასე ეუბნება მეღვინე გილგამეშს:
“რას ეძებ, გილგამეშ, რას ესწრაფვი?
უკვდავებას როგორ მიაგნებ?
კაცთა მოღვმა რომ შექმნეს ღმერთებმა,
სიკვდილი კაცთა მოღვმას დაუწესეს,
მარადი სიცოცხლე თავად ირგუნეს.
90 აწ, სავსე გქონდეს სგომაქი, გილგამეშ,

მოილხენდე ღლითა და ღამით,
 ღლენიადაგ ნადიმს მართავდე,
 ღლითა და ღამით როკვიდე, მღერდე,
 სამოსელი სპეცაკი გემოსოს,
 თავს განიბანდე, განს განიბანდე,
 გრუნავდე ჩვილზე, ხელთ რომ გეჭირება,
 შენს მკერდზე ხარობდეს მეუღლე შენი, –
 რამეთუ ესაა ხვედრი მოკვდავისა.”
 ასე ეუბნება გილგამეში მელვინეს:
 100 “უთანაფიშთისკენ გზა მიმასწავლე,
 ნიშნები როგორია, ნიშნები მაუწყე!
 თუ შესაძლოა, ზღვას გადავლახავ,
 თუ შეუძლოა, უდაბნოს გავივლი.”
 ასე ეუბნება მელვინე გილგამეს:
 “არასდროს ყოფილა გადასასვლელი,
 და ვინც კი მოსულა ღლეთ დასაბამიდან,
 ვის გადაულახავს ვრცელი ზღვა იგი.
 ოდენ შამაშია ზღვის გადამლახველი.
 შამაშის გარდა ზღვას ვინ გადალახავს?
 110 ძნელია სავალი, გზა ძნელზე ძნელია,
 წყალნი სიკვდილისა საზღვრავენ მისადგომს.
 ზღვის გაღმა მხარეს კიდევ რომ გახვიდე,
 სიკვდილის წყლები წინ დაგხვდებიან,
 ნეტავ რას იზამ მაშინ, გილგამეშ?
 არის ურ-შანაბი ვინმე, მიგასწავლი,
 შორეული უთანაფიშთის მენავეა.

მასთან აწყვია ქვები ჯადოსნური,
ტყეთა წიაღში გველს იჭერს იგი.
დაე, მან სახე იხილოს შენი,
120 თუ შესაძლოა, მან გადაგიყვანოს,
თუ შეუძლოა, გაბრუნდი უკან.”

(მენავე ურ-შანაბი)

გილგამეშმა ეს რომ გაიგონა,
მარჯვენა ხელში ნაჯახი იმარჯვა,
სარტყელიდან იშიშვლა მახვილი,
მიეპარა და თავს დაატყდა,
ისარივით მათ შორის დაეცა.
ქვები დაამსხვრია რისხვამორეულმა.
დაბრუნდა, წარდგა ურ-შანაბის წინაშე.
ურ-შანაბი თვალებში შეჰყურებს,
130 ასე ეუბნება ურ-შანაბი გილგამეშს:
“ვინა ხარ, სახელი შენი მაცოდინე!
მე ურ-შანაბი ვარ, მეზღვაური,
მენავე შორეული უთანაფიშთისა.”
ასე ეუბნება გილგამეშს ურ-შანაბის:
“გილგამეშია სახელი ჩემი,
ურუქიდან მოვდივარ, ეანას გაძრიდან,
მადალი მთები გადამილახავს,
შორი სავალი შამაშის კვალზე.”

ასე ეუბნება ურ-შანაბი გილგამეშს:
140 “რად ჩაგცენია ღაწვები,
რად დაგლონებია სახე,
გული რად შეგქმნია ცულად,
რალად წაგხლომია იერი,
რალად შეგპარვია შიგანში სევდა,
შორი გბით მავალს რად დამსგავსებია,
ყინვა-არმურისგან სახე რად დაგწვია,
ქარს რად ეღეენები ველად მოარული?”

ასე ეუბნება გილგამეში მენავე ურ-შანაბის:
“ღაწვები რად არ ჩამიცვივდებოდა,
150 სახე რად არ დამიღონდებოდა,
გული რად არ შემიღონდებოდა,
იერი რად არ წამიხდებოდა,
შიგანში სევდა რად არ შემეპარებოდა,
შორი გბით მავალს რად არ დავემსგავსებოდი,
ყინვა-არმურისგან რად არ დამეწვებოდა სახე,
ქარს რად არ დავედევნებოდი ველად მოარული, –
ოდეს ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
160 კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
ენჭიდუ, ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
კედარის მთაში ერთად რომ ავსულვართ,
მოგვიკლავს ხუმბაბა, მცველი კედარისა,
ციური ხარი ერთად რომ მოგვიკლავს,

დავამხეთ ხუმბაბა, კედროვნის მკვიდრი,
 ულელტეხილებზე ლომები ვხოცეთ,
 მეგობარი, ძლიერ რომ მიყვარდა,
 ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,
 ენქიდუ, მეგობარი, ძლიერ რომ მიყვარდა,
 ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,
 170 მოკვდავთა წერას ვერ წაუვიდა.
 ექვს დღეს და შვიდ ღამეს მწარედ დავგვიროდი,
 მაგრამ არ აღდგა ჩემს ხმაზე ძმობილი,
 არ მივაბარე იგი სამარეს,
 ვიდრე ნესტოებში მაგლი არ შეუძვრა.
 სიკვდილს შევუშინდი, ველად მოარული,
 მამძიმებს ძმობილის ამბავი,
 შორეულ გზებით ველად ვიარები,
 მამძიმებს მეგობრის ამბავი.
 ვით მოვისვენო ანუ ვით დავდუმდე,
 180 მეგობარი ჩემი თიხად გადაიქცა.
 ნუთუ მის მსგავსად მეც დავიძინებ,
 და ვერასოდეს ველარ ავღვები?
 ახლა, ურ-შანაბი, შენს სახეს ვხედავ, –
 სიკვდილს ნუ შევხედავ, რისიც მეშინია!
 მახილვინე შორეული უთანაფიშთი!
 მასწავლე, ურ-შანაბი, გზა, როგორ წავიდე,
 რა არის ნიშანი, მომეცი,
 მომეცი ნიშანი მისი!

190 თუ შესაძლოა, ზღვას გადავლახავ,
თუ შესაძლოა, უდაბნოს გავივლი!”

ასე ეუბნება ურ-შანაბი გილგამეშს:
“საკუთარ ხელით გზა ჩაგიკეცავს,
ქვები დაგიმსხვრევია, მოგიკლავს გველი.
ქვები დამსხვრეულა, გველი აღარ ჩანს.
აილე, გილგამეშ, ნაჯახი ხელში,
შელი ტყეში და ნიჩბები გათალე,
ასოცი ნიჩაბი ხუთგარიანი,
კუპრში ამოავლე, აქ მომიგანე.”

200 გილგამეშმა ეს რომ გაიგონა,
მარჯვენა ხელში ნაჯახი იმარჯვა,
ჩავიდა ტყეში, ნიჩბები გათალა,
ასოცი ნიჩაბი ხუთგარიანი.
კუპრში ამოავლო, მიუგანა.
ხომალდზე ავიდნენ გილგამეში და ურ-შანაბი.
ხომალდი გაღლებში შეაგდეს, გაემგზავრნენ,
სამ დღეში განვლეს თვენახევრის სავალი.
და რა მიაღგნენ წყლებს სიკვდილისას,
ასე ეუბნება ურ-შანაბი გილგამეშს:
“განაგდე, გილგამეშ, სველი ნიჩბები,
210 წყალნი სიკვდილისა ხელზე არ შეგეხონ.
მეორე, მესამე და მეოთხე ნიჩაბი აილე, გილგამეშ!

მეხუთე, მეექვსე და მეშვიდე ნიჩაბი აილე, გილგამეშ!
მერვე, მეცხრე და მეათე ნიჩაბი აილე, გილგამეშ!
მეთერთმეტე და მეთორმეტე ნიჩაბი აილე, გილგამეშ!”
ასოც ბერუმე შემოელია ნიჩბები გილგამეშს.
მაშინ შეიხსნა სარცელი ურ-შანაბიმ,
გილგამეშმა სამოსელი განს შემოიძარცვა
და აფრასავით აღმართა მაღლა.

220 შორით იყურება უთანაფიშთი,
გულში იმრახავს და ასე ამბობს,
ასე თათბირობს საკუთარ თავთან:
“რამ დაამსხვრია ხომალდის ქვები?
ხომალდის პაგრონი არ უნდა იყოს.
იგი, ვინც მოცურავს, უცხოა ჩემთვის.
ვაკვირდები, ვერაფერს მივმხვდარვარ.
განში კი უღვას ღვთიური ხორცი,
მაგრამ შიგანში წუხილი შეპარვია,
დამგვანებია შორი გზით მავალს.”

(შორეული უთანაფიშთი)

230 გაღმობდნენ ნაპირზე გილგამეში და ურ-შანაბი.
ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:
“ვინა ხარ, სახელი შენი მაცოდინე!
მე ვარ შორეული უთანაფიშთი,

რომელიც წარვუდექ ღმერთთა საკრებულოს
და მარადიული სუნთქვა მოვიპოვე.”
ასე ეუბნება გილგამეში უთანაფიშთის:
“გილგამეშია სახელი ჩემი,
ურუქიდან მოვდივარ, ეანას ტაძრიდან,
მაღალი მთები გადამილახავს,
შორი სავალი შამაშის გზაზე.”

240 ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:
“რად ჩაცეცენია ღაწვები,
რად დაგლონებია სახე,
რად შეგლონებია გული,
რალად წაგხლომია იერი,
რად შეგპარვია შიგანში წუხილი,
შორი გზით მავალს რად დამგევანებიხარ,
ყინვა-არმურისგან სახე რად ღაგწვია,
ქარს რად ეღევენები ველად მოარული?”

ასე ეუბნება გილგამეში შორეულ უთანაფიშთის:
250 “ღაწვები რად არ ჩამცვივდებოდა,
სახე რად არ დამიღლონდებოდა,
გული რად არ შემიღლონდებოდა,
იერი რად არ წამიხდებოდა,
შიგანში წუხილი რად არ შემეპარებოდა,
შორი გზით მავალს რად არ დავემგევანებოდი,
ყინვა-არმურისგან სახე რად არ დამეწვებოდა

- ქარს რად არ დავედევნებოდი ველად მოარული, –
 ოლეს ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
 კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
 260 ენქილუ, ძმობილი ჩემი უმრწემესი,
 კანჯართა მღევარი, უდაბნოს ლომების,
 კედარის მთაში ერთად რომ ავსულვართ,
 მოგვიკლავს ხუმბაბა, მცველი კედარისა,
 ციური ხარი ერთად რომ მოგვიკლავს,
 მეგობარი, ძლიერ რომ მიყვარდა,
 ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,
 ენქილუ, მეგობარი, ძლიერ რომ მიყვარდა,
 ჩემი თანამღევი ყველა განსაცდელში,
 მოკვდავთა წერას ვერ წაუვიდა
 270 ექვს ღლეს და შვიდ ღამეს მწარედ დავგიროდი,
 მაგრამ ვერ აღღვა ჩემს ხმაზე ძმობილი,
 არ მივაბარე იგი სამარეს,
 ვიღრე ნესგოებში მაგლი არ შეუძვრა.
 სიკვდილს შევეუშინდი ველად მოარული,
 მამძიმებს ძმობილის ამბავი,
 შორეულ გზებით ველად ვიარები,
 მამძიმებს მეგობრის ამბავი.
 ვით მოვისვენო ანუ ვით დავდუმდე,
 მეგობარი ჩემი თიხად გადაიქცა.
 280 ნუთუ მის მსგავსად მეც დავიძინებ,
 და საუკუნოდ ველარ ავდგები?
 ვოქვი, წავალ, ვნახავ შორეულ უთანაფიშთის,

უთანაფიშთის, კაცს საარაკოს.
 განველე, მოვიარე ყოველი მხარე,
 ძნელად სავალი მთები გადავლახე,
 გადავიარე ზღვის შუაგული.
 ძილი საამური არ მომკარებია,
 სიუხიბლით თავი გავიგანჯე,
 შიგანი მწუხარებით ავივსე.
 290 ვიღრე მივალწევდი სიღურის სადგომს,
 განზე შემომაცეთა სამოსი ჩემი,
 ვხოცე ღათვები, ვეფხი და აფთარი,
 ირემი, ხარი და ქვეწარმავალი...
 ხორცს ვჭამდი მათსას, გყავს განზე ვიცვამდი.
 რა დამინახა სიღურიმ, მელვინემ,
 კარი ჩამიკეცა, ურღული მიუგლო...
 კუპრსა და ფისში გავავლე ნიჩბები,
 წყალნი სიკვდილისა არ შემხებიან.
 აწ შენ გიხილე, უთანაფიშთი,
 300 სიკვდილს ნუ ვიხილავ, რისიც მეშინია!
 ამბავი მამცნე სიკვდილ-სიცოცხლისა..."

ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:
 “აუცდენელია უწყალო სიკვდილი:
 ვინ არის, ვისაც არ უხილავს სიკვდილი?
 ვინ არის, ვისაც სახე სიკვდილისა არ უხილავს?
 ვინ არის, ვისაც ხმა სიკვდილისა არ სმენია?
 განა სამუდამოდ ვაშენებთ სახლებს?

310 განა სამუდამოდ ირცემის ბეჭელი?
 განა სამუდამოდ იყრებიან ძმები?
 განა სამუდამოდ მძულვარებენ მტრები?
 განა სამუდამოდ ღიღლება წყალი,
 წყალი ყანებზე ნიაღვრის მიმღვრელი?
 განა სამუდამოდ პარკშია ჭკუპრი?
 მზის თვალის მარად მჭვრეტელი თვალი
 განა არსებულა დასაბამიდან?
 ერთნი არიან მძინარე და მკედარი,
 განა არ ხატავენ სახეს სიკვდილისას?
 განა თავს ეყუდნის მოკვდავი კაცი,
 ოღეს ბედისწერის ქაში მოაწევს?
 320 დიდი ღმერთები, ანუნაქნი, იკრიბებიან,
 მამეთუ, ქალღმერთი, ბედის დამსაზღვრელი,
 მათთან ერთად ბედისწერას დასაზღვრავს.
 მათ დაუდგენიათ სიკვდილ-სიცოცხლე.
 ღლენი სიკვდილისა არ გაუმხელიათ.”

დაფა მეთერთმეტე

(წარღვნა)

1 ასე ეუბნება გილგამეში შორეულ უთანაფიშთის:
“აჰა, გიყურებ, უთანაფიშთი:
არ მეუცხოება აღნაგი შენი, ჩემი მსგავსი ხარ!
და შენ თავადაც არ მეუცხოები, ჩემი მსგავსი ხარ!
გული მიმიწევს შენდა შერკინებად,
შენ კი ისვენებ, გულალმა წევხარ.
მარქვი, ვით წარუდექ ღმერთების კრებულს,
მარადი სიცოცხლე ვით მოიპოვე?”

10 ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:
“გაგიმხელ, გილგამეშ, იღუმალ სიგყვას,
განგებას ღმერთებისას გამცნობ:
შენ იცი შურუფაქი, ქალაქი,
ქალაქი, ევფრატის პირას ნაშენი.
ძველი ქალაქი, ღმერთთა სამყოფელი.
წარღვნა განიბრახეს დიდმა ღმერთებმა:
იქ იყო ანუ – მშობელი მათი,

გმირი ენლილი – მრჩეველი მათი,
 ნინურთა – მკვირცხლი მორბედი მათი,
 ღმერთი ენუგი – მერწყული მათი,
 20 ეა, თვალნათელი, მათთან იზრახვიდა.
 ქოხს გაუმხილა მათი საიდუმლო:
 ქოხო, ყურადილე, კელელო, ისმინე!
 ჰოი, შენ, კაცო შურუპაკელო,
 უბარა-თუთუს ნაშიერო!
 სახლი დაანგრე, ხომალდი ააგე,
 განაგდე დოვლათი, თავი გადირჩინე,
 უარყავ ქონება, სიცოცხლე იხსენი!
 ყოველი სულდგმული ხომალდს აიყვანე.
 ხომალდი იგი, რასაც ააგებ,
 30 უნდა ააგო ამგვარი წყობით:
 ერთურთს გაუტოლდეს სიგრძე და განი,
 აბზუს მაგვარად ჭერი დაჰხურე.
 მეც მივხვდი, მივუგე ჩემს უფალს ეას:
 სიგყვა, რაც ბრძანე, უფალო ჩემო,
 როგორც გავიგე, ისე აღვასრულებ.
 მაგრამ რა მივეუგო უხუცესობას,
 რა ვუთხრა ქალაქს და მისთა მკვიდრთა?
 ეამ განახვა ბაგენი, ამეცყველდა,
 ასე მეუბნება მის მონა-მორჩილს:
 40 შენ კი მათ ამგვარად ეტყოდე:
 გავიგე, ენლილს დავუწყევლივარ,
 ველარ დავდგები თქვენს ქალაქში,

ველარ გავივლი ენლილის მიწაზე,
 ზღვად ჩავალ, ჩემს უფალ ეასთან დავდგები.
 თქვენზედ კი სიუხვეს აწვიმებს ეა,
 გაგიმრავლდებათ ცაზე ფრთოსანი,
 თევზით აივსება მყუდრო ჯილეები,
 უხვი ჭირნახული ქვეყანას აავსებს.
 გარიჟრაჟისას, დილაადრიანად,
 50 ხორბლის წვიმა იწვიმებს ძლიერად.
 ოღეს განთიადმა მგრედისურად ინათა,
 ერი შემოკრბა წინაშე ჩემსა.
 სახლებს ანგრევენ, არღევენ კედლებს,
 კუპრიან კალათებს ზიდავენ ბავშვები,
 და საშენ ხე-ტყეს ძლიერნი ზიდავენ.
 ხუთ დღეში ავაგე ხომალდის ჩონჩხი,
 ერთი იქუა ფართობი მისი,
 ათი გარია კედლების სიმაღლე,
 ათ გარს გაუსწორდა თხემის კიდეები.
 60 მერმე დავხაზე ხომალდის სივრცე:
 ექვსი მივუჩინე შენობას სართული,
 ცხრაწილ დავყავი წიაღი მისი.
 წყალსაკეგები ფსკერზე მოვაწყვე,
 საჭე შევარჩიე, დავყარე ნიჩბები.
 ქურაში კუპრი სამი საწყაული,
 სამი საწყაული ფისი გამოვადნე.
 მგვირთავმა მუშებმა მეთი მომიზიდეს,
 ერთი საწყაული გაბეთვამ შთანთქა,

- მენავემ დამალა ორი საწყაული.
- 70 შურუპაკელებს ვუკლავდი ხარებს,
ცხვარსა და ბატკანს ყოველდღე ვუკლავდი,
ლულსა და ბაღაგს, გეთსა და ღვინოს
მდინარის წყალივით სვამდნენ ხელოსნები,
თითქოს გეიმობდნენ ახალწლის დღეებს.
ნელსაცხებელის გავხსენი ჭურჭელი,
სურნელი გეთი ხელზე გადავისხი.
შამაშის ჩასვლისას მზად იყო ხომალდი;
მაგრამ გაძნელდა ზღვაში შეცურება.
გემოთ და ქვემოთ აყირავეს ხომალდი
80 და ორ მესამედზე ზღვაში შეაცურეს.

ავზიდე ხომალდზე, რაც კი მებადა,
ავზიდე ხომალდზე ვერცხლი, რაც მებადა,
ავზიდე ხომალდზე ოქრო, რაც მებადა,
ავზიდე ხომალდზე, რაც კი მებადა,
ყოველი სულდგმული ხომალდზე ავსვი.
ავსხი ხომალდზე ჩემი სახლეული,
ავსხი ხომალდზე ველური ნახირი,
და ხელოსნებიც უკლებლივ ავსხი.

- მაშინ შამაშმა დამითქვა ეამი:
- 90 გარიჟრაჟისას, დილაადრიახად,
გეციდან ვაწვიმებ ძლიერად!
შედი ხომალდში და დახში კარი!

ოღეს მოაწია დათქმულმა ეამმა –
გარიერაჟისას, დილაადრიანად,
ზეციდან იწვიმა ძლიერად.
მაშინ მენიშნა ამინდის სახე,
ხილვად შემზარავი იყო ამინდი.
შევედი ხომალდში, კარები დავეგმანე.
გემის დაგმანვისას ფუმურ-ამურუს
100 მთელი დოვლათითურთ მივანდე სასახლე.

ოღეს განთიადმა მგრედისფრად ინათა,
ცის კილით დაიდრა ბნელი ღრუბელი,
გრგვინავდა ალაღი ღრუბლის შუაგულში,
დაწინაურდნენ შულლათ და ხანიშ,
ქარიშხლის მაცნენი მთა-ბარს მოედენენ.
მოდის ერაგალი, ჯებირებს მოანგრევს,
მოვარდა ნინურთა, ნაგუბარს მოდენის.
მოაქვთ ანუნაქებს დიდი ჩირალდნები,
რათა ელვარებით ხმელეთი გადაწვან.
110 გეცად აიწია ალაღის რისხვამ,
ყოველი ნათელი შთაინთქა ბნელში.
მიწა შეიბზარა თიხის ქოთანით.
ერთ ღღეს მძვინვარებდა სამხრეთის ქარი,
მძაფრად უბერავდა, მთებს აყირავებდა
და კაცთა მოღვმას ომივით მუსრავდა.
ველარ ხელავდა მოყვასი მოყვასს
და ცისქვეშეთში არ ჩანდა ხალხი.

- 120 ღმერთები წარლენას შეუშინდნენ,
განილგენენ, ანუს ცად ავიდნენ,
ძაღლებივით მიყუქდნენ ღმერთები,
ბეცის გალაფანთან მორჩილად შეჯგოვდნენ.
მშობიარე ქალივით აკივლდა იმთარი,
მოსთქვამდა ხმაგებილი ღმერთთა დედოფალი:
დღე იგი წყეული მიწად გარდაიქცეს,
როს ღმერთთა კრებულში ბოროტი ვიზრახე!
რად ვიზრახე ბოროტი ღმერთების კრებულში,
ხალხის დასალუჰად ომი რად ვიზრახე!
განა ეს ხალხი მე არ მიშობია,
ახლა თევზებივით ზღვას რომ ავსებენ?
- 130 მის გვერდით სგირიან ანუნაქები,
გირილად სხედან მორჩილი ღმერთები,
პირი მოუკუმავეს უკლებლივ ყველას.

- ქარი მიმოქროდა ექვს ღღეს და შვიდ ღამეს,
წარლენის ქარიშხალი ქვეყანას აქცევდა.
ხოლო მეშვიდე ღღის დადგომისას
წარლენის ქარიშხალმა შეწყვიტა ომი,
ლაშქარივით ხმელეთს რომ ებრძოდა.
ზღვა დამყუდროვდა, გრიგალი დაცხრა,
და წარლენის წყლები უკუმიიქცნენ.
- 140 გავხსენი ერდო, ლოყაზე დამეცა სხივი.
შევხელე ამინდს: დარი დამდგარიყო,
მაგრამ გამწყდარიყო მოღგმა კაცისა,

ყოველი სულდგმული მიწად ქცეულიყო,
 გადარეცხილიყო მთელი ჭალები.
 მაშინ ჩავიკეცე და ავგირდი,
 ღაწვებზე ღვარად მდიოდა ცრემლი.
 თვალი მოვაველე ზღვის ოთხივ კუთხეს –
 ამომიღულიყო მაღალი ნაპირი,
 ნიცირის ქვეყანას მიღვომოდა ხომალდი;
 150 ნიცირის მთა ხომალდს აკავებდა,
 ველარ გივგივებდა ხომალდი;
 ერთ ღღეს, მეორე ღღეს
 ნიცირის მთა ხომალდს აკავებდა,
 ველარ გივგივებდა ხომალდი;
 მესამე ღღეს, მეოთხე ღღეს
 ნიცირის მთა ხომალდს აკავებდა,
 ველარ გივგივებდა ხომალდი.
 მეხუთე ღღეს, მეექვსე ღღეს
 ნიცირის მთა ხომალდს აკავებდა,
 160 ველარ გივგივებდა ხომალდი.
 ხოლო მეშვიდე ღღის დადგომისას,
 ამოვსვი მგრელი და გავუშვი;
 წავიდა მგრელი და ისევ დაბრუნდა,
 ვერ პოვა სადგური, უკან მოგრიალდა.
 ამოვსვი მერცხალი და გავუშვი;
 წავიდა მერცხალი და ისევ მობრუნდა,
 ვერ პოვა სადგური, უკან მოგრიალდა.
 ამოვსვი ყორანი და გავუშვი;

- წავიდა ყორანი, წყლების დაშრობა დაინახა;
170 ჭამდა, სკინგლაჲდა, ყრანგალებდა.
არ მობრუნებულა ყორანი.
მაშინ გამოუშვი ყოველი პირუტყვი
და ოთხივ ქარისკენ შევწირე მსხვერპლი.
გორაკის წვერზე ვაკმე საკმეველი,
განვაწყვე შვიდ-შვიდი ჭურჭელი,
ფსკერზე დავაპნიე მურტი და კედარი.
ღმერთებმა იყნოსეს სურნელება,
ღმერთებმა იყნოსეს კეთილსურნელება,
ღმერთები შეესიენ მზორველს მწერებივით.
180 იშთარ დედოფალმა, ოდეს მოვიდა,
მალლა აღმართა დიდებული ფარღული,
ანუმ რომ შეჰქმნა მისდა სიხარულად:
აჰა, ღმერთებო, ჩემი ყელსაბამი:
ვით არ დავივიწყებ თველებს საფირონისას,
ისე ეს ღლეები მემახსოვრება,
სამარადისოდ არ დავივიწყებ!
დაე, მოვიდნენ ღმერთები საკმეველთან!
ენლილი არ მოვიდეს საკმეველთან!
რადგან არ განსაჯა, წარღვნა მოახდინა
190 და ხალხი ჩემი დასალუპად გაწირა.

ენლილმა, ოდეს მოვიდა იგი,
იხილა ხომალდი, განრისხდა ენლილი,
წყრომით აღივსო იგიგთა მიმართ:

ნუთუ გადარჩა ვინმე სულიერი,
 ნუთუ მოკვდავი გადურჩა დაღუპვას?
 მაშინ დაძრა ნინურთამ ბაგე, ამეცყველდა,
 ასე ეუბნება გმირ ენლილს:
 ეას თვინიერ ვინ აწყობს საქმეთ,
 ეამ უწყის ყოველი ხრიკი.
 200 მაშინ დაძრა ეამ ბაგე, ამეცყველდა,
 ასე ეუბნება გმირ ენლილს:
 “ღმერთთა მოძღვარი ხარ, ჰე, გმირო ენლილ!
 წარღვნა განუსჯელად როგორ მოავლინე?
 ცოდვილს მის ცოდვას მიუთვლიდი,
 ბრალეულს მის ბრალს მიუთვლიდი!
 კაცი უცოდველი არ დაღუპულიყო,
 კაცი უბრალე არ დასჯილიყო!
 ნაცვლად წარღვნისა, შენ რომ მოავლინე,
 ლომი მოვლენოდათ: ხალხი დაიკლებდა!
 210 ნაცვლად წარღვნისა, შენ რომ მოავლინე,
 მგელი მოვლენოდათ: ხალხი დაიკლებდა!
 ნაცვლად წარღვნისა, შენ რომ მოავლინე,
 შიმშილი მოვლენოდათ, ქვეყანას მოსრავედა!
 ნაცვლად წარღვნისა, შენ რომ მოავლინე,
 ერა მოვლენოდათ: ქვეყანას გაწყვეტდა!
 მე არ გამითქვამს ღმერთების განგება,
 ოღონდ ათრა-ხასის სიმბარი ვახილვინე,
 ღმერთების განგება სიმბრად ჩაესმა.
 ახლა შენ განსაჯე მისი სამართალი.”

- 220 მაშინ შევიდა ენლილი ხომალდში,
ხელი ჩამჭიდა, ამიყვანა,
მეუღლე ჩემიც ამოიყვანა,
ჩემს გვერდით მუხლი მოაყრევინა.
შუბლზე შეგვეხო, შუა ჩაგვიდგა, გვაკურთხებდა:
მოკვდავი იყო უთანაფიშთი,
აწ უთანაფიშთი და მისი მეუღლე,
დე, მსგავსნი იყვნენ ჩვენი, ღმერთებისა!
იმკვიდროს შორეთში უთანაფიშთიმ,
წყლების დასაბამთან!
- 230 წაგვიყვანა, შორეთს დაგვამკვიდრა,
წყლების დასაბამთან.
აწ ვინ შეგიკრებს ღმერთებს, გილგამეშ,
რომ იპოვო სიცოცხლე, რომელსაც ეძიებ?
აბა, თუ იფხიზლებ ექვს დღეს და შვიდ ღამეს!”

(ძილქუში)

- და რა მოირთხა ფერხნი გილგამეშმა,
მყისვე მოიცვა ძილმა ბურუსივით.
ასე ეუბნება უთანაფიშთი მეუღლეს:
“ჰა, კაცი გმირი, სიცოცხლის მძებნელი!
ძილმა მოიცვა იგი ბურუსივით.”
- 240 ასე ეუბნება მეუღლე შორეულ უთანაფიშთის:
“ხელი შეახე, გამოელვიდოს!

გზები მოიარა, მშვიდობით მიიქცეს,
და იმავე ჭიშკრით, რომელიც განვლო,
დაე, მშობლიურ მხარეს დაუბრუნდეს!”
ასე ეუბნება უთანაფიშთი მეუღლეს:
“სწუხს კაცთა მოღვმა, შენც გაწუხებს.”
მოდი, გამოუცხვე პურის კვერები,
სასთუმალთან დაუწყვე.
და დღეები, რომელთაც იძინებს,
250 კელელზე დაუწერე.”

უცხოვდა ქალი პურის კვერებს,
სასთუმალთან უწყობდა;
და დღეებს, რომელნიც ეძინა გილგამეშს,
კელელზე უწერდა.
აუყროლდა პირველი პურის კვერი,
დაულპა მეორე პურის კვერი,
დაუნესტიანდა მესამე პურის კვერი,
დაუობდა მეოთხე პურის კვერი,
გაუხმა მეხუთე პურის კვერი,
260 გამოუცხვა მეექვსე პურის კვერი.
ცხვებოდა მეშვიდე პურის კვერი, –
როცა შეეხო, და გამოელვინა.

ასე ეუბნება გილგამეში შორეულ უთანაფიშთის:
“ერთწამს მომერია ძილქუში,
ხელი შემახე და გამელვინა.”

ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:
“პურის კვერები დათვალე, გილგამეშ!
იცოდე, რამდენი ღლე გეძინა:
აგიყროლდა პირველი პურის კვერი,
270 დაგილპა მეორე პურის კვერი,
დაგინესგინადა მესამე პურის კვერი,
დაგიობდა მეოთხე პურის კვერი,
გაგიხმა მეხუთე პურის კვერი,
გამოგიცხვა მეექვსე პურის კვერი,
ცხვებოდა მეშვიდე პურის კვერი,
როცა შეგეხე, და გამოგელვიდა.”

(განახლების საბანელი)

ასე ეუბნება გილგამეში შორეულ უთანაფიშთის:
“აწ რა ვიღონო, უთანაფიშთი, სად წავიდე?
სხეული ჩემი სულთამხდელს შეუპყრია,
280 სიკვდილი მიზის საწოლ ბინაში,
საითაც გავხედავ, ყველგან სიკვდილია.”
ასე ეუბნება უთანაფიშთი მემღვაურ ურ-შანაბის:
“ნუმც გაუხარდე, ნავსადგურს, ურ-შანაბი,
შეგიძულოს ზღვის გადასასვლელმა,
ზღვის პირად მავალს გწყუროდეს ნაპირი!
ამ კაცს, ურ-შანაბი, შენ რომ მოიყვანე,
წვირით დაფარვია მთელი სხეული,

გყავებს მოუსპია მისი მშვენება.
წაიყვანე იგი, ურ-შანაბი, საბანელს მიიყვანე,
290 სხეული მისი წყალში განიწმიდოს,
განიგდოს გყავები, ზღვას გააგანოს,
უმეგეს დამშვენდენ ასონი მისნი.
დაე, განიახლოს თავსაბურველი,
მოირგყას არდაგი, სარცხვინელთა მფარავი.
ვიდრე მივიდოდეს მშობლიურ ქალაქად,
ვიდრე მგზავრობას დაასრულებდეს,
არ გაიცვითოს არდაგი მისი,
განახლდებოდეს იგი ღლენიადაგ.”

წაიყვანა იგი ურ-შანაბიმ, საბანელს მიიყვანა,
300 სხეული მისი წყალში განიწმიდა,
განაგდო გყავები, ზღვას გააგანა,
უმეგეს დამშვენდნენ ასონი მისნი.
განიახლა თავსაბურველი,
მოირგყა არდაგი, სარცხვინელთა მფარავი.
ვიდრე მივიდოდეს მშობლიურ ქალაქად,
ვიდრე მგზავრობას დაასრულებდეს,
არ გაიცვითება არდაგი მისი,
განახლდება იგი ღლენიადაგ.
ავიდნენ ხომალდზე გილგამეში და ურ-შანაბი,
310 ხომალდი გალღებში შეაგდეს, გაემგზავრნენ.

(სიჭაბუკის ბალახი)

ასე ეუბნება მეუღლე შორეულ უთანაფიშთის:

“იარა გილგამეშმა, ღაშვრა, გაიგანჯა, –

რას გააგანდი თავის ქვეყანაში?”

მაშინ აღმართა გილგამეშმა ნიჩაბი

და მიაყენა ხომალდი ნაპირს.

ასე ეუბნება უთანაფიშთი გილგამეშს:

“იარე, გილგამეშ, ღაშვერ, გაიგანჯე, –

რა გაგაგანო შენს ქვეყანაში?

გეგყვი, გილგამეშ, იღუმალ სიგყვას,

320 ბალახის საიდუმლოს გაგიმხელ:

ზღვის ფსკერზე ხარობს ეკლიანი ბალახი,

ვარდის ეკალივით ხელს გაგიკაწრავს.

უკეთუ ხელთ იგდე ბალახი იგი,

სიჭაბუკის ღლეებს დაიბრუნებ.”

გილგამეშმა ეს რომ გაიგონა,

სარქველი აჰხადა ოკეანის ჯურღმულს,

მძიმე ლოდები ფეხებზე მოიბა,

ზღვის ღურღუმელში ჩაძირეს ლოდებმა.

ფსკერზე მიაგნო იღუმალ ბალახს,

330 მოგლიჯა ბალახი, ხელი გაეკაწრა,

მოიხსნა ფერხთაგან მძიმე ლოდები

და ზღვამ ამოაგდო იგი ნაპირზე.

ასე ეუბნება გილგამეში მეზღვაურ ურ-შანაბის:
“აღთქმული ბალახია ეს, ურ-შანაბი,
მისი ძალით მიაღწევს მოკვდავი ნაგვრას,
წავიღებ ურუქ-ფარეხში, მოხუცს შევაჭმევ,
ბალახის ძალას ასე გამოვცდი.
უკეთუ მოხუცს განაჭაბუკებს,
შევჭამ, სიჭაბუკის ღლეებს დავიბრუნებ.”

- 340 ოც ბერუს მანძილზე ამგვრიეს პური,
ოცდაათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს.
ნახა გილგამეშმა წყარო ცივწყლიანი,
ჩაეშვა წყალში, იბანავა.
გველმა იყნოსა ბალახის სურნელი,
წყლიდან ამოცურდა, ბალახი წაიღო,
გაბრუნებისას გადიძრო პერანგი.

- მაშინ გირილად დაჯდა გილგამეში,
ლაწვებზე ცრემლი ღვარად ეღვრებოდა,
შეჰყურებდა მეზღვაურ ურ-შანაბის:
350 “რისთვის დამიშვრნენ მკლავნი, ურ-შანაბი?
ძარღვებში სისხლი რისთვის მეწურება?
სიკეთე ჩემთვის ვერ მოვიპოვე –
მიწის ლომისთვის ვბრუნავდი თურმე.
ახლა შორს მიაქვთ ზღვის ტალღებს ბალახი,
როგორღა ავხადო სარქველი ჯურღმულს,
როგორ ჩავიძირო ზღვის ღურღუმელში?

მენიშნა ნიშანი ჩემდა სასწაულად,
ამიერიდან უკან გავბრუნდები
და ზღვის ნაპირზე დავაგლებ ხომალდს.”

(უკუქცევა)

360 ოც ბერუს მანძილზე ამგვრიეს პური,
ოცდაათ ბერუმე სათევი მოაწყვეს.
ბოლოს მიაღწიეს ურუქის წიაღს.
ასე ეუბნება გილგამეში მეზღვაურ ურ-შანაბის:
“ურუქის ზღუდებზე აღი, გაიარე, ურ-შანაბი!
სადირკველს დახედე, აგური მოსინჯე!
იქნებ გამომწვარი არ იყოს აგური,
იქნებ შვიდ ბრძენკაცს ლიბო არ ჩაედოს?”

შუამდგომლობა
გადასახილველად

ინანა, გილგამეში და ალვის ხე

- 1 ოდესღაც ხე ერთი, ალვის ხე ერთი, ხე ერთი,
წმიდა ბურანუნას პირას დარგულიყო,
ბურანუნას წყალი არწყულებდა...
სამხრეთის ქარმა ფესვითურთ აღმოუხვრა,
ბურანუნამ ღვარი მიუღვარა.
ქალმა, ანის სიგყვათა მოშიშმა, მოარულმა,
ენლილის სიგყვების მოშიშმა, მოარულმა,
ხე იგი ხელთ იპყრა, ურუქს მიიგანა –
წმიდა ინანას მგილში შევიგანო.
- 10 ქალი უვლიდა ხეს მას, თვისთა ფერხთა წინაშე დარგო:
ინანა უვლიდა ხეს მას, თვისთა ფერხთა წინაშე დარგო.
“როდის მექნება წმიდა გახგი დასაჯდომელად?” – იგყოდა;
როდის მექნება წმიდა სარეცელი დასაწოლად?” – იგყოდა.

გამოხდა წელი ხუთი, გამოხდა წელი ათი.
ხე იგი აღორძინდა, გარნა ქერქი ვერ მოეცალა.
მის ძირში გველმა მოუნუსხავმა დაიბუდა,
მის რგოებში ფრთოსანმა ანბუდმა ბარტყები დასხა,
მის შუაგულში ქალწულმა ლილამ სახლი გაიკეთა.

- 20 ქალწული მხმობელი, გულმხიარული,
წმიდა ინანა ცრემლოდა.
გარიჟრაჟისას, ცისკიღურის გაბრწყინებისას,
დილის ფრინველთა კრიაშულის ჟამს
ქალი იგი მოგირალი გილგამეშს უხმობდა,
წმიდა ინანა თავის ძმას, გილგამეშს, უხმობდა:
“ოდესღაც ხე ერთი, ალვისხე ერთი, ხე ერთი,
წმიდა ბურანუნას პირას დარგულიყო,
ბურანუნას წყალი არწყულებდა...
სამხრეთის ქარმა ფესვითურთ აღმოფხვრა,
ბურანუნამ ღვარი მიუღვარა.
- 30 ქალმა, ანის სიგყვათა მოშიშმა, მოარულმა,
ენლილის სიგყვათა მოშიშმა, მოარულმა,
ხე იგი ხელთ იპყრა, ურუქს მიიგანა –
წმიდა ინანას მგილში შევიგანო.
ქალი უვლიდა ხეს მას, თვისთა ფერხთა წინაშე დარგო,
ინანა უვლიდა ხეს მას, თვისთა ფერხთა წინაშე დარგო.
“როდის მექნება წმიდა გახტი დასაჯდომელად?” – იგყოდა.
“როდის მექნება წმიდა სარეცელი დასაწოლად?” – იგყოდა.
გამოხდა წელი ხუთი, გამოხდა წელი ათი.
ხე იგი აღორძინდა, გარნა ქერქი არ მოეცალა.
- 40 მის ძირში გველმა მოუნუსხველმა დაიბუდა,
მის რგოებში ფრთოსანმა ანზუდმა ბარტყები დასხა,
მის შუაგულში ქალწულმა ლილამ სახლი გაიკეთა.
ქალწული მხმობელი, გულმხიარული,
წმიდა ინანა ცრემლოდა.”

დამ მისმა ამბავი ესე რა მიუთხრო,
 გმირმა გილგამეშმა სიგყვა მისი შეიწყნარა,
 სარგყელი შეიხსნა, ერგასი მინა მოიშორა,
 ერგასი მინა ოცდაათ სიკილადა აქცია.
 ბრინჯაოს ცული, სალაშქრო საჭურველი –
 50 შვიდი გუ და შვიდი მინა წონისა – ხელთ იპყრა,
 ხის ძირას გველი მოუნუსხავი მოკლა,
 ხის რტოებში ანზული ბარცყეებითურთ შეიპყრო,
 ანზული ბარცყეებითურთ მთაში გადაკარგა,
 ქალწული ლილა უდაბნოდ აოგა.
 ხე იგი ფესვითურთ აღმოუხერა,
 რგონი მისი განკაფა.
 წმიდა ინანას გახგისათვის უბოძა,
 სარეცლისთვის უბოძა.
 თავად ფესვისაგან ფუქუ გაიკეთა,
 60 რგოსაგან მიქუ გაიკეთა.

(ენქილუ ქვესკნელში)

ქალწულთა მუდარა შეესმათ ღმერთებს:
 ფუქუ და მიქუ ქვესკნელს ჩაუცვივდა.
 გილგამეშმა ხელი გაიწვადა, ვერ მისწვდა;
 გილგამეშმა ფეხი გაიწვადა, ვერ მისწვდა.
 მაშინ ხინართა კარიბჭესთან დაჯდა
 და ცრემლი ღვარა გილგამეშმა, სახეგამკრთალმა:

“ვაგლახ! ჩემი ფუქუ საკვირველი ძალისა!
ვაგლახ! ჩემი მიქუ, გამომცემი საროკველ ხმათა!
ვაი, ღლესა მას, როს ფუქუ თან მქონდა საღურგლოში!
70 როს ღურგლის ცოლი ღელად მიმაჩნდა,
ღურგლის ასული უმცროს დად მიმაჩნდა!
ჩემს ფუქუს ქვესკნელიდან ვინ ამომიხმობს?
ჩემს მიქუს ქვესკნელიდან ვინ ამომიხმობს?”

მონა მისი ენქილუ ამგვარად ეგყვის:
“რად მოსთქვამ, ბაგონო, გული რად გიწუხს?
ფუქუს მე ამოგიხმობ ქვესკნელიდან,
მიქუს ქვესკნელიდან მე ამოგიხმობ.”
ასე ეგყვის გილგამეში ენქილუს:
“ქვესკნელში ჩასვლას თუ განიზრახავ,
80 ყურად ილე ჩემი გაფრთხილება:
სუფთა სამოსელი არ ჩაიცვა,
ქვესკნელის მკვიდრნი უცხოდ მიგიჩნევენ.
სურნელი ზეთი განზე არ იცხო,
ზეთის სურნელზე შემოგეხვევიან.
ქვესკნელში შუბი არ მოისროლო,
შუბმობხვედრილნი გარს შემოგერცემიან.
კომბალი ხელში არ დაიჭირო,
ქვესკნელის სულნი დაგიფრთხებიან.
ხამლებით ფერხნი არ შეიმოსო,
90 ხმაურით არ ჩახდე ქვესკნელად.
საყვარელი ცოლი არ გადაკოცნო,

მოძულებული ცოლი არ გალახო,
საყვარელი შვილი არ გადაკოცნო,
მოძულებული შვილი არ გალახო,
ქვესკნელის მკვიდრთა ჩივილი გეწევა.

ვინც განისვენებს, ვინც განისვენებს,
ნინაბუს ღედა, ვინც განისვენებს,
წმიდა მხრები მისი შეუმოსავია,
მკერდი მისი, მსგავსი თასისა, დაუფარავია.”

- 100 ყურად არ იღო ენქიდუმ გაფრთხილება:
სუფთა სამოსელი ჩაიცვა,
ქვესკნელის მკვიდრთა უცხოდ მიიჩნიეს.
სურნელი ბეთი განბე იცხო,
ბეთის სურნელზე გარს შემოეხვივნენ,
ქვესკნელში შუბი მოისროლა,
შუბმოხვედრილნი გარს შემოერგყნენ.
კომბალი ხელში დაიჭირა,
დაუფრთხნენ სულნი ქვესკნელისა.
ხამლებით ფერხნი შეიმოსა,
- 110 ქვესკნელად ხმაურით ჩახდა.
საყვარელი ცოლი გადაკოცნა,
მოძულებული ცოლი გალახა,
საყვარელი შვილი გადაკოცნა,
მოძულებული შვილი გალახა,
ქვესკნელის მკვიდრთა ჩივილმა უწია.

ვინც განისვენებს, ვინც განისვენებს,
ნინაზუს ღედა, ვინც განისვენებს,
წმიდა მხრები მისი შეუმოსავია,
მკერდი მისი, მსგავსი თასისა, დაუფარავია.

- 120 ოდეს ენქიდუმ დააპირა ქვესკნელით ამოსვლა,
ნამთარს იგი არ დაუკავებია,
აზაგს იგი არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავა.
უწყალო ნერგალის მსახურს არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავა.
ბრძოლის ველზე არ დაცემულა,
ქვესკნელმა დააკავა.

- მაშინ აგირდა ძე ნინსუნისა
თავისი მონის, ენქიდუს, გამო.
- 130 ექურად, ენლილის გაძრად, მარგო გაემართა.
“მამა ენლილ, ოდეს ფუქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ოდეს მიქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ენქიდუ ჩავგზავნე მათ ამოსაგანად.
ნამთარს იგი არ დაუკავებია,
აზაგს იგი არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავა.
უწყალო ნერგალის მსახურს არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავა.”
მამა ენლილმა არ შეიწყნარა.

- 140 სინისაკენ მარგო გაემართა.
“მამა სინ, ოდეს უუქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ოდეს მიქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ენქიდუ ჩავგზავნე მათ ამოსაგანად.
ნამთარს იგი არ დაუკავებია,
აზაგს იგი არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავე.
უწყალო ნერგალის მსახურს არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავე.
ბრძოლის ველზე არ დაცემულა,
150 ქვესკნელმა დააკავე”,
მამა სინმა არ შეიწყნარა.
ენქისაკენ მარგო გაემართა.
“მამა ენქი, ოდეს უუქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ოდეს მიქუ ქვესკნელს ჩამივარდა,
ენქიდუ ჩავგზავნე მათ ამოსაგანად.
ნამთარს იგი არ დაუკავებია,
აზაგს იგი არ დაუკავებია,
ქვესკნელმა დააკავე.
უწყალო ნერგალის მსახურს არ დაუკავებია,
160 ქვესკნელმა დააკავე.
ბრძოლის ველზე არ დაცემულა,
ქვესკნელმა დააკავე.”

ენქიმ შეიწყნარა ვედრება მისი,
ასე ეტყვის გულად გმირ ნერგალს:

“მომისმინე, გულადო ნერგალ!
გახსენი ხვრელი ქვესკნელისა,
ამოხდეს ქვესკნელით ენქიდუს სული,
უამბოს ძმობილს ქვესკნელის ამბავი.”

- 170 გულადმა ნერგალმა ენქის მოუსმინა,
და გახსნა ხვრელი ქვესკნელისა.
ენქიდუს სული ქვესკნელით ამოხდა,
ერთუროს გადაეჭდნენ და დასხდნენ ერთად,
იწყეს საუბარი და მწარე ოხვრა.
“მაუწყე, ძმობილო! მაუწყე, ძმობილო!
ამბავი ქვესკნელისა, რაც ნახე, მაუწყე!”
“ვერ გაუწყებ, ძმობილო, ვერ გაუწყებ!
უკეთუ გაუწყე ამბავი ქვესკნელისა, რაც ვნახე,
გირილად დაჯდები!”
“დავჯდე გირილად!”
- 180 “ჩემს სხეულს, შეხება რისიც გახარებდა,
ჭიები ჭამენ, ვით ძველ სამოსელს.
სხეული, შეხება რისიც გიხაროდა,
დაღრღნილია და მგვერით ავსებული.”
“ვაჰმე!” – შეიცხადა და მიწად დაემხო;
“ვაჰმე!” – შეიცხადა გილგამეშმა, მიწად დაემხო,
“ვინც ერთი ძე შვა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
ქვესკნელში ხმელა პურს შეექცევა.”
“ვინც სამი ძე შვა, თუ ნახე?” – ვნახე.
ქვესკნელში მხოლოდ წყალსა სვამს იგი.”

- 190 “ვინც ოთხი ძე შვა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
სასმელ-საჭმელით გულს იხარებს.”
“ვინც ხუთი ძე შვა, თუ ნახე?” – ვნახე.
კარგი მწერალივით შიშველი მკლავი აქვს,
დიდი პაგივით შედის სასახლეში.”
“ვინც ექვსი ძე შვა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
გუთნისდელასავით უხარის გული.”
“ვინც შვიდი ძე შვა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
ღმერთებთან სიახლოვით ნეგარებს”
“ვინც ბოძმა მოკლა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
200 ქვესკნელში ჩასვლისას ხიწვებს იცილებდა.”
“ვინც უცებ მოკვდა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
ღამეულ საწოლში განისვენებს.
ანკარა წყაროს ეწაფება.”
“ვინც ომში მოკვდა, თუ ნახე?” – “ვნახე.
ღედ-მამა თავს უწევს, ცოლი ზედ დასვირის.”
“ვისი გვამიც ველზე აგდია, თუ ნახე?” – “ვნახე.
შეება არა აქვს მის სულს ქვესკნელში.”
“ვის სულსაც მზრუნველი არა ჰყავს, თუ ნახე?” – “ვნახე.
ჭამს კერძის ნამუსრევს, ქუჩაში გადაყრილს.”

ლაშქრობა კედარის ტყისკენ

- 1 ბაგონმა ცოცხალი კაცის ქვეყნისაკენ მიმართა ზრახვა,
ბაგონმა გილგამეშმა ცოცხალი კაცის
ქვეყნისაკენ მიმართა ზრახვა,
თავის მონას, ენქიდუს, ასე ეუბნება:
“იმ ქვეყნად შევალ, ჩემს სახელს დავამკვიდრებ;
სადაც სახელი დამკვიდრებულა,
იქ ჩემს სახელსაც დავამკვიდრებ.
სადაც სახელი არ დამკვიდრებულა,
ღმერთების სახელს დავამკვიდრებ.”
მონა მისი, ენქიდუ, ასე მიუგებს:
“პაგრონო, თუ იმ ქვეყნად შესვლა განგიზრახავს,
10 უთუმ, მზის ღმერთმა, უწყოდეს,
უთუმ, გმირმა უთუმ, უწყოდეს ყოველი.
უთუ მცნობელია იმა ქვეყნისა,
უთუ მცნობელია კედარის ქვეყნისა.
უთუმ, გმირმა უთუმ, უწყოდეს!”

გილგამეშმა თეთრ თიკანს ხელი შეაწყო,
შავი თიკანი, სამსხვერპლო თიკანი, მკერდზე მიიხუტა;

თავისი კვერთხი ვერცხლისა ხელთ იპყრა,
 ზეციერ უთუს ამგვარად ეგყვის:
 “იმ ქვეყნად მივდივარ, შემეწიე!
 20 კელარის ქვეყნად მივდივარ, შემეწიე!”
 ზეციერი უთუ ამგვარად მიუგებს:
 “ძლიერი მოყმე ხარ შენ, გილგამეშ!
 გარნა რა გინდა იმ ქვეყანაში?”
 ხოლო გილგამეში ამგვარად მიუგებს:
 “უთუ, სიგყვას გეგყვი, სიგყვა ჩემი ყურად ილე.
 ამბავს გეგყვი, ამბავი იგი გულისხმა ჰყავ:
 ჩემს ქალაქში კაცი კელება, – გული მიწუხს;
 კაცი იწირება, – გული ავად მიძგერს.
 გალავანზე გაველ, გაღვიხელე,
 30 გვამები მიჰქონდა მდინარეს.
 მეც ასე მომივა, ასე იქნება:
 რომელი მაღალი შესწვდება ზეცას?
 რომელი ფართე მოიცავს ხმელეთს?
 იმ ქვეყნად შევალ, სახელს დავიმკვიდრებ.
 სადაც სახელი დამკვიდრებულა,
 იქ ჩემს სახელსაც დავამკვიდრებ,
 სადაც სახელი არ დამკვიდრებულა,
 ღმერთების სახელს დავამკვიდრებ.”
 უთუმ ცრემლი მისი მსხვერპლად შეიწირა,
 40 მოწყალე კაცივით მოწყალედ მოექცა.
 შვიდი ბუმბერაზი ერთი დედისანი, –
 ერთი, ძმა მათი უფროსი...

მეორე – გველეშაპი, ხახადაფჩენილი,
 მესამე – ურჩხული, ეშვებდარჭენილი,
 მეოთხე – წარღვნა, ხმელის წარმხოცელი,
 მეხუთე – გველი მომნუსხველი,
 მეექვსე – [.]
 მეშვიდე – მოგრიალე ავი ქარიშხალი,
 შვიდივენი ქვეშეთის მაცნენი,
 50 დღის ნათელის დამაბნელებელნი –
 მათათა მღვიმეებში შეგზავნა.
 კედარის გამჩეხავი გამხიარულდა,
 ბაგონი გილგამეში გამხიარულდა;
 თავის ქალაქში ერთი კაცივით [.]
 წყვილი თანამგზავრით [.]

“სახლის პაგრონი თავის სახლისაკენ!
 დედის პაგრონი თავის დედისაკენ!
 კაცი მარგოსული, ჩემს კვალზე მოქმედი,
 კაცი ერგასი მხარში ამომიდგეს!”
 60 სახლის პაგრონი თავის სახლისაკენ წავიდა,
 დედის პაგრონი დედისაკენ წავიდა,
 კაცი მარგოსული, მის კვალზე მოქმედი,
 კაცი ერგასი მხარში ამოუდგა.
 სამჭედლოსაკენ წადგა ნაბიჯები –
 ცული – თავისი “ძალი გმირობისა” – ჩამოასხმევინა.
 მინდვრის გვერისკენ წადგა ნაბიჯები –

გირიფი, ვაშლის ხე, ბზა მოაჭრევინა,
მოქალაქეებს, რომელნი თან ახლდნენ, ჩამოურიგა.

(*მოლაშქრენი გაუდგნენ გზას; გადალახეს შვიდი მთა; კედარის გყის მისადგომებთან გილგამეში მოულოდნელად ღრმა ძილმა შეიპყრო*)

- ხელით ეხება, – ვერ დგება იგი;
70 ეხმიანება, – პასუხს არ აძლევს.
“რომელი წევხარ, რომელი წევხარ,
გილგამეშ, ბაგონო, ქულაბას ძეო, ვიდრემდის წევხარ?
ქვეყანა დაბნელდა, ჩრდილი ჩამოწვა,
ბნელმა წაიღო ქვეყნის ნათელი.
თავადმართული უთუ მივალს თავისი დედის,
ნინგალის, წიადად.
ჰოი, გილგამეშ, ვიდრემდის წევხარ?
მკვიდრნი ქალაქისა, თან რომ გახლავან,
მთის ძირას გელიან.
80 შენს მშობელ ღედას შენი ქალაქის მოედანზე ნუ გაიყვანენ!”

მაშინ ხმა ჩაესმა, ყური ათხოვა;
გმირული სიგევა მისი სამოსლად შეიმოსა,
ოცდაათი გინი სამოსი, ხელთ რომ ეპყრა,
მკერდზე მიიფარა,
ვითარცა ხარი დიდ მიწას დაადგრა,
მიწას აკოცა, კბილი გალესა:
“ჩემს მშობელ ღედას, ნინსუნას, ეფიცაუ,

ჩემს მამას, ბრწყინვალე ლუგალბანდას ვფიცავ,
ჩემი დედის, ნინსუნას, მუხლებზე
90 საკვირველად მჯდომი შევიქნები!”
მეორეგზის კელავ უთხრა:
“ჩემს მშობელ დედას, ნინსუნას, ვფიცავ,
ჩემს მამას, ბრწყინვალე ლუგალბანდას, ვფიცავ,
ვიდრე არ დავამხოვ კაცსა მას, უკეთუ კაცია,
ვიდრე არ დავამხოვ მას, უკეთუ ღმერთია, –
ფერხთა ჩემთა იმ ქვეყნად წარვმართავ,
ქალაქისკენ არ წარვმართავ!”

ერთგული მსახური აფიცებს, ევედრება,
თავის ბაგონს სიგყვას ეუბნება:
100 “ბაგონო ჩემო, ის კაცი არ გინახავს, – არ გეშინია;
მე მინახავს ის კაცი, – მეშინია.
კბილნი იმ გმირისა – კბილნი ურჩხულისა,
სახე მისი – სახე ლომისა,
ღრიალი მისი – ღრიალი წარღვნისა,
შუბლი მისი, ხეთა დამწველი, – არავის გაუშვებს.
ჩემო ბაგონო, შენ წადი იმ ქვეყნად,
მე ქალაქისკენ წავალ
დედაშენს ეგყვი შენს გამარჯვებას, –
დიდად გაიხაროს!
110 ეგყვი შენს სიკედილს, – ცხარედ იგიროს!”
ასე მიუგებს მსახურს გილგამეში:
“ჩემს წილ სხვა კაცი არ მოკვდება,

დაგვირთული ნავი არ ჩაიძირება,
სამმაგი საბელი არ გაწყდება,
სახლსა და ხულას ცეცხლი არ შეჭამს.
შენ მე ღამიუარე, მე შენ ღაგიუარაე,
რა შეგვემთხვევა?

[.]

წამო, წინ წავიღეთ, თვალი ვკიდოთ;
ოღეს წინ წავალთ, თუ შიში იქნება,
120 თუ შიში იქნება, – გაბრუნდი უკან!
თავგბარი იქნება, თავგბარი იქნება, –
გაბრუნდი უკან!”

ხუეავა კედარის სახლიდან იყურება,
თვალს ამშერს, თვალს სიკვდილისას,
თავს უქნევს, ემუქრება,
სიგყვას ეგყვის, სიგყვას მუქარისას.

[.]

ასე იგყვის გილგამეში, ქულაბას მკვიდრი:
“ჩემს მშობელ დედას, ნინსუნას, ვფიცავ,
ჩემს მამას, ბრწყინვალე ლუგალბანდას, ვფიცავ, –
130 მაგ ქვეყნად შენი საღვთისთვის მიმიგნია,
შენი პაგარა ფეხებისთვის პაგარა ხამლები გამიკეთებია,
შენი დიდი ფეხებისთვის დიდი ხამლები გამიკეთებია.”
ხუეავა პირველ ელვას მიაწათებს, –
ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლაევან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
მთიანეთის ძირას დააწყობენ.

- თავის მეორე ელვას მიანათებს, –
ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლავან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
140 მთიანეთის ძირას დააწყობენ.
თავის მესამე ელვას მიანათებს, –
ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლავან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
მთიანეთის ძირას დააწყობენ.
თავის მეოთხე ელვას მიანათებს, –
ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლავან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
მთიანეთის ძირას დააწყობენ.
თავის მეხუთე ელვას მიანათებს, –
150 ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლავან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
მთიანეთის ძირას დააწყობენ.
თავის მეექვსე ელვას მიანათებს, –
ქალაქის მკვიდრნი, გილგამეშს რომ ახლავან,
რგოებს გაკაფავენ, შეკრავენ,
მთიანეთის ძირას დააწყობენ.
რა გაუსრულდა მეშვიდე ელვა,
ხუეავა თავის სადგომისკენ უკუიქცა.
უსურვაზივით განი ეგრიხება.
[.]
160 შეპყრობილი ხარივით საბელი მოაბეს,
შეპყრობილ მოყმესავით მკლავები გაუკრეს.

ცრემლად იღვრება, მკვდრის ფერი ადევს:

“გილგამეშ, სიგყვას გეგყვი, მომისმინე,
დედა, მშობელი ჩემი, მე არ ვუწყი,
მამა, გამზრდელი ჩემი, მე არ ვუწყი.
მთიანეთს ვუშობივარ, აწ შენ გამზარდე.”
გილგამეშმა ზეცა დაიფიცა, მიწა დაიფიცა,
ქვესკნელი დაიფიცა, –

170 ხელი ჩასჭიდა, მოკვლა არ ინება,
გული გილგამეშისა, ნინსუნას ძისა, მოწყალე იქმნა,
ენქიდუს, თავის მსახურს, ასე ეუბნება:
“ენქიდუვ, შეპყრობილი ჩიგი ბულისაკენ გაფრინდეს,
შეპყრობილი მოყმე დედის კალთას დაუბრუნდეს!”

ენქიდუ გილგამეშს ამგვარად მიუგებს:

“შეპყრობილი ჩიგი ბულისკენ თუ გაფრინდა,
შეპყრობილი მოყმე დედის კალთას თუ დაბრუნდა, –
შენი მშობელი დედის ქალაქისკენ ვეღარ დაბრუნდება.
ვის უნახავს შეპყრობილი მოყმის განგევება,
შეპყრობილი ქურუმის გიპარად მიქცევა,
180 შეპყრობილი მხევლის ლხენით დაბრუნება?
მთათა ბილიკები ჩაგეკეცება,
მთებში სავალი გზა გაგიძნელდება!”

გილგამეშმა სიგყვა ყურადიღო.

ხუვავა ენქიდუს ასე ეუბნება:

“ენქიდუვ, რად მიმგრე, ავი სიგყვა რად უთხარ?

ჰე, ქირისკაცო, ბაგონის მონავ,
ავი სიგყვა რად უთხარ?"
ამგვარად ეგყოლა ხუვავა.
ხოლო ენქილუ რისხვამ აიგანა,
190 თავი მოჰკვეთა, სუდარაში გახვია.

ენლილ და ნინლილის წინაშე მივიდნენ.
ენლილის წინაშე მიწას რა ემთხვივნენ,
სუდარა დაღვეს, თავი ამოიღეს,
ენლილის წინაშე დააგდეს.
ენლილმა ხუვავას თავს მზერა ჰკიდა,
გილგამეშის საქმემ განარისხა:
“ეს საქმე რად გიქნიათ?
დაე, მჯდარიყო თქვენს წინაშე,
ეჭამა პური, საჭმელი თქვენი,
200 ესვა წყალი, სასმელი თქვენი!..”

გილგამეში და აგა

1 აგას მაცნენი, ენმეზარაგესის ძისანი,
ქიშიდან ურუქში გილგამეშს მოადგნენ.
გილგამეში ქალაქის უხუცესთა წინაშე
სიგყვას დააგდებს, სიგყვას გამოარჩევს:
“ჭებს რომ მოვუაროთ, ქვეყნის ჭებს რომ მოვუაროთ,
ქვეყნის ჭებს და ჭურჭლებს რომ მოვუაროთ,
ჭები რომ გავაღრმავოთ, ბაგირნი დავასრულოთ, –
ქიშის წინაშე ქელს ნუ მოვიდრეკოთ,
იარაღით შევებათ!”

10 ქალაქის უხუცესთა კრებული
გილგამეშს სიგყვას შეუბრუნებს:
“ჭებს რომ მოვუაროთ, ქვეყნის ჭებს რომ მოვუაროთ,
ქვეყნის ჭებს და ჭურჭლებს რომ მოვუაროთ,
ჭები რომ გავაღრმავოთ, ბაგირნი დავასრულოთ, –
ქიშის წინაშე ქელი მოვიდრიკოთ,
იარაღით ნუ შევებმებით!”

გილგამეში, ქულაბას ბაგონი,
ინანასათვის გმირობის მოქმედი,
უხუცესთა სიგყვას გულთან არ მიიღებს.

მეორეგზის გილგამეში, ქულაბას ბაგონი,
ქალაქის მოყმეთა კრებულის წინაშე
20 სიგყვას დააგდებს, სიგყვას გამოარჩევს:
“ჭეხს რომ მოვუაროთ, ქვეყნის ჭეხს რომ მოვუაროთ,
ქვეყნის ჭეხს და ჭურჭლებს რომ მოვუაროთ,
ჭეხი რომ გაეაღრმავოთ, ბაგირებს მოვუაროთ, –
ქიშის წინაშე ქედს ნუ მოვიდრეკოთ,
იარაღით შევებათ!”

ქალაქის მოყმეთა კრებული
გილგამეშს სიგყვას მიუბრუნებს:
“რომელნი ღვახართ, რომელნი სხედხართ.
უფლისწულთან ერთად მეომარნო,
სახედრის ფერდების მკუმშავნო,
30 ვისაც კი ძალი ამისა შეგწევთ,
ქიშის წინაშე ქედს ნუ მოიდრეკოთ,
იარაღით შეეებით!”

ურუქი, ქმნილება დიდი ღმერთებისა,
ეანა, გაძარი ცით ჩამოზიდული,
რომლის ნაწილნი ღმერთებმა შექმნეს, –
დიდი კედელი, ღრუბელს მიბჯენილი,
მაღალი სადგომი, ანის დადგენილი,
გმირო ბელადო, შენ დაიცევ!
შემმუსვრელო, ანის ნანდაურო თავადო,
აგას მოსვლას როგორ შეუშინდეს!
40 მცირე ჰყავს ჯარი, დაფრთხებიან,
მაგ ხალხმა ეს ვერ გულისხმაყო!”

მაშინ გილგამეშს, ქულაბას ბაგონს,
მოყმეთა სიგყვებზე გული გაუხარდა,
გუნება გაუხალისდა.

თავის მონას, ენქილუს, ასე ეუბნება:
“აწ ბრძოლის ძალამ თოხი შესცვალოს,
ბრძოლის საჭურველი შენს მკლავს დაუბრუნდეს,
შემზარავ ელვარებას იქმოდეს!

აქ მოსული ჩემმა ელვარებამ დაფაროს,
განსჯა აერიოს, გონი შეუძრწუნდეს!”
50 არ გასულა დღე ხუთი, არ გასულა დღე ათი,
აგა ენმებარაგესის ძე ურუქს შემოადგა.
განსჯა აერია ურუქს.

მაშინ გილგამეში, ქულაბას ბაგონი,
ამგვარად ეგყვის თავის მეომრებს:
“შუბლი შეუჭმუხნავთ ჩემს მეომრებს;
გულადი მოდგეს, აგასთან გაეგზავნი.”

მაშინ ბირხურთური, რჩეული მონა,
თავის პაგრონს ქებას მოახსენებს:
“შე წავალ, პაგრონო, აგასთან.
60 განსჯა აერიოს, გონი შეუძრწუნდეს!”
კარიბჭიდან გავიდა ბირხურთური,
და რა გასცდა ბირხურთური კარიბჭეს,
კარიბჭესთან შეიპყრეს იგი.
ბირხურთურის სხეულს ჰგვემენ,
აგასთან მიიყვანეს.
აგას სიგყვას ეუბნება.

- სიგყვა თვისი ვერ დაასრულა, –
 გაბარდიბუნუგი აღის გალავანზე,
 გალავნიდან გადმოიხედავს;
 70 აგა თვალს შეაუღებს,
 ბირხურთურს ეგყვის:
 “მონავ, ის კაცი ბაგონია შენი?”
 “ის კაცი არ არის ბაგონი ჩემი.
 რომ ყოფილიყო ის კაცი ბაგონი ჩემი,
 სახე მისი მრისხანე იქნებოდა,
 თვალი მისი ელვარე იქნებოდა,
 წვერი მისი ღილაქის იქნებოდა,
 პეშვი მისი მოწყალე იქნებოდა!

 ბრბო არ გაუფანგავს, ბრბო არ შეუკრიბავს,
 80 ბრბო მიწასთან არ გაუსწორებია,
 უცხო ქვეყნები არ დაუქცევია,
 ქვეყნის პირი მიწით არ ამოუვსია,
 ხომალდის ქიმი არ მოუწყვეტია,
 აგა, ქიშის მეფე, მისივე ლაშქრიდან
 ტყვედ არ წაუყვანია!”
 სცემენ, აწამებენ,
 ბირხურთურის სხეულს ჰკვემენ.
 შემდგომად გაბარდიბუნუგისა
 გილგამეში აღის გალავანზე.
 90 ქულაბას მოხუცსა და ყრმას ბარი ღაეცა,
 ურუქის მოყმეთ მახვილი მოიმარჯვეს,

კარიბჭესთან შუკაში დადგნენ.
 ენქილუ კარიბჭისკენ გადის,
 გილგამეში გალავანზე იმართება.
 აგა თვალს შეაუღებს:
 “მონავ, ის კაცი შენი ბაგონია?”
 “ის კაცი ჩემი ბაგონია.
 რაც ითქვა, ჭეშმარიტად ითქვა.
 ბრბო გაფანტა, ბრბო შეკრიბა,
 100 ბრბო მიწასთან გაასწორა,
 უცხო ქვეყნები დააქცია,
 ქვეყნის პირი მიწით ამოაღესო,
 ხომალდის ქიმი მოწყვიტა,
 აგა, ქიშის მეფე, მისივე ლაშქრიდან
 ტყვედ წამოიყვანა.”
 გილგამეში, ქულაბას ბაგონი,
 აგას ამგვარად ეტყვის:
 “აგა ჩემი გელამხედველია,
 აგა ჩემი მოურავია,
 110 აგა ჩემი ლაშქრის წინამძღოლია,
 აგა გაფრენილ ჩიგებს საკენკით კვებავს!
 აგამ სუნთქვა მომცა, აგამ სიცოცხლე მომცა,
 აგას ღვთისმშობელი დედასთან მიჰყავს!”
 ურუქი, ქმნილება დიდი ღმერთებისა,
 დიდი კედელი, ღრუბელს მიბჯენილი,
 მაღალი სადგომი, ანის დადგენილი,
 გმირო ბელადო, შენ დაიცევ!

შემმუსვრელმა, ანის ნანდაურმა თაყაღმა,
აგავ, ქიშისაკენ განგიგევა,
120 უთუს წინაშე ძველი ხელმწიფება დაგიბრუნა.

გილგამეშ, ქულაბას ბაგონო,
ქება შენი კეთილმც არს!

გილგამეშის სიკვდილი

(ფრაგმენტები)

I

- 1 დიდი ხარი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ბაგონი გილგამეში დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
გმირი, სარგყელის შემომრგყმელი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ძალაში სწორუპოვარი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ბოროტების ამომძირკველი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ბრძნულად მოლაპარაკე დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ქვეყანათა დამპყრობელი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
მთათა გადამლახავი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ქულებას ბაგონი დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
10 ბედისწერის საწოლზე დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ოხერა-კენესის აღგილზე დაწვა, ველარ აღგება ვერასოდეს,
ვერ ღგება, ვერ ჯდება, მოთქვამს,
ვერ ჭამს, ვერ სვამს, მოთქვამს,
ბედისწერის კარიბჭეს მიბმულია, ვერ ღგება,
როგორც თევზი, ფაცერში რომ არის გაბმული,
როგორც ქურციკი, ხაფანგში რომ არის გაბმული, დაგდებულია,
ბედისწერას ფეხი არა აქვს, ხელი არა აქვს [.]
[.] ხელთ უპყრია, ველარ აღგება ვერასოდეს,

II

- 1 დიდმა მთამ ენლილმა, ღმერთების მამამ,
გილგამეშ, ბელისწერად მეუობა მოგცა,
მარადიული სიცოცხლე არ მოუცია,
[.] სიცოცხლის გამო ნუ დანადვლიანდები,
[.]
ეს უბედურება კაცთა მოდგმისა უნდა გცოდნოდა,
რაც ჭიპლარის მოჭრას მოჰყვებოდა, უნდა გცოდნოდა,
კაცთა მოდგმის ბნელი ღლე გელოდება,
კაცთა მოდგმის მარგოობის ადგილი გელოდება,
[.]
უსწორო ბრძოლა გელოდება,
10 შეყრა აუცდენელი გელოდება,
მაინც ირიგალში გულშეკრული და კრიჭაშეკრული ნუ ჩახვალ,
უთუს წინაშე, დაე [.]

III

- 1 ბაგონი გილგამეში დანადვლიანებულია, გული უწუხს,
ყველასთვის, ვინც არ უნდა იყოს, ქანდაკებები კეთდება
შორეულ ღლეთათვის, ღმერთების გაძრებში იღვმება.
მათი სახელები, ერთხელ წარმოთქმული, არ წაიშლება!
არურუ, ენლილის უფროსი და, მისცემს მას შთამომავლობას,
მათი ქანდაკებები გაკეთდება შორეულ ღლეთათვის,

გაიხსენებენ მათ ქვეყანაში.

ერეშქიგალ, ნინაზუს დედავ, კეთილ არს ქება შენი!

IV

- 1 მას ეამს ჭაბუკი ბაგონი გილგამეში დაწვა
თავისი სიკვდილის სარეცელზე,
[.]
როცა ბაგონი გილგამეში შევიდა საკრებულოში,
ღმერთების უზენაეს ადგილზე,
უთხრეს ბაგონ გილგამემს: ასეა შენი საქმე:
რაც კი გზები მოგივლია, კედარი, ძვირუფასი ხე,
მისი მთიანეთიდან მოგიგანია;
მოგიკლავს ხუვაჟა მის მალნარში,
მომავალ ღლეთათვის სამანი დაგიდგამს;
- 10 ღმერთებისთვის გაძრები აგიგია,
ზიუსუდრას სამყოფელისთვის მიგიღწევია;
შუმერში შუმერის ღვთიური განგებანი მიგიგანია,
განგებანი სამუდამოდ დავიწყებული რომ იყო,
განჩინებანი და წეს-ჩვეულებები –
ხელის განბანა და პირის განბანა...
[.]
ენლილის რჩევა მიეცა ენქის,
ანსა და ენლილს ენქი ეუბნება:
იმ ღლეებში, იმ შორეულ ღლეებში,

20 იმ ღამეებში, იმ შორეულ ღამეებში,
იმ წლებში, იმ შორეულ წლებში,
როცა კრებულმა წარღვნა მოახდინა,
რათა კაცთა მოღგმა გაენადგურებინა,
ჩვენს შორის სიცოცხლის ქომაგი ერთადერთი მე ვიყავი,
რომ ბიუსუდრას კაცთა მოღგმის სახელისთვის ეცოცხლა.
მაშინ ცა დაიფიცეთ, მიწა დაიფიცეთ,
რომ კაცთა მოღგმას არ ეცოცხლა.
ახლა გილგამეშს ვუყურებთ [. . . .]

30 დაე, გილგამეშის სული ქვემოთ მკედართა შორის
ქვესკნელში სულთა მეუფროსე იყოს,
სამართალს წყვეტდეს, განაჩენს იძლეოდეს,
მისი ნათქვამი წონიანი იყოს ნინგიშშიდასა
და ღუმუბის სიგყვებივით.

[.]

მაშინ გილგამეში, ყმაწვილი ბაგონი,
შეწუხდა კაცთა მოღგმის სიცოცხლის გამო,
ღვიძლი ნუ გიკვდება, გული ნუ გიწუხს,

[.]

წადი, სადაც ანუნები, დიდი ღმერთები,
სხედან მკედართა შესაწირავის მოლოდინში,
ადგილზე, სადაც ენ-ქურუმი წევს,
სადაც ლაგარ-ქურუმი წევს,
40 სადაც ლუმახ-ქურუმი წევს,
სადაც ნინდინგირ-ქურუმქალი წევს,

სადაც გულუგ-ქურუმი წევს,
სადაც სელით შემოსლილი ქურუმი წევს,
ადგილზე, სადაც მამაშენი, დედაშენი, პაპაშენი,
შენი დები, წევანან,
სადაც შენი ძვირფასი მეგობარი, შენი თანამგზავრი,
შენი მეგობარი ენქილუ,
შენი უმცროსი ამხანაგი ენქილუ და დიდ ქალაქში
განმგებლებად მეფისგან განწესებულნი არიან,
ადგილზე, სადაც ჯარის უფროსები წევანან,
სადაც ათისტავეები წევანან, დიდ ქალაქში, არალიში...
50 დების სახლიდან დები გამოგეგებებიან,
შენი სამკაული გამოგეგებება,
შენი ძვირფასი ამოგეგებება,
შენი ქალაქის უხუცესობა გამოგეგებება.
ნუ დანადვლიანდები...
ამიერიდან იგი ანუნათა შორის შეირაცხება,
დიდი ღმერთების თანამგზავრად შეირაცხება,
ქვესკნელის განმგებელი გახდება;
სამართალს გადაწყვეტს და განჩინებას გამოიგანს;
წონიანი იქნება მისი ნათქვამი ნინგიშმიდას
და ღუმუზის სიგყვებივით.

კომენტარები

გილგამეშიანი

დაფა პირველი

- 1-3. ეს სგრიქონები მეგისმეგად ხარვეზიანია. იკითხება მხოლოდ ცალკეული სიგყვები და სიგყვათა ფრაგმენტები: “სიღრმე” (აქად. ნაკბუ, ზოგის აზრით “ყველაფერი”), “იხილა”, “ქვეყანა” (“ხმელეთი”), “შეიცნო”, “ყოველი” და სხვ. ამიგომაც მათი თარგმანი რამდენადმე ჰოპოთეგურია და ასევე დარჩება, ვიდრე არ აღმოჩნდება დაფა, სადაც “მიძღვნის” დასაწყისი სგრიქონები სრულად იქნება წარმოდგენილი.
6. “წარღვნამდელ ღღეთა...” – შუამდინარული მითოსი კაცობრიობის ისტორიას ორ, მკვეთრად განსხვავებულ პერიოდად მიჯნავს – წარღვნამდელ და წარღვნისშემდგომ. წარღვნამდელ ხანაში შეიქმნა ყველაფერი – ციდან ჩამოვიდა მეფობა, დაფუძნდა პირველი ქალაქები და ცივილიზაცია. ეს იყო პირველქმნადობის ხანა, ამიგომაც იგი უდიდესი ავტორიტეტით არის შემოსილი.
10. ეანა, შუმ. ე-ანა – “სახლი ცისა” ან “სახლი ანისა” (ან – “ცა” და ცის ღმერთის საკუთარი სახელი); ურუქის მთავარი გაძარია, სადაც იმთავითვე ერთმანეთთან იყო შეთავსებული ცის ღმერთის, ანის და ცის დედოფლის, ინანას (იშთარის) კულგი.
- ბელელი – ყოველი საგაძრო კომპლექსის აუცილებელი ნაწილი იყო შუმერში. აქ ინახებოდა გაძრის ყანებიდან აღებული მოსავალი (ასეთივე დანიშნულებისა იყო ჩვენში ხაგის ბელელი); აქვე ხდებოდა

ბოდა საღვთო ქორწინების რიგული (შდრ. საქართველოშიც და-
დასტურებული ჩვეულება ახალდაქორწინებულთა პირველი ღამის
გათევისა ბელელში).

13. “შორიდან მოგანილს” – შუამდინარეთში სამშენებლო ქვა არ იპოვებო-
და, ამიგომ ძველთაგანვე იგი შორეული ქვეყნებიდან მოჰქონდათ, რაც
მაშინდელ პირობებში დიდ სიძნელეებთან იყო დაკავშირებული. ერთი შუ-
მერული თქმულების მიხედვით, ლეგენდარულ არათას ქვეყანას დაეკისრა
ხარკად ურუქის მომარაგება საშენი მასალით, “მთიანეთის ქვებით”.
19. “შვიდი ბრძენკაცი” – იგულისხმება შვიდი აფქალი, რომელთაც მი-
თოსის თანახმად კაცობრიული ცხოვრების გარიჟრაჟზე ცივილიზაცია
დააფუძნეს. (იხ. ზ. კიკნაძე, შუამდინარული მითოლოგია, 2006, გვ. 231-
238). შვიდი ბრძენის გრადიცია გავრცელებული იყო ძველი ცივილი-
ზაციის ხალხებში, მაგ., ინდოელთა შვიდი რიში, ძველბერძენთა შვიდი
პირველი ფილოსოფოსი.
20. აშურელ-ბაბილონელ მეფეთა სასახლის ბიბლიოთეკებში თიხის „წიგ-
ნები“ (დაფები) ხის სკივრებში ინახებოდა.
22. “ლაქვარდის დაფა” – ლაქვარდი ყოველი ძვირფასი საგნის მეგაფორაა.
30. ლუგალბანდა – აქადური ეპოსის მიხედვით გილგამეშის პირადი
ღვთაებაა, მისი მფარველი ანგელოსი. მაგრამ შუმერული გრადიციის
თანახმად იგი მის მამად და ნინსუნას ქმრად იწოდება. ცნობილია რამ-
დენიმე შუმერული პოემა, სადაც მთავარ გმირად ფიგურირებს ჭაბუკი
ლუგალბანდა – ურუქის მეფე.
31. “ფურის ძუძუნაწოვარი” – ფური ამ ფორმულაში გილგამეშის დედის,
ნინსუნას ეპითეგია. ძველი შუმერის გაღმერთებული მბრძანებლები
ქალღმერთის რძით გამოკვებილად იყვნენ მიჩნეული.
44. “განში ჩადგმია ღმერთების ხორცი” – შუამდინარული სამეფო იდეო-
ლოგიის მიხედვით მეფე ღვთიური წარმოშობისაა. შდრ. თქმა: “მეფე
– მზე თავის ხალხისა, ღმერთების ხორცი.”

51. “ურუქ-ფარეხი” – იგივე “გალავნიანი ურუქია”. ამ ეპითეგით ნათქვამია, რომ მოქალაქენი ურუქში ისევე არიან დაცულნი, როგორც ფარეხში ცხვრის ფარა.
- 75-79. ქალღმერთი არურუ საშოდან კი არ შობს ენქიდუს, არამედ ძერწავს დანერწყვილი თიხისაგან და შთაბერავს სიცოცხლის სუნთქვას, ისევე როგორც ძველი ადამის ღმერთი – ადამს. ამრიგად, არურუს მოქმედება ხელოვანის შემოქმედებას ედრება. ისიც ცნობილია, რომ მეთუნეობას ძველი კულტურის ხალხებში ქალები მისდევდნენ უპირატესად.
- 81-88. ენქიდუს გარეგანი აღწერილობა მიგვითითებს, რომ იგი ჯერ კიდევ არ არის სრულყოფილი კაცებრივი არსება, იგი ჯერ კიდევ ბუნების მოვლენაა. ნისაბა ყანების ღვთაებაა და მათი სიმწიფის პერსონიფიკაცია. მისი სიმბოლოა თავთავი, ხოლო თავად ქალღმერთი წარმოდგენილია ხნულებში მოარული მშვენიერი ქალწულის სახით. სუმუკანი ნადირთ პაგრონია, გარეული ჯოგების ღმერთი. მათი ნაყოფიერების გამომწვევი, ღვთაებრივი მწერბავი.
98. “სახე გაუხდა შორი გზით მავალის” – ჩვენებურად: მკვდრის ფერი დაედო. “შორეული გზა” ქვესკნელის გზაა, ამიგომაც ამ გზით მავალი “მკვდარს” ნიშნავს. შდრ. ღუმუზის ერთ-ერთი ეპითეგი “კაცი შორეული” (ლუ-ბადუ), იმის აღსანიშნავად, რომ ღუმუზი პერიოდულად გაუდგება ხოლმე ამ “შორეულ გზას” ქვესკნელისკენ.
146. შამხათ – როსკიპის სახელი აქადურად ნიშნავს “მხიარულებას”, “სიხარულს.” ეს სიგყვა იხმარება აგრეთვე საღვთო როსკიპთა საზოგადო სახელად.
238. ნინსუნა – შუმ. “ქალბაგონი-ფური”, რომლის ეპითეგია “გალავნის ფური”, ითვლებოდა ურუქის ადგილობრივ ღვთაებად. ურუქელი წარმოშობის მეფენი, რომელთაც ურის სახელმწიფო დააარსეს, თავიანთ თავს ნინსუნას საშოდან გამომავლად თვლიან და ამის გამო გილგამეში მათ “დიდ ძმად” (შეშ-გალ) იწოდება.

დაფა მეორე

4. შუმერულ-აქადურ საბეჭდავებზე გამოსახულ ე. წ. წარღვინების სცენაზე შუამავალ ქალღმერთის ხელჩაკიდებული მიჰყავს მეფე გახგზე მჯდომარე ღვთაებასთან.
- 47-58. ეს აღგილი მეგისმეგად ბუნდოვანია ურაგის უკიდურესი ლაკონიურობისა და ძნელად გასაგები ლექსიკის გამო. 55-56 სტრ. თითქოს ამკარად მოწმობს, რომ გილგამეში ზედმეგად სარგებლობს პირველი ღამის უფლებით.
75. იშხარა – სქესობრივი კავშირის ქალღმერთი. მისი სიმბოლოა ღრიანკალი. არსებობს გლიპტიკის ნიმუში, სადაც გახგზე მწოლარე შეუღლებული წყვილის ქვეშ ღრიანკალია გამოსახული, ვითარცა ამ აქტის ნიშანი. ეპოსის ამ აღგილას იშხარა ქალის სახელია, რომელსაც გილგამეში ეუღლება.

დაფა მესამე

16. ხით ღარიბი შუამდინარეთისათვის გყიანი ქვეყნებისკენ ლაშქრობას განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა იმთავითვე. უძველესი ისტორიული ცნობა კედარის იმპორგისა იპოვება ლაგაშის მეფის, ეანათუმის (ძვ. წ. XXV ს.) წარწერაში. კედარის ხით დაინგერესებული იყვნენ ეგვიპტის ფარაონები, ისრაელის მეფე სოლომონი და სხვანი.
23. ბერუ – მანძილის ერთეული, ორი საათის სავალი.
42. შამაში – მზის ღმერთი, სიმართლისა და სამართლიანობის ღვთაება.
43. ადადი – ავდრისა და ჭექა-ქუხილის ღმერთი.
45. ენლილი – ძველი შუმერული ღმერთი, უზენაესი გრიადის (ანუ, ენლილ, ენქი) მეორე წევრი. აქადურ მითოსსა და ეპოსში იგი კაცო-

ბრიობისადმი მგრულად განწყობილი ღმერთია. მისი ინიციატივით მოხდა საყოველთაო წარღვნა. თუმცა შუმერულ ხანაში იგი შუმერის ნაციონალური ერთიანობის ღმერთი იყო.

- 50-51. შუამდინარეთისათვის დამახასიათებელი განცდა წუთისოფლის წარმავლობისა სხვაგვარადაც არის გამოთქმული: “კაცთა მოღგმა და მისი ნაღვაწი ერთიანად განადგურდება.” ეს ნაღვლიანი განწყობილება ბოლომდე გასდევს აქადურ ლიგერაგურას. იგი ძველი ალთქმის წიგნებშიც პოულობს გამოძახილს: “სახელი ჩვენი დავიწყებულ იქმნეს ქამსა შინა და არავინ მოიხსენნეს საქმენი ჩვენნი” (სიბრძნ. სოლომ.). ამავე მოტივზეა აგებული ეკლესიასტეს წიგნი.
73. ბილთუ – წონის ერთეული, დაახ. 30 კგ.
96. უხუცესნი – უძველეს ხანაში ქალაქ-სახელმწიფოს მეფე ვალდებული იყო უხუცესთა საბჭოს რჩევისათვის მოესმინა, როცა ქვეყნისათვის მნიშვნელოვანი საქმე იყო გადასაწყვეტი. არსებობდა მეორე საბჭოც – “მოყმეთა კრებული” (იხ. “გილგამეში და აგა”).
194. “ღამის მოდარაჯენი” – ანუ მხმილაენი, რომელთა შორის განაწილებულია სამი სადარაჯო (ძველქართულად სახმილაენი) ღამისა, სხვანაირად, მამლის სამი ყივილი: ქამი “ვარსკვლავთა ამობრწყინებისა”, ქამი შუაღამისა და ქამი განთიადისა.
215. ანშანი – მხარე შუმერის ჩრდ.-აღმოსავლ., ელამის ქვეყანაში, სადაც მშვილდ-ისარი უძველესი ხანიდან ყოფილა ცნობილი. შდრ. “ელამს კაპარჭი მოაქვს” (ესაია, 22:6). ბაბილონურ ასგრონომიაში ერთ-ერთ თანავარსკვლავედს “ელამური მშვილდი” (ანშანის მშვილდი) ეწოდება.
245. ჭების ამოთხრა ღიდად მნიშვნელოვანი აქტი იყო როგორც შუამდინარეთში, ისე პალესტინის უწყლო უდაბნოებში (იხ. “გილგამეში და აგა”). ძველი ალთქმის პაგრიარქები – აბრაამი, ისაკი და იაკობი – გამუდმებით თხრიდნენ ჭებს სხვადასხვა ადგილას. უდაბნოში მოგზაუ-

რობისას აუცილებელი ხდებოდა ჭის ამოთხრა სასმელი წყლის მოსამარაგებლად.

დაფა მეოთხე

4. “შამაშის წინაშე ჭა ამოთხარეს” – ამ შემთხვევაში ამ აქტს საკულგო მნიშვნელობა აქვს. ამბავი ღამით ხდება, როცა მზის ღმერთი შამაში მიწისქვეშა ოკეანეშია განსასვენებლად. ამიგომაც ითხრება ჭა, რათა მზის ღმერთთან კავშირი დამყარდეს.
37. “ძილი, ღამის ნიაღვარი” – შდრ. “გარს ეღვრებოდათ ამბროსიული ძილი” (ილიადა, 11,19).
- 88-91. მთელი ეს სიგმარი წარმოადგენს ესქატოლოგიურ სცენას ქვეყნის აღსასრულის სურათებით. ამ შემთხვევაში მოასწავებს ხუმბაბას განადგურებას.

დაფა მეხუთე

7. ირნინი – ქალღმერთი, ზოგიერთის აზრით, იშთარის ერთ-ერთი განსახიერება. თუმცა კედარის ეპიზოდში ეს ქალღმერთი და მისი გახგი აღარ ფიგურირებს. უნდა ვიფიქროთ, რომ იგი აქ ნახსენებია წმინდა მეგაფორული მნიშვნელობით. ამავე დროს არ შეიძლება არ გავიხსენოთ ბიბლოსის ქალღმერთი, რომელსაც ეგვიპტის ფარაონის წარგზავნილები ამ მხარის კედროვანში შესვლისას მსხვერპლს სწირავენ.
25. “შეიდმაგი ელვით ელავს...” – “ელვა” ან “ელვარება” არაზუსტი თარგმანია შუმ. სიგყვისა *მელაბ* – შემადრწუნებელი ბრწყინვალება, რომელსაც ასხივებს ღვთიური ან ღვთაებასთან წილნაყარი არსება. მთელი

ძალით გამოვლინებული *მელამი* ისეთ გარემოს ქმნის, სადაც მოკვდავისთვის შეღწევა შეუძლებელია, თუ მას განში “ღმერთების ხორცი არ უდგას”, როგორც გილგამეშს. ასეთივე შემადრწუნებელ ელვარებას ასხივებენ მორიელ-კაცები, მზის აღმოსავალ-დასავალს რომ დარაჯობენ (დაფა IX, 28). შდრ. ქართ. ზღაპარს: “... მივიდნენ თუ არა მთის ძირში, მეფის შვილი ააკანკალა დევის შუქმა, მაგრამ ირმისამ გაამაგრა. როცა ორიოდ აღლის სიახლოვეს მივიდნენ, ორივენი დააბრმავა შუქმა” (ხალხ. სიბრძნე, 1, 1963, გვ. 59).

86. ანუნაქები – ქვესკნელის დემონები შუმერულ პანთეონში. რას გულისხმობს “იღუმალი ბინა ანუნაქთა” გაუგებარია; შესაძლოა, რომელიღაც დაკარგული მითოსის გამოძახილი იყოს. ყოველ შემთხვევაში გვაგონდება ვეფხისტყაოსნის “ღევთა ქვაბი”, რომელიც შელეწეს გმირებმა და “პოვეს საჭურჭლე უსახო, კვლა უნახავი თვალისა” (1366,1) და სხვ.

დაფა მეექვსე

- 1-3. ეს სგრიქონები შინაგანი და კიღური რითმებით არის გაწყობილი:
იმსი მალეშუ, უბბიბა ბელეშუ,
უნასის ქიმმასუ, ელუ ცერეშუ,
ილდი მარშუთიშუ, ითთალბიშ გაქუთიშუ.
7. “თვალს დაადგამს” – ეს საერთოსემიგური იდიომა გულისხმობს ვნებიან შეხედვას. სწორედ ამგვარად არის გამოხატული ფოგიფარის ცოლის ვნება იოსების მიმართ: “დაადგნა ცოლმან უფლისა მისისამან თვალნი თვისნი იოსებს ზედა” (დაბ. 29:7).
10. “შენ ქმარი იყავ...” – საქორწინო (თუ ნიშნობის) რიგუალის სიგყვიერი ფორმულა, რომელსაც წარმოთქვამდა სასძლო იმ ხანაში, როცა მასზე იყო არჩევანი. ღუმუზი-ინანას შუმერულ სიმღერებში ქალ-

ღმერთი თავისი ნება-სურვილით ირჩევს საქმროს. ეს პრივილეგია ქალისა ასახულია ხამურაბის კანონებშიც (ძვ. წ. XVIII ს.), სადაც ქალს გარკვეულ შემთხვევებში უფლება აქვს მისთხოვდეს “თავისი გულის სასურველ კაცს”.

14. შდრ. “სართულნი სახლისა ჩვენისა კედარისანი” (ქებათა ქება, 1:16) – ასე ეუბნება ქალი თავის საგრფოს.
38. “ხარო ხარ...” – ამგვარი შედარება ხშირია აქადურ ტექსტებში, მაგ.: “ქალი ჭა არის, ჭა, ორმო და თხრილი”.
39. შდრ. საწუთროს მიმართ ნათქვამი: “გაბასრული ხარ მწიკვლითა, აროდეს განირეცხები, ვინც რომე შენა გეხების, ფისივით გელა ეცხები” (“დავითიანი” – “კაცისა და საწუთროსაგან ცილობა...”, სგრ. 50).
- 44-47. აქ ჩამოთვლილ იშთარის საგრფოთაგან მხოლოდ თამუზია ცნობილი აქადურ ლიგერაგურაში. თამუზი ჭაბუკი მწყემსია, იშთარის შეყვარებული, რომელიც ქვესკნელიდან ამოსულმა ქალღმერთმა თავის ნაცვლად ჩააბარა ქვესკნელის დემონებს და დასაღუპად გასწირა. სხვა ტექტებში ინანა ცხარედ მოთქვამს თამუზის დაღუპვას.
- 60-65. ამ მწყემსი ბიჭის ამბავი გვაგონებს მონადირე აკგეონის თქმულებას, რომლის თანახმადაც, იგი, არგემისის მიერ ირმად ქცეული, საკუთარმა ძაღლებმა დაგლიჯეს.
70. “ძალი შენი” – იგულისხმება სექსუალური ძალა ან პირდაპირ *penis*.
- 97-100. ეს სგრიქონები მცირე ცვლილებებით იმეორებს პასაქს აქადური მითოსიდან “იშთარის ჩასვლა ქვესკნელში”. ამ სიგყეებით იმუქრება იშთარი, როდესაც მას ქვესკნელის კარიბჭეს არ უღებენ. ასევე იმუქრება ჰელიოსი, როდესაც გევისიგან ოდისევის თანამგზავრების დასჯას მოითხოვს: “ჩავალ ჰადესის სამეფოში და მკვდრებს გავუნათებ” (ოდისეა, XII, 387).
104. “ფუგურო ბზე” – მოუსავლიანობისა და შიმშილის ნიშანი. ასევეა ძველ აღთქმაში, სადაც სიყმილის შვიდი წელი სიმბოლიზებულია “შვი-

დი ფშუგე და ხორშაკისგან დახრუკული” თავთავით (დაბ. 41:6), რაც შეესაგეყვისება აქადურ ბზეს (თუ ჩალას).

151. ხარის ბეჭი – ცხოველის ეს ნაწილი ხშირად გვხვდება რიგუალურ გე-
ქსტებში მსხვერპლშეწირვასთან დაკავშირებით. ფიქრობენ, თითქოს
ეს სიგყვა ამ პასაჟში ფალოსის მნიშვნელობით არის ნახმარი (ენჭი-
დუ ხარის ბეჭის სროლით თითქოს კიცხვით შეახსენებს იშთარს მისი
კულგის ამორალურ ხასიათს).
156. შამხათები და ხარიმათები – საღვთო როსკიპთა, იშთარის კულგის
მსახურთა, სახელწოდებანი (შდრ. ენჭიდუს მაცთუნებელი როსკიპის
სახელი – შამხათ).
161. მანა – წონის ერთეული, დაახ. 0,5 კგ. გური – სითხის საწყაო, საკმაოდ
დიდი მოცულობისა.
175. შდრ. “როცა ბრუნდებოდა დავითი ფილისტიმელთა დამარცხების
შემდეგ, გამოდიოდნენ ქალები ისრაელის ყველა ქალაქიდან საულ
მეფის მისაგებებლად სიმღერით და როკვით, დაუდაფებით, მხიარუ-
ლი შეძახილებით. გაჰყვიროდნენ მხიარული ქალები, ამბობდნენ: შე-
მუსრა საულმა თავისი ათასი, ხოლო დავითმა თავისი ათი ათასი!”
(1მეფ. 18:6-7).

დაფა მეშვიდე

- 1–23. ეს მონაკვეთი ჩართულია ეპოსის ხეთური ვერსიიდან. სავარაუდოა,
რომ ამგვარი შინაარსის სიზმარი აქადურ დედანშიც ყოფილიყო.
37. გარი – სიგრძის ერთეული, დაახ. 7 მ.
113. მარცხენა მხარის სამყოფელი – იგივე მკვდართა სამეფო, შავეთი
(ევეუმისგური გამოთქმა).
114. მიწის მთავარნი – ქვესკნელის მთავარნი, ან მიცვალებულთა სულები,

- რომლებიც შავეთში პრივილეგიებით სარგებლობენ. შდრ. “ქვესკნელი შეიძრა შენს გამო, რათა შეგეგებოს შესვლისას; გააღვიძა შენთვის მიცვალებულნი, ყველა ბელადი მიწისა” (ესაია, 14:9).
155. “წყვდიადის სახლში...” – ეს მონაკვეთი იმეორებს აქადური მითოსის (“იშთარის ჩასვლა ქვესკნელში”) დასაწყის სგრიქონებს. ირქალა – ქვესკნელის დედოფალი, იგივე ერეშქიგალი.
174. ეთანა – მეფე-მწყემსი, რომელიც არწივმა აიყვანა ცაში “შობის ბალახის” მოსაპოვებლად (იხ. ძველი შუამდინარული პოეზია, 2009, გვ. 287-298). ერთ შუმერულ ელემენტში ეთანა გილგამეშთან ერთად იხსენიება შავეთის ბინადართა შორის. სუმუკანი ქვესკნელის დროებითი მდგმურია, ვითარცა მომკვდარი და მკვდრებით აღმდგარი ღვთაება.
176. ბელით-ცერი – აქად. “ველის (უდაბნოს) ქალბაგონი”, ქვესკნელის ქალღმერთი, შესაძლებელია, თავად ერეშქიგალის სხვა სახელი იყოს. “ველი” (ან “უდაბნო”) აქ ქვესკნელის სინონიმია.

დაფა მერვე

- 7–39. დაგირების უძველესი ნიმუში მსოფლიო მწერლობაში. ენქიდუ მთელმა ბუნებამ უნდა იგიროს, რადგან იგი ბუნების შვილი იყო – “მოყმე გარეული ველთა წიაღისა”. ენქიდუს დასგირიან გარეული ჯოგები, როგორც ხოგაის მინდიშეა ნათქვამი: “მალლის ჭიუხის ნადირი საგირლად ემზადებოდა”.
19. მდინარე ულა – ულაი, მდინარე ელამში, ჩაუდიოდა მის მთავარ ქალაქს, სუზას (ძველ შუმანს). აწინდელი ქარუნი მიაჩნიათ მის ქვემო დინებად. ცნობილია ძველი აღთქმიდანაც (დან. 8:2).
58. “სახე დაუფარა ვითარცა სასძლოს” – ამ კონგექსტში სასძლოს ხსენება ნიშანდობლივია იმ მხრივ, რომ ბევრ ხალხებში საქორწილო და

დაკრძალვის რიგუალები ერთმანეთის მსგავსი იყო, უფრო სწორად, ამ ორი, თითქოს ერთმანეთის საწინააღმდეგო მოვლენის დროს ერთი და იგივე რიგუალები სრულდებოდა.

ლაფა მეცხრე

6. უთანაფიშთი – წარღვნის გმირის სახელი აქადურად ნიშნავს: “სული (სიცოცხლე) ჰპოვა”. წარღვნის შუმერული მითოსის მის ორეულს ეწოდება *გი-უ-სუდ-რა* “შორეულ ღღეთა სიცოცხლისკენ მავალი”, რაც ეხმაურება უთანაფიშთის ეპითეტს – “შორეული”.
10. სინი – მთვარის ღმერთი, შუამდინარული პანთეონის მეორე რანგის გრიადის (სინი, შამაში და იშთარი) პირველი წევრი.
20. მაშუს მთები – *მაშუ* აქადურად ნიშნავს “მარჩბივს”. ცდილობენ ამ მითოსური მთების ლოკალიზაციას, თითქოს მათში იგულისხმებოდეს ლიბანი და ანგილიბანი, რომელნიც მაშუს მთებივით ერთმანეთის პირისპირ ღვანან. ორი მთის შესახებ მშვესთან დაკავშირებით შდრ.: “ჯერ მან ორი მთა დაინახა, რომელთა ცამდე აზიდული მწვერვალებიდან აღმომავალი მზე თავის შუქმფინარ სხივებს დედამიწას სცეორცნის” (აპ. როდოსელი, არგონავტიკა, წ. III, აკ. ურუშადის თარგმ.). მაშუს მთები, გილგამეშის ეპოსის გარდა, სხვაგან არსად იხსენიება, მაგრამ უნდა ვივარაუდოთ მისი მითოსის არსებობა.
- 21–22. “რომელთა მწვერვალნი...” – კოსმოსის სგრუქტურის გავრცელებული მითოლოგემა, რომლის ამოსავალია *დურ-ან-ქი* – “ცისა და მიწის” კავშირი ან *დიმ-გალ* “დიდი ღერძი” – სამყაროს შუაგულში გამავალი და სამი სკნელის შემაერთებელი. მთის გარდა სამყაროს ღერძის გამოვლენაა ხე, გაძარი, მდინარე, ცეცხლი და სხვა (იხ. ზ. კიკნაძე, შუამდინარული მითოლოგია, 2006, გვ. 150-184).

101. “ჩრდილოეთის ქარი” – წინააღმდეგ სამხრეთის მხურვალე ქარისა, შუამდინარელისათვის შვებისა და იმედის მომცემი გრილი და საამური ქარია. შდრ. “ჩრდილო ქარი შენი გონებისა კაცთათვის კეთილმქროლია”, “მარდუქის ბრძანებით, ღმერთთა მეუფისა, დაბერა ჩრდილოეთის ქარმა, კეთილმა ქარმა ღმერთთა უფლისა”.
130. “უჭვრეტდეს მზის თვალს...” – შუმერული რწმენით, მზის ღმერთი უთუთავის ღრომე მკვდრებსაც გაუნათებს: “ოდეს დიდი უთუ ბნელ ადგილებს ნათელად აქცევს...”

დაფა მეათე

1. სიდური – ეს პერსონაჟი მხოლოდ ამ ეპოსში გვხვდება. ლურსმულ ლექსიკონებში იგი განმარტებულია როგორც “სიბრძნის იმთარი”. მისი სახელი იხსენიება გილგამეშის ეპოსის ხურიგულ ფრაგმენტში. ხურიგულ ენაზე თითქოს “ქალს” უნდა ნიშნავდეს, რაც ალბათ მოწმობს მის წარმომავლობას ხურიგული მითოლოგიიდან. სიდური თავისი შებურულობით გვაგონებს ჰომეროსისეულ ნიმფა კალიფსოს, რომლის სახელი ნიშნავს “დაფარულს”.
115. ურ-შანაბი – “ენქის (ან ეას) მსახური”. *შანაბი* ნიშნავს “ორ მესამედს”, რომელიც ენქის ერთ-ერთი სახელია, რადგან მისი საკრალური რიცხვი არის 40, უმაღლესი ღვთაების, ანის, რიცხვის (60) ორი მესამედი.
- 117-118. გაურკვეველია ამ გველის ამბავი, ან რა ფუნქციას ასრულებენ ეს ქვები, რისთვის სჭირდება ისინი უთანაფიშთის მენავეს. ისიც გაუგებარია, რამ გააშმაგა გილგამეში, რომ თავისდა საზიანოდ (იხ. სგრ. 181) დაამსხვრია ქვები და მოკლა გველი. ხომალდის ქვების ამბავს უთანაფიშთიც მიხვდება და დიდად განცვიფრდება (სგრ. 211).
321. მამეთუ – დედა-ქალღმერთის, დიდი ღელის ერთ-ერთი სახელი.

დაფა მეთერთმეტე

- 3-6. დედანში ალიგერაცია და ვირგუოზულად დაგრიალებული ფრაზა:
მინათუქა ულ შანა, ქი იათიმა ათთა,
უ ათთა ულ შანათ, ქი იათიმა ათთა.
12. შურუფაქი – სამხრეთ შუმერის ერთ-ერთი უძველესი ქალაქი (აწინდ. ფარა) ხუთთაგან, (ერიდუ, ბათლიბირა, ლარაკ, სიპარ, შურუპაკ), რომლებშიც მითოსური ისტორიის თანახმად მონაცვლეობით გადადიოდა წარდენამდელი სრულიადშუმერული მეუობა და, საერთოდ, ცივილიზაცია.
- 49-50. დედანში ეს ორი სგრიქონი გარითმულია, რაც ძალზე იშვიათია აქადურ პოეზიაში (საერთოდ, აქადელი პოეტი შეგნებულად გაურბის რითმას, როგორც შემჩნეულია სამეცნიერო ლიგერაგურაში):
ინა შერ ქექქი, ინა ლილათი,
იზანანუ შამეთუ ქიბათი.
50. “ხორბალში” იგულისხმება “სეცყვა”, – ამ სიტყვებით უთანაფიშთიმ შეცლომაში უნდა შეიყვანოს შურუპაკის მოქალაქენი, რომელნიც მოვლიან ხორბლის სიუხვეს ზეგარდამო, სინამდვილეში კი სეცყვის ღვარი დააქცევს მათ.
76. “სურნელი ზეთი...” – უთანაფიშთი წესისამებრ ხელს ზეთით იბანს საქმის დასრულების ნიშნად.
- 99-100. გაუგებარია ფუზურ-ამურუს როლი ან რა იგულისხმება ამ “სასახლეში” (ექალლუ). ფიქრობენ, თითქოს უთანაფიშთის თავისი სასახლე ეჩუქებინოს ამ კაცისთვის მაღლობის ნიშნად; მაგრამ გარდა იმისა, რომ ამგვარი საჩუქარი ამ ვითარებაში მეცისმეგად ცინიკურია, სადა ჰქონდა სასახლე შურუპაკში უთანაფიშთის, – მან ხომ ეას შეგონებით დაარღვია თავისი საცხოვრებელი. მეორე მხრივ, თუ “სასახლეში” ხომალდი იგულისხმება, რომელიც – როგორც ნათქვამია გექსტში,

- წარღვნის გმირმა ჩააბარა ფუბურ-ამურუს, სად გაქრა ეს უკანასკნელი წარღვნის შემდეგ? ერთი სიგყვით, ეს აღგილი ძალზე ბუნდოვანია.
120. “ძალღებღვით მიყუქღნენ ღმერთები” – შუამღინარულ ღვთისმოსავობას არ ბღალავღა ამგვარი თქმები ღმერთების მიმართ. იბ. ამავე კარში სგრ. 181: “ღმერთები შეესიენ მბორველს მწერებივით”; შღრ. აგრეთვე: “ნუ შესწირავ, ბაგონო ჩემო, ნუ შესწირავ (ღმერთოს მსხვერპლს)! ძაღღივით შესნ უკან ღვენას შეაჩვევ!” (“ბაგონი ღა მონა”, ძვეღი შუამღინარული პოეზია, 2009, გვ. 347-351).
150. ნიციღრის მთა – ამ მთის სახელი აქადური წარმოშობის უნღა იყოს (ნაცარუ ნიშნავს “ხსნას”, “მფარვეღობას”). ამურის მეფეთა ანაღებში ნახსენებია ამ სახელწოღების მთა. მაგ., ამურბანიპალი წერს: “ქაღაქ ბაბეთიღან გამოვეღი, მივაღღექი ნიციღრის მთას, რომელსაც ლულუეღები ქინიფას უწოღებენ”.
- 162-170. შღრ. ძვეღი აღთქმიღან: “ღა გაუშვა ყორანი ღა მიფრინავღა იგი ღა უკანვე ბრუნღებოღა, ვიღრე ღაშრებოღა წყალი მიწაზე. გაუშვა მგრეღი, რომ გაეგო, თუ ღაიკლო წყაღმა მიწის პირზე. ვერ იპოვა მგრეღმა ბრჭყაღლის მოსაჭიღი ღა უკანვე მოუბრუნღა კიღობანში, რაღგან ჯერ კიღევ იღგა წყალი მთელს მიწის პირზე. ღა გაიწოღა ხელი ნოემ ღა აიყვანა იგი ღა შეიყვანა კიღობანში. შვიღ ღღეს კიღევ ღაიციადა ღა ხელახღა გაუშვა მგრეღი კიღობნიღან. ღა ღაბრუნღა მგრეღი საღამოქამს ღა, აჰა, მეთისხიღის ნეღღი რგო ეჭირა ნისკარგით. ღა მიხვღა ნოე, რომ ღამწღარიყო წყალი მიწაზე” (ღაბ. 8:6-11). შემღევ ნათქვამია, რომ კვღავ გაშვებული მგრეღი აღარ ღაბრუნღა, რაღგან ღამშრალ ხმელეთზე ფეხი მოიკიღა.
- 173-178. შღრ. “ღა აუგო ნოემ სამსხვერპლო უფაღს, თიღთო-თიღთო ამოარჩია ყოვეღი წმიღა პირუგყვიღან ღა ყოვეღი წმიღა ფრინვეღიღან ღა აღსავღენაღ მიიგანა სამსხვერპღობე. ღა იყნოსა უფაღმა კეთიღსურნეღება...” (ღაბ. 8:20-21).

183. ყელსაბამს ამ მნიშვნელოვან მომენტში იგივე მნიშვნელობა უნდა ჰქონდეს, რაც ბიბლიურ ცისარგყელას (“მშვილდს”): “და ვლებ ჩემს ცისარგყელას ღრუბელში ნიშნად აღთქმისა ჩემსა და მიწას შორის” (დაბ. 9:13).
- 208-215. ერთი აქადური ეპოსის (“ათრახასისი”) მიხედვით, სადაც ძირითადია წარღვნის ეპიზოდი, ენლილმა წარღვნამდე სწორედ ეს სასჯელები მოუვლინა ქვეყნიერთ; წარღვნა მხოლოდ უკიდურესი ზომა იყო (იხ. შეამდინარული მითოლოგია, 2006, გვ. 370-373). შდრ.: “ასე ამბობს უფალი ღმერთი: ჩემი ოთხი მძიმე სასჯელიც რომ მოუვლინო იერუსალიმს – მახვილი, შიმშილი, სასტიკი მხეცი და ყამი...” (ეზექ. 14:21).
215. ერა – შავი ჭირის მომავლინებელი ღმერთი, იგივე ნერგალი, ან მისი ერთი ასპექტი.
229. “წყლების დასაბამთან” – შდრ. ბიბლიურ სამოთხეს, ედემს, სადაც სათავეს იღებს სამყაროს ოთხი მდინარე.
246. “სწუხს კაცთა მოღვმა...” – თითქოს არსებობს სხვაგვარი წაკითხვის შესაძლებლობაც: “ბოროტია კაცთა მოღვმა, შენც გიბოროტებს”.
362. გაუგებარია, რაგომ და როგორ მიაცილებს მეზღვაური ურ-შანაბი გილგამეშს ურუქამდე სახმელეთო გზით. სგრ. 359 ამბობს, რომ გილგამეშმა ხომალდი გღვის ნაპირას დააგდო, სადაც წესით ურ-შანაბიც უნდა დარჩენილიყო. უთანაფიშთის მენავის მოსვლას ურუქში გილგამეშთან ერთად ის გამართლება აქვს, რომ გილგამეშს საშუალება ეძლევა დაანახოს უცხო კაცს ურუქის დიდებული გზად, რომლის ლიბო, მისი რწმენით, შვიდ ბრძენკაცს ჩაუღევს. ეპოსი იმავე სიტყვებით მთავრდება, რითაც დაიწყო.

შუმერული თქმულებები გილგამეშე

ყველა ამ ტექსტის ორიგინალი გამოქვეყნებულია ნაკლებად ხელმისაწვდომ სამეცნიერო გამოცემებში. დაინტერესებულ მკითხველს შეუძლია გაეცნოს შუმერულ დედნებს და მათ ინგლისურ თარგმანებს ელექტრონულ ვერსიებში (ETCSL=Electronic Text Corpus of Sumerian Literature). იხ. <http://www-etcs1.orient.ox.ac.uk/>

ინანა, გილგამეში და ალვის ხე

2. ბურანუნა – ევფრატის შუმერული სახელწოდება. მის ნაპირას მდებარეობდა გილგამეშის სამშობლო ქალაქი ურუქი.
4. სამხრეთის ქარი – მგრული ქარი შუამდინარელთათვის, უდაბნოდან მონაქროლი. ერთ აქადურ მითოსში მოთხრობილია ამბავი, თუ როგორ მოსტეხა ადაპამ სამხრეთის ქარს ფრთები, რის გამოც ცაში იქნა დაბარებული ანის მიერ (იხ. “ადაპა”, ძველი შუამდინარული პოეზია, 2009, გვ. 281-286).
6. “ქალმა, ანის სიგყვათა მოშიშმა...” – ვინ არის ეს ქალი, გაუგებარია. თითქოს ინანა უნდა იყოს, მაგრამ იგივე ქალი ამბობს, “ხეს ინანას მგილში შევიგანო”.
- 12–13. “როდის მექნება გახტი...” – იგივე მოგივი გვხვდება ერთ ქართულ ხალხურ ლექსში:

ჩემო ქმარო, ჩემო ქმარო, /ლომო და გმირო,
მაგ ალვის ხეს, მაგ ალვის ხეს, /გოგი შესგებო.
მაგ გოგისა, მაგ გოგისა, /სახლი დამიდგო.

შდრ. აგრ. ქართული მლაპარი: “მოიყვანა თავი დედოფალმა –
თუ მაგის (ე. ი. ალვისხის) ფიცრის გახგს შემიკრავთ, მოვრჩებიო...”
(ხალხ. სიბრძ., 1, 1963, გვ. 123).

- 16–18. ალვის ხე, როგორც კოსმიური ღერძი, აერთიანებს სამ სკნელს, რომელნიც წარმოდგენილია გველის, ქალწულ ლილასა და ფრთოსანი ანზუდის სახით (იხ. ზ. კიკნაძე, შუამდინარული მითოლოგია, 2006, გვ. 171-176).
24. აქ გილგამეში ინანას ძმად იწოდება. სრულიად განსხვავებული ურთიერთობაა გილგამეშსა და იშთარს შორის (იხ. გილგამეშიანი, დაფა VI).
44. ინანა სიგყვასიგყვით იმეორებს მე-3 პირით მოთხრობილ ამბავს და თავის თავსაც მესამე პირით იხსენიებს. ეს გამონაკლისი შემთხვევაა. განმეორებისას ჩვეულებრივ, პირი იცვლება ხოლმე.
- 59–60. ფუქუ და მიქუ – დაუდაფი და სარახუნებელი ჯოხები. სწორედ ამ იარაღის ხმაზე ამხედრებდა გილგამეში ურუქის მოყმეთ (იხ. დაფა 1, სგრ. 27).
61. “ქალწულთა მუდარა...” – გექსგიდან არ ჩანს, რამ შეაწუხა ქალწულნი. სიგუაცის აღსადგენად შეიძლება მოვიშველიოთ დაფა I, სგრ. 34–35:
- “არ უშვებს გილგამეშ ქალწულს დედასთან,
ასულს გმირისას, სასძლოს მოყმისას”.
- ძალადობის აღსაკვეთად ენქიდუს მოუვლენენ ღმერთები გილგამეშს, ხოლო შუმერულ პოემაში დაუდაფი და ჯოხები ქვესკნელში ჩაცვივდება.
65. “ხინართა კარიბჭესთან” – ქვესკნელის კარიბჭესთან. ხინარები ქვესკნელის ღმერთების სახელწოდებაა.

- 70–71. ეგყობა, ამ სადურგლოში დაუკვეთა გილგამეშმა ინანასათვის გახტი, ხოლო თავისთვის *ფუქუ* და *მიქუ*. მაგრამ ამ ამბის შემცველი გექსტი არ იპოვება შუმერულ-აქადურ ლიგერატურაში.
- 81-95. ქვესკნელი ანგიპოდურია სამზგოს მიმართ, ამიგომაც იქ ჩამსვლელმა გაბუ უნდა დაიცვას, – ცოცხალთა ჩვეულების საწინააღმდეგოდ უნდა მოიქცეს, რომ მასში ცოცხალი არსება არ შეიყნონ და არ დააკავონ.
97. ნინაზუს დედა – ქვესკნელის დედოფალი ერეშქიგალი, ხოლო თავად *ნინ-ა-ზუ* – “კურნების უფალი”, ქვესკნელის ერთ-ერთი ღვთაებაა.
121. ნამთარი – ბედისწერისა (შუმ. *ნამ-თარ*) და სიკვდილის დემონი. თავად სახელი მისი (*ნამ-თარ*) “ბედისწერას” ნიშნავს შუმერულად.
122. აზაგ – უკურნებელი სენის დემონი; გამოთქმა “აზაგს არ დაუკავებია” ნიშნავს: “სენს არ მოუკლავს”, ისევე როგორც “ნამთარს არ დაუკავებია” უნდა ნიშნავდეს: “თავისი ბედით არ მომკვდარა”.
123. “ქვესკნელმა დააკავა” – ნიშნავს: “მოკვდა”.
124. ნერგალი – ქვესკნელის ღმერთი, რომელიც ხან ცაშია, ხან ქვესკნელში.

ლაშქრობა კედარის გყისკენ

1. “ცოცხალი კაცის ქვეყანა” – შუმ. *ქურ-ლუ-თილა*. პოემის ჩვენამდე შემორჩენილ გექსტში ეს კაცი არ მონაწილეობს. შესაძლებელია, მასში იგულისხმებოდეს ხუვავა, ხოლო “მის ქვეყანაში” – მარადმწვანე კედარის გყე. როგორც ქვემოთ ირკვევა, გილგამეშს იმედი აქვს ამ ქვეყანაში შესვლით უკვდავებას თუ არა, მარადიულ სახელს მაინც დაიმკვიდრებს.

75. “თავადმართული უთუ მივალს...” – მზის ჩასვლის შეკუმშული მითოსი, რაც სხვაგვარადაც გამოითქმის: “უთუ დედასთან ბრუნდება”, “უთუ დედის სახლში ბრუნდება”.
80. “შენს მშობელ დედას...” – ძნელად გასაგები ადგილია. ამ სიგყვების აზრი შეიძლება ასე გავიგოთ: გილგამეშის უღირსი საქციელის გამო დედამისი საჯაროდ არ შეარცხვინონ ქალაქის მოედანზე (?).
- 113-115. ამ სამ სგრიქონში სამი ანდაზაა, რომელთა აზრი ამ კონტექსტში გაურკვეველია.
- 131-132. “შენი პაგარა ფეხებისთვის...” – როგორც ჩანს, ხალხში გავრცელებული თქმა, რომლის ზუსტი აზრი, მით უმეტეს ხუვაყას მიმართ, გაუგებარია.
133. “ელვა” – ანუ ელვარება (შუმ. *ნი-თე*), იგივეა, რაც *მელაჰ*, იხ. შენიშვნა, დაფა V, სგრ. 25.
- 164-165. “დედა, მშობელი ჩემი...” – თავის შებრალების, შევრდომების სიგყვიერი ფორმულა. შდრ. ლაგამის მთავრის, გუდეას (ძვ. წ. XXII ს.) მიმართვა ქალღმერთისადმი:
დედა არ მივის, დედა ხარ ჩემი!
მამა არ მივის, მამა ხარ ჩემი!
170. “გილგამეშმა გეცა დაიფიცა...” – ზუსტად ასეთსავე ფიცს წარმოთქვამენ ჰომეროსის გმირები: “ნეგარ ღმერთებსაც კი აშინებთ ამგვარი ფიცი: დე, მოწმე იყოს ცა, დედამიწა და ქვესკნელი...” (ოდისეა, V, 185–186).
173. შუმერული გამოთქმა “დედის წიაღში დაბრუნება” ან, უბრალოდ, “დედასთან დაბრუნება” *ამა-არ-გი* ნიშნავს გყვეობიდან დახსნას, განთავისუფლებას.
179. გიპარი – საგაძრო ბელელი (იხ. შენიშვნ. დაფა 1, სგრ. 10), სადაც სრულდებოდა საღვთო ქორწინების რიგუალი, რომლის დროსაც მამრი ქურუმი ეუღლებოდა ღვთის მხევალს, ინანად განსახიერებულს. გიპარი ფაქტიურად მთავარქურუმის რეზიდენცია იყო.

198-200. ამ სამი სტრიქონის აზრი უნდა იყოს: ხუვაყას მოკვლის გამო გმირებს მოსვენება არ ექნებათ, ხუვაყას სული სასმელ-საჭმელში დაეზიარება მათ(?).

გილგამეში და აგა

1. აგა – ქიშის ნახევრადლეგენდარული ღინასტიის მეფე, რომლის შესახებ მხოლოდ ყრუ ცნობებია ჩვენამდე მოღწეული.
5. “ჭებს რომ მოვუაროთ...” – მაინცდამაინც რაგომ ჭებზე ამახვილებს ყურადღებას გილგამეში უხუცესთა წინაშე ამ საბედისწერო ქამს? როგორც ვიცით, ჭებზე ბრუნვა მნიშვნელოვანი საქმიანობა იყო უდაბნოს პირობებში (ხოლო ურუქს უკაცრიელი უდაბნო ესამღვრებოდა), და მასზე იყო დამოკიდებული ერთგვარად ქვეყნის კეთილდღეობა. ამით გილგამეშს სურს თქვას: თუ გვინდა კეთილდღეობაში ვიყოთ, მგერს ნუ დავემორჩილებით. უხუცესნი საპირისპირო აზრის არიან. ერთმანეთს ეჯახება ორი პოლიტიკური თვალსაზრისი, ორივე ქვეყნის კეთილდღეობით ნაკარნახევი.
9. “უხუცესთა კრებული” – იხ. შენ. დაფა 11,98.
16. ქულაბა – დაბა ურუქის ქალაქ-სახელმწიფოს გერიგორიაზე. გილგამეში ქულაბასთან იყო დაკავშირებული, შესაძლოა, როგორც საკუთრივ მისი მკვიდრი. ამიგომაც იწოდება გილგამეში როგორც “ქულაბას ძე” (დუმუ-ქულაბა) ანუ ქულაბას მკვიდრი, და არასოდეს “ურუქის ძე”.
19. “მოყმეთა კრებული” – ურუქის ქალაქ-სახელმწიფოში უხუცესთა კრებულის ანუ საბჭოს გვერდით მოქმედებდა “მოყმეთა კრებული”, როგორც სახელმწიფოებრივი ორგანო, რომელიც გარკვეულად ბლუდავდა მეფის ძალაუფლებას. იარაღის მაგარებელ მოყმეთა

კრებული უპირისპირდება უხუცესობას, როგორც მებრძოლი ძალა და სწორედ მის რჩევას დაჰყვება გილგამეში, ქვეყნის სამხედრო ბელადი – “დიდი კაცი” (ლუ-გალ)

29. “სახედრის ფერდების მკუმშაენი” – ასეა დახასიათებული მეომართა ფიზიკური ძლიერება, ან მხედრის ერთიანობა სახედართან.

108-113. გაუგებარია გილგამეშის სიგყვების აზრი, განსაკუთრებით სტრ. 112: “აგამ სუნთქვა მომცა, აგამ სიცოცხლე მომცა”. ეს ფრაზა გამარჯვებული გილგამეშის პირიდან კურიოზულად ეღერს. საერთოდ, ბუნდოვანია ლეგენდის ბევრი ადგილი და, კერძოდ, დასასრული.

გილგამეშის სიკვდილი

არ არის მიკვლეული ერთიანი გექსტი (დასაწყისიდან დასასრულამდე). როგორც ფრაგმენტებიდან ჩანს, არსებული “გილგამეშის სიკვდილის” რამდენიმე ერთმანეთისგან მეგ-ნაკლებად განსხვავებული ვერსია. როგორც ჩანს, გილგამეშს თავისი ღვაწლის გამო (უვალი გზების გაკაფვა, კედარის გყის დაპყრობა, ბოროტების აღმოფხვრა, უთანაფიშთისთან შეხვედრა და სხვა) მკვდართა სამეფოში პრივილეგირებულია, ქვეყნელის ღმერთებთან ერთად ადამიანის ბედს წყვეტს. შუმერში მართლაც არსებობდა მისი, როგორც ქვესკნელის ერთ-ერთი ღვთაების, კულტი.

I, 3. “სარგყელის შემომრგყმელი” – საბრძოლოდ გამზადებული.

II, 1. “დიდი მთა” – ენლილის, როგორც ცისა და მიწის კავშირისა და სამყაროს შუაგულის, განმასახიერებელი ღმერთის არსებითი და მუდმივი ეპითეტი.

II, 10. “ირიგალი” – შუმ. “დიდი ქალაქი!”, ქვესკნელის ერთ-ერთი სახელწოდება.

- III, 8. ერეშქიგალი – შუმ. “დიდი მიწის ქალბაგონი”, ქვესკნელის მბრძანებელი ქალღმერთი. IV, 10. ზიუსუდრა – შუმ. “შორეული (მარადიული) სიცოცხლის მძებნელი”, უთანაფიშთის შუმერელი ორეული.
- IV, 31. ნინგიშზიდა – ღუმუზის ციკლის ღვთაება, მასავეით დაღუპული და აღმდგარი. აქ ქვესკნელის მსაჯული.
- IV, 48. “დიდი ქალაქი“, არალი – მკვდართა სამეფოს ერთ-ერთი სახელი.

სარჩევი

ზურაბ კიკნაძე	
გილგამეშის ეპოსი	5
გილგამეშის ანთ	51
შუმერული თქმულებები გილგამეშზე	
ინანა, გილგამეში და ალვის ხე	157
ლაშქრობა კედარის ტყისკენ	166
გილგამეში და აგა	175
გილგამეშის სიკვდილი	181
კომენტარები	187

**ქართული წიგნის მხარდაჭერის ფონდი
“მემაკვიდრეობა”**

თამაზ ჩხენკელი, გრაფიკული ნილებები, 2009.

წახნაგი: ფილოლოგიურ კვლევათა წელიწდეული, 1. 2009.

გილგამეშიანი: ძველი შუამდინარული ეპოსი, აქადურიდან და შუმერულიდან
თარგმნა ზურაბ კიკნაძემ, 2009.

ძველი შუამდინარული პოეზია, შუმერულიდან და აქადურიდან თარგმნა
ზურაბ კიკნაძემ, 2009.